

SOSYAL

ADALET

TEMMUZ 1965

16

AYLIK SİYASİ FİKRİ DERGİSİ

CEZAYİR

İHTİLÂLINİN

YENİ DÖNEMİ

PETROL MİLLETİNDİR

sosyal adalet

aylık siyasi fikir dergisi

Kenan SOMER

Toplu Sözleşmelere Hazırlanan Sendikacıların Dikkatine.

M. Ali AYBAR

141. ve 142. Maddelerle İlgili Açıklama

Burhan Cahit ÜNAL

Bilim ve Toplum Düzeni

Mehmet OĞUZ

Dominik Cumhuriyeti

Roger GARADY

Artı Değer ve İşçi Sınıfının Yoksullaşması

Mehmet SELİK

Profesör Üstünel ve Bugünkü Türk Kapitalizmi

Suat AKSOY

Cepheler Ahınıştır

Aslan Başer KAFAOĞLU

Buğday Zamanı, Ekinin Pahalanması

Celile CEM

İstemem, Yan Cebime Koy - Cesaret

Numan KARTAL

Efendiler Uyanın

Nazım HİKMET

Japon Bahkçısı

Azime KARABULUT

Hasan Hüseyin ve «Temmuz Bildirisi»

Kapak: A. DİNO

İç Desenleri: M. SÖNMEZ - H. ZÜBER

Karikatürler: Yalçın ÇETİN

üretimi dolayısıyla bir vergi ödememişlerdir. Bu duruma rağmen hükümet görevini üzerine alan partiler mali hükümlerin değiştirilmesine yanaşmamışlardır. Hattâ açıklamalarda bulunan Maliye Hesap Uzmanının da ifade ettiği gibi kanunun mali hükümlerinin nasıl uygulanacağına değişik daire ve kurumlar bir açıklığa bile varabilmiş değillerdir. Ne CHP. ne DP. ne AP. ve ne de diğer partiler bu karanlık içinde yabancı şirketlerin vurgunlarına ya da türlü oyunlarına 10-11 yıl dur demek lüzumunu duymamışlardır.

İkincisi, getirilen tasarının milli kaynaklarımızı yurt yararına en uygun şekilde işletmeyi sağlayamamakta oluşudur. Bu konuda kesin çözüm yolu Türkiye İşçi Partisi programında gösterilmiştir.

«... Türkiye İşçi Partisi iktidara gelince bugün yürürlükte bulunan Petrol Kanununu, yürürlükten kaldıracaktır. Petrol arama ruhsatı yabancılara ve özel sektöre verilmeyecektir. Türk petroleri devlet eliyle aranacak ve çıkartılacak, devlet eliyle rafine edilecek ve yine devlet eliyle denetlenerek piyasaya sunulacaktır.»

Devletleştirme dışındaki tavsiyeler lâftan ileri gidemez ve devlet eliyle düzenlenmeyen bir petrol arama ve işletme politikası, bizi — alınan tedbirler ne olursa olsun — Pehlevî hanedanının İran'ı gibi sömürülmekten kurtaramaz. Bugün İran, şimdi görülmekte olan kanun teklifinden çok daha ileri mali hükümler koyduğu mukavelelere rağmen yabancı şirketlerce sömürülmektedir.

Devletleştirmeye gidilmese bile, yabancı petrol şirketlerine vermek imtiyazların kanunla pekdestirilmesi, dünyada pek az ülkede eşi bulunan bir uygulamadır. Devlet imtiyazlar verecekse, bunun yabancı ortaklıklarla milli şirket arasında düzenlenecek bağlarla sağlanması yolu aranmalıdır. Yabancı şirketlere verilen arama ve işletme ruhsatlarına ait imtiyazları bir de Parlâmento'nun onayından geçirmenin, bağımsız devletin sorum ve görev duyguları ile bağdaştırmanın yolu yoktur.

Ama bu görüş bile bugünkü tutucu partilerin temsilcilerinden kurulu Parlâmento'ya göre o kadar ileri ki...

türkiye hükümete kaldı

Bakanlık çoğu politikacılarımız için belki kırmızı plâka, özel kalem müdürü, protokolda yer almayı akla getirebilir. Ama Bakanlık aslında siyasal görüşleri devlet mekanizması ile uygulama anlamını taşır. Hükümet de her konuda siyasal görüşü olan ve bu görüşü uygulayan siyasal kuruluş demektir.

Yukardaki gerçek anlamıyla, Türkiye'de hükümet yoktur. Çünkü hükümet yetkilileri, komisyonlar önünde ve basın aracılığı ile kamu oyu önünde Toprak Reformu ve Petrol Politikasında bir görüşü olmadığını beyan etmektedir. Bu durum, Türkiye'de artık hayatıyeti kalmayan bir düzenin gittikçe nerelere kadar bozulup, bocalayacağını iyi ve yeterli örneğidir. Geçmişte toptan Yüce Divana verilenler de dahil her hükümetin bir politikası, her konuda bir görüşü vardı. Menderes ya da İnönü her konuda fikirlerini belli eder, candan savunmasalar bile bu konularda yasa ma organına ve basına kesin bilgi verebilirlerdi. Bu günkü hükümet, çok yerilen, gerçekten de bugünkü durumumuzun sorumluları olmaları dolayısıyla haklı olarak yerilen, eski hükümetleri bile bize aratmıştır.

Yeni hükümet, işe başlarken Başbakan «Seçim hükümeti olacağız» demişti. Bir anlamda bu hükümet sadece seçim hükümetidir. Seçim için faydalı gördüğü her şeyi yapmaktadır. Karşılığı olmadan hâkimlerin, din adamlarının, askerlerin maaşlarını yükseltmekte, giderleri karşılıksız artıran kadro kanunlarını yasama organında savunmaktadır. Karşılığı olmadan Personel Kanunu Meclise getirilmektedir.

türkiye işçi partisi toplantıları ve bildiriler

Türkiye İşçi Partisi Bilim ve Araştırma bürosu, 26/6/1985 günü saat 10 da Ankara il merkezinde Genel Başkan Mehmet Ali Aybar başkanlığında toplanmıştır. Toplantıda, yaklaşmakta olan seçimlerle ilgili olarak Türkiye İşçi Partisine mensup bilim ve teknik adamlarının hazırlamış olduğu, yurt sorunlarıyla ilgili raporlar görüşülmüştür.

Görüşmeler sırasında, bilime dayanan bir toplum olmanızı engelleyen, kalkınmamızı köstekleyen engellerin aslında aynı şeyler olduğu belirtilmiş, bilim; herşeyden önce, açık - seçik olma, aydınlık olma demektir, konularımızı böyle bir açıklığa kavuşturmak ise egemen çevrelerin halkı karanlıkta tutma politikasıyla bağdaşmaz. Oysa kalkınmamız için bilime dayanmamız, bunun için de bilimin önündeki toplumsal engelleri milletçe aşmamız gerekir. Bunun da şartı, her meselede olduğu gibi, kalkınmamızdan yararlanacak olan emekçi halkımızın suyun başına yani iktidara gelmesidir. Denilmiştir.

Türkiye İşçi Partisi II Başkanları ve II Yönetim Kurulu Temsilcileri 27/6/1965 günü yaptıkları toplantıyla ilgili şu bildiriye yayınlamışlardır:

bildiri

TIP II Başkanları ve II Yönetim Kurulu Temsilcileri Ankara'da Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın başkanlığında toplanarak yurt ve dünya meselelerini emekçi halkımızın yüksek menfaatleri açısından gözden geçirmişlerdir. TIP II Başkanları ve Yönetim Kurulu Temsilcileri:

1 — A.P. çoğunluğundaki Koalisyon Hükümeti'nin Toprak Reformu ve Petrol Konusu gibi memleketimiz için hayati önemde meselelerde görüşü bulunmadığını beyanla tam bir acz içine düşmüş olduğunu esefle tesbit eder. Ayrıca Asya - Afrika Konferansına gidecek heyet başkanı olarak kararlaştırılan Başbakan Yardımcısı'nın bu konferansın temel ilkelerinden habersiz bulunduğunu itirafına sakınca görmeyişini ise bu aczın ne derece derin ve mutlak olduğunu ortaya koymak bakımından kamu oyunun dikkatine sunar.

2 — Üç sene iktidarda kaldığı müddette Anayasa'mızın halkçı ilkelerinin uygulanması yolunda hiç bir icraatta bulunmayan CHP nin şimdi halkımızın isteklerinin baskısıyla ve yaklaşan seçimlerde oy toplama kaygusuyla Toprak Reformu ve Petrol Davası'na sahip çıkma durumunu bu partinin hep muhalefet sıralarında ilerici hüviyet takınması niteliğiyle açıklar.

3 — Hükümeti teşkil eden partilerin çıkmazdan kurtulma umuduyla Anayasa'yı büsbütün çiğneme çabasını dikkatle izler şahlanan Kuvayi-Millîye ruhunun karşısında böyle bir teşebbüse girişmenin kimsenin haddi olmadığını hatırlatmakta fayda bulur.

4 — Türk halkının emeğini ve yurdumuzun servetlerini sömürenlere karşı milletçe karşı durulmasını öngörür. Türk petrolünün Türk halkının yararına Devlet eliyle işletilmesini zorunlu sayar. Bunun için Türk Petrolü kullanılması yolundaki halkımızın yürüttüğü kampanyanın geliştirilmesini ister. Yurdumuzu sömüren yabancı sermaye ile kurulmuş fabrika ürünlerine boykot edilmesi ve yerine yerli benzerlerinin kullanılmasını teşvikli yurtseverliğin gereği sayar.

5 — Seçime katılan bütün partilere yarım milyondan 3,5 milyona kadar ödenek verilmesini ve sadece İşçi Partisi'nin böyle bir yardımdan yoksun bırakılması sonucunu doğuracak tasarının Senato'dan geçerek kanunlaşması halinde Anayasa'nın eşit-

lik ilkesinin çiğnenmiş olacağını ilân eder. Fakat buna ve çıkarılacak türlü engellere rağmen Türkiye İşçi Partisi'nin emekçi halkımızın yeterli sayıda temsilcisini meclise sokacağına kesin inancını beyan eder.

31 Temmuz günü Anayasanın emri uyarınca; iktidardaki hükümetin İçişleri, Adalet ve Ulaştırma Bakanlarının değiştirilmesi ve yerlerine yeni üç tarafsız bakanın görevi devralması gerekmektedir. Seçimlerin güvenlik içinde ve tarafsız bir yönetim altında yapılabilmesi Anayasanın bu emrinin tam olarak uygulanması ile mümkündür.

Bugünkü şartlar altında; Büyük Meclis'te «Bağimsızlar» adı altında bulunan grup, bir önceki seçimde mevcut parti listelerinden Büyük Meclis'e gelmiştir. Ayrıca bu grup, siyasi partilerle ilişki kurmuş ve işbirliği yapmıştır.

Bu durum karşısında; Büyük Meclis'te tarafsız nitelikteki biricik grup, Tabii Senatörler grubudur. Zaten Anayasamız Tabii Senatörlük müessesesini partiler dışı bir denge unsuru olarak öngörmüştür. Geçen yasama döneminde de Tabii Senatörler, Anayasanın kendilerine yüklediği bu ödevi yerine getirmeye çalışmışlar, Anayasa ilkelerinin savunucusu olmuşlardır.

Bütün bu gerekçelere dayanarak;

Türkiye İşçi Partisi, seçim güvenliği için değiştirilecek olan; Adalet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanlarının Tabii Senatörler grubu içinden atanmasını ısrarla talep eder.

Türkiye İşçi Partisi
Genel Başkanı
Mehmet Ali Aybar

sadun tanju ve medeniyetsizler

Ulas gazetesi fıkra yazarı Sadun Tanju'nun C.H.P. yöneticileri tarafından gazetesinden uzaklaştırılması geçen ayın aydın çevreler üzerindeki etkili olaylarından biri oldu. Süleyman Demirel Karadeniz gezisinde, Amerika'daki iki parti sisteminin seçim taktiklerine uygun bir şekilde, C.H.P.yi «aşırı solculuk»la ve «komünistleri korumak»la suçlayarak A.P. nin seçim kampanyasını açıyordu. A.P. nin önümüzdeki devrede yapacağı seçim propagandası hakkında üslup, seviye ve taktik bakımından ilginç bilgiler veren bu başlangıcı, bir yandan Kızılay'da toplumcu gençlere karşı girişilen kanunsuz hücumlar ve diğer yandan Cumhuriyet Senatosu'nda bir AP. Se-

natörü tarafından Sadun Tanju'ya yapılan suçlama izliyordu. Türkiye İşçi Partisinin daha çok önceden belirttiği gibi, memleketimizde Anayasa düzeninden tedirgin olan, bu düzende azami kâr sağlama imkânlarını emniyette görmeyen yabancı sermaye ve ortaklarının Türkiye İşçi Partisinden sonra diğer demokratik teşekküllere ve Anayasa düzenine hücum edecekleri tabii idi. A.P. li bir Senatör fıkra yazarı Sadun Tanju'yu 16 Haziran tarihli Ulus'ta çıkan fıkrasında «komünizm propagandası» yapmakla suçluyordu. A.P. li Senatör, «açıktan açığa komünizmi öven bu fıkra yazarı ve neşreden gazete hakkında hükümeti ve savcıları vazifeye davet » ediyordu. Konuşmacı tarafından ihbar mahiyetinde olduğu ilân edilen bu konuşmadan sonra Ankara savcılığı derhal Sadun Tanju ve gazetesinin sorumlu müdürü hakkında soruşturma açıyordu. A.P. li senatörün bu ihbarını, C.K.M.P.nin Genel Kolları ile M.T.T.B.nin Genel Sekreterinin Sadun Tanju'yu protesto eden bildirimleri izliyordu.

A.P.nin ve ideal arkadaşlarının bu tutumlarından önümüzdeki seçimlerde Made in U.S.A. «komünistlikle suçlama» taktiğinin bol bol kullanılacağı anlaşılmaktadır. A.P. en önemli memleket meselelerini «komünizme karşı şiddetli bir mücadele» ile örtmeğe ve kamu oyunun A.P. üzerinde toplanan dikkatini dağıtmağa çalışacaktır. Amerikan şirketlerinin temsilcilerinin ve ortaklarının, Amerika'dan ithal edilen bu seçim taktiğini öz malları gibi kullanmaları kendilerinin gerçekten haklıdır. Tepe tepe kullansınlar!

Gelelim toplumcu C.H.P.nin daha ilginç tutumuna. A.P.nin bu hücumu karşısında C.H.P. yöneticileri, savcılıkça açılan soruşturmanın sonucunu bile beklemeğe lüzum görmeden, yıllarca hizmetinden yararlandıkları Sadun Tanju'yu köşesinden çıkarıp attılar. Ulus 18 Haziran tarihli nüshasında yani fıkranın yayınlanışından ancak iki gün sonra, Sadun Tanju'nun Ulus fıkra yazarlığı ile ilgisinin kesilmesine karar verildiğini ilân ediyordu. Böylece bu gibi hallerde, hiç olmazsa mahkeme kararını beklemek yerin, daima aşırı sağın iftiralarını gerçek olarak kabul etmeği uygun gören toplumcu C.H.P. kendisinin de «komünizme» karşı olduğunu ilân etmiş oluyordu. Yaklaşan seçimler, gruptaki «nereye gidiyoruz» soruları ve 14 ferle ilgili çekişmeler ve benzeri mülâhazalar toplumcu C.H.P. nin muhafazakâr ve gerici çevrelerdeki itibarını sarsabilecek nitelikte bir hareketten kaçınmasını gerektiriyordu. Çünkü C.H.P.nin ilerçilik, toplumculuk ve reformculuk gösterileri ancak bir yere kadar gidebilirdi; yalanın da, göstermeciliğin de bir hududu vardı. A.P.nin hücumları karşısında, toplumcu C.H.P. Sadun Tanju'yu medeniyetsizlerle yalnız başına bırakıyordu. Böylece, Sadun Tanju'nun

fıkrasında adı geçen medeniyetsizlere, C.H.P. yaygın deyimleriyle bir «taviz» daha veriyordu; fakat aslında, bu gruba dahil olduğunu bir defa daha ortaya koyuyordu. Esasen, Sayın Bülent Ecevit'in de daha önceden dediği gibi, «C.H.P. nin sola doğru aldığı ve alabileceği mesafenin sınırı, demokrasinin tehlikeye düşüğü sınırdır. C.H.P. özgürlüğe inandığı için bu sınırdan durur. «(Ulus, 13 Mayıs 1965)) Bu sınır ise, memleketimizde medeniyetsizlerle medeniyet dâvasının savunucularını ayıran, beş parti ile Türkiye İşçi Partisini ayıran sınırdır. Sadun Tanju'nun ve diğer aydınların, medeniyetsizlik sınırının ötesinde kalanları bırakıp, medeniyet tarafına geçmelerini temenni ederiz.

Bir Çin Atasözü: «her felâketin bir hayırlı yanı vardır» der. Toplumcu C.H.P. nin yıllardır hizmetinden yararlandığı bir yazarını bir çırpıda atmasının da hayırlı yanı, 1965 Türkiye'sinde C.H.P. nin toplumculuğunun sınırını ortaya koymuş olmasıdır. C.H.P. den, değil kendi solundaki partilere «kanat germesi» ni, daha kendi yazarlarını korumasını bile beklemenin bir hayal olduğunu bir daha göstermiş olmasıdır. Çok şükür, C.H.P. «koruyucu kanadım» kimsenin üzerine germedi ve daha şimdiden medeniyetsizlerin safındaki gerçek yerini kesinlikle aldı.

DÖNÜŞÜM

buğün varma çıkar

dönüşüm olayları

21 Haziran pazartesi günü «DÖNÜŞÜM» ün 5. sayısı çıktı. Bu kez Dönüşümcülere saldıran olmadı cop yemediler ama dergileri toplattırıldı.

Toplatma gerekçesi: yasaklanmış bir bildiri yayınlamaktı. Bu bildiri DÖNÜŞÜM'ün 4. sayısındaki olaylarla ilgiliydi ve dört fikir kulübü tarafından imzalanmıştı. Bildirinin Dönüşüm'de yayınlanış şeklinin de ayrı bir hikâyesi vardı. Dönüşümcüler 4. sayısındaki olayları, olaylar sırasında polislin tutumunu ve sonrasını dergilerinde kendileri yazmamışlar; «Kim» adlı dergiden aynen almışlardı. Söz konusu bildiri ise Kim dergisinden alınan yazının içinde vardı.

Böyle başlatıldı

Anlaşılması hiçde kolay olmayan bir şey vardı ortada. DÖNÜŞÜM bir «iktibas» yazının içinde bulunan bildiriden dolayı toplanıyor, yazıyı ilk yayımlayan «KİM» dergisine ise hiç bir şey yapılmıyordu.

DÖNÜŞÜM'cüler 5. sayılarını 15 dakika kadar satabildiler. Sonra sessiz sedasız çekilmek zorunda kaldılar bulvardan. Basın hiç bir ilgi göstermedi bu olaya. Her zamanki gibi ilgisiz, uykulu, sustu.

YE ÖNCESİ

Toplumcu üniversiteli, toplumcu, bir gazete çıkarıyordu ve bunu bulvarda kendisi satıyordu. Bir takım adamlar saldırıyorlardı toplumcu üniversitelilere, polis geliyordu saldırganlara bakmadan saldırıya uğrayanları götürüyordu. Önce 13, sonra 10 kişi, daha sonra mahkemeler. Bir takım adamlar sövüyorlardı, saldırıyorlardı ve eli kolu serbest dolaşıyorlardı ortalıkta. İşte 4. sayının öyküsü de bu.

Olayların ardından bildirimler yayımlanıyordu. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Talebe Birliğinin, T.M.T.F. Genel Başkanının, Temel Hakları Yaşatma Derneğinin, T.İ.P. Genel Başkanının protesto bildirimleri. Burada T.İ.P. Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın Dönüşüm olayları ve Bank-İş greviyle ilgili Başbakan'a çektiği tegrarı veriyoruz:

Böyle Bitirildi

T.İ.P. Genel Başkanı Dönüşüm satanlara saldırmaların, Bank-İş Grevcilerine sert müdahalelerin önlenmesini Başbakan Sayın Ürgüplü'den istedi.

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar Başbakan Ürgüplü'ye Dönüşüm ve Bank-İş olaylarıyla ilgili olarak aşağıdaki telgrafi göndermiştir :

«Sayın Suat Hayri Ürgüplü

Başbakan

Ankara

Anayasa'nın teminatı altında bulunan hak ve hürriyetlerini kullanarak Dönüşüm dergisini yayımlayan ve satan Siyasal Bilgiler Fakültesinin yurtsever, uyanık ve fedakâr öğrencilerine çıkarıcı çevrelerin himaye ettiği ve kışkırttığı kanun tanımaz bir takım zorbalara, Başkent'in en büyük meydanında ve hükümetin gözü önünde haftalardan beri saldırmaktadır. Saldırıların önceden hazırlanıp plânlandığı apaçık ortadadır. Emniyet kuvvetleri saldırganlara cesaret verecek şekilde hareket etmekte ve hakkını kullananları hırpalayarak nezaret altına almaktadır.

Akhisar, Kırıkkale ve Konya olaylarından sonra Hükümeti uyardık ve Anayasa'nın hükümlerini kılınmasını istedik. Oysa bugün aynı olaylar artık Başkent'in meydanlarında cereyan ediyor.

Bunun gibi İstanbul'da Bank-İş Sendikasının aylardan beri devam eden grevinde, tarafsız olması gereken Emniyet kuvvetlerinin grevciler aleyhindeki sert müdahaleleri de Anayasa'nın başka bir yönden ihlâlidir. Seçim dönemine girdiğimiz ve zafı âlinizin dürüst seçimler hakkında teminat verdiğiniz şu günlerde yerli ve yabancı çıkarıcı çevrelerin seçim emniyetini yokeden, Anayasa'mızı hiçe sayan tertip ve saldırıların arttığı görülmektedir. Açık bir rejimde çıkarlarını yürütememek endişesinde olanlar kaba tertiplerle özlemini çektikleri faşist bir idarenin temellerini hazırlıyorlar. Hükümetten bu tehlikeyi kesinlikle önlenmesini ve zorbalara karşı müessir ibret teşkil edecek şekilde harekete geçmesini bir kere daha ısrarla talep ederim. Saygılarımla.»

Türkiye İşçi Partisi
Genel Başkanı
Mehmet Ali AYBAR

halkımız uyanıyor

Türk demokrasi denemesinin birinci devresi olan 1946-1960 arası, başlangıçta; tek parti devrini köttüleyen muhalefet ile kendini «demokrasiyi ben getirdim» diye savunan bir iktidar arasında geçti. Bu devrenin sonu da; herşeye rağmen iktidarını sürdürmek isteyen bir parti ile ona karşı koyan partiler, basın ve demokrasiden yana bütün kurumların soyut hürriyet mücadelesine sahne oldu. 27 Mayıs ile kapanan bu devirden sonra gene demokrasi denemesinin ilk adımı olan 1961 seçimlerine; eski devre sahip çıkan partilerle kendi devrini yeniden başlatmak amacını güden C.H.P. çekişmesi havası ile başlandı. Koalisyonlu demokrasi bu seçimin sonucudur. Seçimlere katılıp nisbi seçim sisteminden nasibini alarak Parlâmentoya giren partiler sırayla koalisyon iktidarlari denemeleri yaparken; Parlâmento dışında da yeni Anayasa ile verilen ekonomik ve sosyal hakların alınma ve kullanılması mücadelesi başlamıştı. Bu devrenin siyasi hayatımızda en önemli olayı, toplumcu akımın, Türkiye İşçi Partisi biçiminde siyasi bir örgüt ve gazete, dergi ve kitap biçiminde, yayın olarak güçlenmesidir. Önce, aydınlar, gençlik ve gerçek sendikacılar arasında yerini bulan bu akım dört yıl kesintisiz olarak geniş halk kütlelerine duyurulmağa ve anlatılmağa çalışıldı. Demokrasinin sosyal ve ekonomik bir muhteva kazandığı bu kısa devrede elde edilen başarı gözle görülür bir şekilde geliştiği halde; bu konuların, seçimin kaderine büyük etkisi olacak olan köylü, işçi, basit vatandaş tarafından benimsenip benimsenmediği, Haziran ayına kadar kesin olarak bilinmiyordu.

Başbakan Ürgüplü'nün 1 Haziran'da başlayıp 12 gün süren gezisi ve AP Genel Başkanı Demirel'in Başbakan yardımcısı sıfatı ile yaptığı Karadeniz gezisi; sosyal ve ekonomik dâvaların halk tarafından geniş ölçüde benimsendiğini ortaya koydu. Böylelikle, toplumcuların ötedenberi ileri sürdüğü; 1965 seçimlerinin Türk halkının hayatında bir dönüm noktası olacağı gerçeği ortaya çıktı. Tutucu çevrelerin ve onları temsil eden şimdiki iktidar partilerinin telaşı ve bu telaştan da öteye, toplumculara karşı giriştikleri iftira saldırılarının nedenleri aydınlanmış oldu. Şimdiye kadar aldattıkları ve avundukları halkın kendilerinden koptuğunu; sosyal ve ekonomik haklarına sahip çıkmağa başladığını görenler, son çare olarak toplumcuları kamu oyunda karalamak yoluna başvurdular. Başları her sıkışınca başvurdukları bu hile ve karalamayı bu defa kesintisiz bir kampanya haline getirdiler.

Türk siyasi partiler yelpazesinin sağında yer alan dört partinin kurduğu koalisyonun başında «Tarafsız» ünvanı ile bulunan Başbakan Ürgüplü; halktaki bu yepyeni değişikliği ilk gözleyen ve açıklayan resmi kişi oldu. Başbakan, bütçe'nin kabulünden sonra kiminin «turistik» dediği kiminin «Cumhurbaşkanlığına hazırlık» olarak nitelediği gezisine 1 Haziran günü başladı. Gezisine kendince bir muhteva kazandırmak isteyen Başbakan ise «tema» olarak; «dürüst seçim yapılacak» tekerlemesini seçmişti. Gittiği her yer de bu «teminatı» halka duyurmak eğiliminde görünen Başbakan, gezisinin daha ilk günlerinde beklediği «sürprizlerle» karşılaştı. Halk, ister turistik olsun, ister cumhurbaşkanlığına hazırlık amacını taşıyın, ister seçim teminatı için yapılmış olsun; bu gezinin anlamına yepyeni bir unsur getiriyordu: «halk uyanmıştır, sosyal ve ekonomik haklarına sahip çıkmağa başlamıştır»

Bir anlamda tarafsızlığın verdiği nisbi bir serbestlik kazanan Ürgüplü; halkın geziye kazandırdığı bu yeniliği kamu oyuna yansıtmaktan çekinmedi. Bunun içindirki, kendisinden sonra bu «acı» gerçekle karşılaşan yardımcısı gibi çirkin karalamalara başvurmak yolunu seçmedi. Karşısına sigorta hakkı isteyen işçiler çıktıkça, toprak, su, yol, okul, hastahane isteyen köylüler çıktıkça -bulunduğu yerlerden politikacıları uyaran demeçler verdi. İlk uyarma: «Yapılacak işleri doğru dürüst söylemek siyasilerin ahlâk borcudur» şeklinde oldu. Bu bir bakıma, kendisinden sonra geziye çıkacak yardımcısını uyarıyordu. Boş laflar, eski teranelerin bir yana bırakılmasını -anlayan için halkta büyük bir değişiklik olduğunu anlatmak istiyordu. Gezi devam ettikçe Başbakan, halktaki gelişmesinin çok daha derin, sosyal ve ekonomik yönde olduğunu gözliyerek, ikinci uyarmasını şöyle duyurdu: «Siyasi partilerin programları üzerinde ciddi meseleler sarfetmeleri gerekmektedir.» Başbakanın, «tekerlek kırıldıktan sonra, başlarında bulunduğu iktidar arabasına doğru yolu göstermek» istemesini; kendisi gibi değil, gerçekten «tarafsız» olan çevreler bir hayli yadırgadılar. Çünkü iktidardaki partilerin, ciddi bir yana, aklına geleni söylemekten başka programları yoktu.

Halktan gelen yeni sesler duya duya Mersin'e ulaşan Başbakan artık kesin bir karara varabilmişti. Bu kararını şöyle özetledi: «CHP ve AP bu seçimlerde kendilerinin kazanacağını tahmin ediyorlar. Ben bu görüşte değilim. Bu seçimde sürpriz olacaktır. Ve bu sürpriz müthiş olacaktır.» Başbakanın bu sözü AP çevrelerinde müthiş bir gürültüyle karşılandı. Bu düpedüz «ihşası rey» ile kamu oyunu etki altında bırakmak anlamına geliyordu. Bir Tarafsız Başbakanın bunu söylemesine hiç bir zaman «cevaz» verilemezdi. Tabii bunlar en serinkanlı ve edepli kalemelerin görüşleriydi. Kızgın ve kaybetmenin pani-

gine kapılmış olanların söyledikleri ve yazdıkları çok daha ağır ithamlardı. Sözün bir ucu aynı önemde kendilerine dokunduğu halde CHP'î çevrelerde bir tepkiye rastlanmadı. Her muhalif devrinde reformcu kesildiği için «muhalefet reformcusu» ününü kazanan CHP bu «sürpriz» kelimesini yorumlamağa yanaşamadı. Gerçi Başbakan da müthiş olacağını söylediği bu sürprizin AP ve CHP dışında hangi partiye yarayacağını açıklamamıştı. Ama kamu oyu, Başbakanın dilinin altında sakladığı partinin ismini; yardımcısının saldırılarının ışığı altında kolaylıkla çıkarabiliyordu. Bu parti bütün sağcı çevrelerin ve bütün partilerin uykusunu kaçıran Türkiye İşçi Partisiydi. Tümüyle toplumcu akım, sosyal ve ekonomik mücadelelerini yürüten kurumlar ve bunlarının siyasi ümit ve temsilcisi; Türkiye İşçi Partisi'ne karşı bunun için her türlü saldırı kampanyasına girişilmişti. Seçime kadar kısa zamanda yapılacak tek şey; halkın tertemiz ve biricik ümidi haline gelen TIP'i karalamak, güç durumda bırakmak, sesini gür bir şekilde duyurmasına engel olmaktı.

Bu yorumun ne kadar isabetli olduğu, AP Genel Başkanının Başbakan Yardımcısı sıfatı ile yaptığı Karadeniz gezisinde ortaya çıktı. Başbakanın gezisinde karşılaştığı ve sürpriz olarak nitelediği; halkın uyanışını daha başlangıçta sindirmek için Demirel, ilk uğradığı Sungurlu'da: «Uydurulan yalanlara, iftiralara inanmayın. Bunları uyduranlar hüsrana uğrayacaklardır. Türk işçisi, Türk çiftçisi, esnafı ve tüccarı emeğinin hakkını alacak ve buna razı olacaktır. Sınıfları birbirine düşürmek gayreti mutlaka boşa gidecektir» tehdidini savurdu. Fakat dünya kadar geçerli olan bu sindirmelerin, bu tehditlerin uyanmağa başlayan halkı etkilemediği anlaşıldı. Karadeniz halkı ile Demirel arasındaki sözlü çatışma sadece halkın uyanmasını göstermedi. Bu arada Demirel'in şimdiye kadar tam açıklamadığı niyetlerini de apaçık ortaya çıkardı.

Demirel, çeşitli akımların Parlamento'da temsiline karşı çıktığını açıkça söyleyebiliyor; reformculuk ve ilericiliği suçlayacak kadar ileri gidebiliyordu. Karşılaştığında kendisinden toprak isteyen, yol isteyen, su isteyen halka; yeni Anayasa ile gelen siyasi düzeni değiştiriyor, kötüliyordu. AP Genel Başkanı aynen şöyle diyordu:

«Millî Bakiye ve birleşik oy listesi gibi hem millî iradenin tecellisine mâni, hem de istikrarlı hükümet teşkilini zorlaştırıcı, HEM DE HER ÇEŞİT FİKRİ CEREYANLARI PARLAMENTOYA SOKMAYI TEŞVİK EDİCİ ve dünyanın hiç bir yerinde eş olmayan bir sistem getirdiler.»

Başbakan yardımcısı «her çeşit fikri cereyan» derken Türkiye İşçi Partisinden başka bir şey kastet-

miyordu. Düpedüz ve açıkça Türkiye İşçi Partisinin Parlametoda temsilcilerinin bulunmasına karşıydı. Ve aynı insan «güzel bir seçim» teminatını veren bir hükümetin Başbakan yardımcısıydı. Halk tarafından artık Morrisson Süleyman adı ile bahsedilen AP Genel Başkanı: Komünistlik olarak suçladığı aşırı sol ve sol akımların kapsamını da «reformculuk ve ilericilik»e kadar genişletmişti. Şöyle diyordu Karadenizlilere Demirel:

«Sol cereyanlar, geniş çapta halkımızı huzursuz ve tedirgin etmektedir. Ne isterler? Sol cereyanların maksadı malumdur: Bütün düzeni değiştirmek. BUNU REFORMCULUK VE İLERİCİLİK KİSVESİ ALTINDA YAPMAK İSTERLER. Görünüşte bir çok kimseye cazip gelecek şeyler ortaya atar ve yarattıkları atmosferle mülkiyete, servete, kazanca, itibara ve her şeye hücum ederler.»

Demirel'in bu sözleri suya sabuna dokunmadan «muhalefet reformculuğu» yapmağa çalışan CHP'ileri bile kızdırmıştır. Bu kızgınlıkla CHP Genel Sekreteri Satır: «CHP'iler şahlanacak ve itham sahibinin başına dünyayı yıkacaktır» diye sert bir çıkış yapınca, AP'ileri bir süre susmayı tercih etmiştir.

AP yönetici kadrosunun nasıl bir düzen hasreti çektiğini, temsil ettikleri sınıf ve çıkar grupları adına hasret çektikleri düzeni kurmağa çalışacaklarını toplumcular uzun süredir Türk kamu oyuna anlatmağa çalışmışlardır. Karşılığında karalama ve çirkin saldırılara uğramışlardır. CHP ise kendi dışında görmeğe çalıştığı bu mücadeledeki gaffetini; doğrudan doğruya saldırıya uğradığı zaman anlamıştır. Kısaca: Haziran ayı siyasi hayatımızda anılacak bir ay olma değerini kazanmış bulunuyor. Önümüzdeki aylarda olabilecek gelişmeler hakkında ve özellikle 10 Ekim günü hakkında bazı işaretler vermiş bulunuyor. Ve demokrasi mücadelesi yapan, sosyal ve ekonomik haklarını elde etmeğe çalışan halkımızın ne kadar uyanık bulunması gerektiğini açıkça ortaya koymuş bulunuyor.

T.İ.P eskişehir kongresi

20 Haziran pazar günü Türkiye İşçi Partisi'nin Eskişehir Merkez İlçe kongresi yapıldı. Türkiye İşçi Partisi'nin halk kütüphanelerine nasıl mal olduğunu, halk kütüphanelerinin biricik ümidi haline geldiğini görmek isteyenler Eskişehir'deki kongreyi görmeliydiler. Es-

kişer örgütlü kuruluşundan beri, başta toplumcu CHP olmak üzere hâkim çevrelerin haşin baskısına göğüs germiştir. Eskişehir'in bir sanayi şehri olması dolayısıyla geniş işçi kütlelerini barındırması hâkim çevrelerin baskısını bu ilde özellikle orturmalarına sebep olmuştur. Eskişehir TİP örgütünü kuran emekçilerin ve aydınların çevrelerinde yalnız bırakılmaları için her türlü tertibe başvurulmuştur. Kurucular sık sık tutuklanmışlar veya serbest bırakıldıklarında sivil emniyet memurları tarafından takip edilmişlerdir. Fakat, son kongreye gelen yüzlerce emekçi üye ve sempatisan bu gibi baskıların, dozları ne kadar şiddetli olursa olsun, artık 1965 Türkiye'sinde halk kütlelerinin uyanmasının önlenemeyeceğini, emekçilerin örgütlenmesinin engellenemeyeceğini göstermiştir. Ayrıca, yapılan baskılar Türkiye İşçi Partisi'ne Keriman Kaçar gibi yiğit partililer kazandırmıştır. Yaptığı konuşmada belirttiği gibi, partiye önce bir «formalite» icabı kaydını yaptıran bu yiğit ev kadını, verdiği başarılı mücadele ile üyelikinin bilinci ne erişmiş ve böylece ev kadınlığından kütlelerin yöneticisi durumuna yükselmiştir.

Kongrede diğer illerden gelen emekçiler ve aydınlar kasketli ve başörtülü Eskişehirililere memleket meselelerini ve bu meselelerde partinin getirdiği çözümleri anlattılar. Profesör Sadun Aren TİP'in nasıl bir parti olduğunu ve iktisatçı Aslan Başer Kafaoglu son ekonomik olayları anlattılar. Eski M.B.K. üyelerinden Muzaffer Karan, 27 Mayıs devrimine bir emekçi asker olarak katılımının nedenleriyle, TİP'ne girişinin nedenlerinin ayrı olduğunu ve bunun da toplumcu, emekten yana bir düzen kurmak olduğunu belirtti. Kocaeli İl Başkanı Şinasi Yeldan ve Doç. Dr. Suat Aksoy TİP nin samimiyetini ve öbür partilerin samimiyetsizliğini belirten konuşmalar yaptılar. Kocaeli İl Sekreteri Sırrı Öztürk ve Höt gazetesi yazarlarından Mehmet Türkkan emekçilerin dertlerini dile getirdiler.

Yeni hükümet sorumsuz bir «seçim hükümeti» olduğunda şüphe bırakmamaktadır. Bu hükümet toprak kanunu hakkında hiç bir fikri olmadan «Toprak Kanunu» tasarısını Meclise getirmekte, bu yolla hem kanundan yana hem de kanuna karşı olanlara şirin görüneceğini sanmaktadır. Petrol konusunda fikri olmadığını söylerken, hem kanunun değişmesini isteyen millî duyguları incitmediği, hem de büyük mall çevrelerin şimşeklerinden kurtulduğu, mali yardımlarından yoksun kalmıyacağını düşünmektedir.

Ama bu yapılanlar içinde en gülünecek, «Cezayir konferansı»na gidecek Türk heyetine Amerikanın aşırı tarafı Süleyman Demirel'in gönderilmesidir. Yabancı ortaklıkları gözünün yaşına bakmadan, ba-

zan bedellerini de vermeden, millileştiren Nasır, Sokarno, Nkrumah gibi liderlerin havasına hâkim olduğu bir konferansta, petrol imtiyazlarındaki aşırılıkların yumuşatılması karşısında «bu gasbtır» diye feryadı basan Demirel'in neler konuşacağı merakı değer. Bu ulusların konferansını doğrusu başka şekilde bu kadar ağır küçümseyemezdik.

«Seçim hükümeti!» seçime kadar bakalım başka ne acaplıklar gösterecek.

dış politika

cezayir ihtilâlinin yeni dönemi

Cezayir ihtilâli, başlangıçtan son olaylara kadar; Batı basınında ve özellikle Türk basınında «kişilerin savaşı gibi yansıtılmak bahtsızlığına uğramıştır. İhtilâlin ana unsurları arasında bu kişilerin de bü yük bir yerli bulunduğu bir gerçektir. Diğer ihtilâllerin yöneticilerinden farklı olarak ortaya çıkan bu durum; Cezayir ihtilâlinin koşullarından ileri gelmiştir. Cezayir ihtilâlinin koşullarından ileri gelen bu özelliği gereğinden fazla abartarak ihtilâli bir «Gladiyatör» kavgası biçiminde yansıtmak, ihtilâlin diğer ana unsurlarından habersiz bulunmak anlamını taşır. Ayrıca bağımsızlıkları için ölen bir milyon Cezayir'li mücahide haksızlık yapmak olur.

Kökleri ihtilâlin derinliklerinde bulunan ve «kişilerin kavgası biçiminde uç veren olayların bir bakıma bir «ihtilâli kanunu» olduğu unutulmamalıdır. Gerek millî kurtuluş savaşları sırasında, gerek kurtuluşun sonra sosyalizmin kuruluşu savaşında ortaya çıkan anlaşmazlıkların; ihtilâli kanunlarının sert hükümleri ile çözümlenmesi zorluğunu hiç bir zaman gözden uzak bulundurulmamak gerek. Cezayir'de meydana gelen son olayları da bu açıdan değerlendirmek; herhalde bir «gladiyatör» kavgası gibi yansıtmaktan daha doğru bir yoldur.

TÜRK KAMU OYU VE CEZAYİR

Türk kamu oyu, ikinci dünya savaşından sonra ve özellikle 195-1960 yılları arasında dünyadaki millî kurtuluş ve sosyalist kuruluş hareketlerinden habersiz bırakılmıştır. Bu arada Cezayir kurtuluş savaşı da Türk Kamu oyuna gereğince yansıtılmamıştır. Bilindiği gibi; Cezayir kurtuluş savaşının başladığı ve tarihte az rastlanır bir şiddetle devam ettiği yıllarda; Türk halkı kendi kurtuluş savaşına bile ya-

bancılaştırılmış bir «küçük Amerika» olma uykusuna yatırılmıştı. Türk halkı bu karanlıktan kurtulduğu tarihten kısa bir süre sonra da Cezayir halkı yedi yıl süren ve bir milyon insanına malolan bağımsızlık savaşını tamamlamış ve emperyalizmin pençesinden kurtulmuştu. İki ülke halkının birbirinin kaderi ile ilgilenmesi bu tarihlerden sonra başlamıştır. Fakat, bağımsızlığına yeni kavuşan Cezayir'in sosyalizm yolunu seçmesi ve günümüzün en zor toplumsal savaşı olan sosyalizmin kuruluşuna geçmesi; bu iki ülke halkı arasına yeniden bir perdenin gerilmesine sebep olmuştur. Batı basın ve ajansları ve onlarla yakın işbirliği yapan Türkiye'nin sermayeden yana olan basını; Türk halkının Cezayirde başlayan bu yeni savaşı gereğince izlemesine engellik etmiştir. Fakat aynı basın çevreleri; ihtilalin uğradığı her güçlüğü sosyalizm uygulamasının sonu olarak yorumlamayı da ihmal etmemiştir. Bin Bella iktidarına son veren hareketin de bu biçimde yorumlanmağa çalışılması; alışkanlık haline gelen bu tutumun izlenmesinden başka bir şey değildir.

Cezayir ihtilalinin geçirdiği bir çok devreler gibi yeni bir devre başlangıçlık eden son olayların doğru yorumlanabilmesi için; ihtilalin tarihçesini, sosyal sınıfların ve ihtilal kurumlarının durumlarını ve ihtilal yöneticilerinin tutumlarını gözden geçirmek zorunlu olmaktadır.

132 YIL SÜREN KARANLIK VE KURTULUŞ ÇABALARI

1832'den 1847 yılına kadar süren Emir Abdükdir'in dayatması ve 1871 yılında halkın da katıldığı bölgesel ayaklanmalar anılarak geçilirse; günümüzün

Ordu, Cezayir'de istihale katılıyor

Cezayir milliyetçilik ve kurtuluş hareketinin başlaması 1920 yıllarına rastlar. Cezayir milli kurtuluş eyleminin ilk defa bir örgüt ile ve bilinçli olarak ele alınışı 1923 yılında «Kuzey Afrika Yıldızı» ile olmuştur. Bir bakıma bütün ihtilal süresince ortaya çıkan örgütlerin dramını başlatan bu örgüt; Paris'te sürgün Cezayir'lilerin ve Cezayirli işçilerin ortamında doğmuştur. Cezayir ihtilalini yönetmek için bundan sonra kurulan örgütlerin yöneticileri Cezayir dışında kalmışlardır. Cezayir ihtilalinin bu biçimde örgütlenmesi, Cezayir ihtilalcilerinin sürüp gelen dramını yaratmıştır. Halk ve savaştan mücahidlerle; ihtilal örgütleri ve yöneticileri arasındaki bu ayrılık; Cezayir ihtilalinin en dramatik karakteridir. Paris'te kurulan bu ilk örgüt; anti-emperyalist ve marksist bir yerden hareket ettiği halde Cezayir'de öncülüğünü edeceği bir ihtilal ortamı yaratamamış ve on yıl sonra Fransızlardan genel seçim isteyecek kadar gerçek dışına düşüp yozlaşmıştır. Bundan sonra 1937 yılında daha çok şehir halkına dayanan «Cezayir Halk Partisi» kurulmuştur. Bir avuç ihtilalcinin kurduğu bu gizli örgüt, yozlaşan «Kuzey Afrika Yıldızı» eylemini ortadan silmek gibi çok yararlı bir iş görmüştür. Daha sonra «Milli Kurtuluş Cephesi» örgütünün çok yararlandığı bu örgüt de; belirli bir doktrinden yoksun ve günü birlik kararlarla yetindiği için kendisinden beklenen görevi yerine getirememiştir. Politik yönden yetersiz unsurlar tarafından yönetilen bu örgütün şehirlerdeki işçi kütlesine dayandığını da hatırlatmak yerinde olur.

İkinci Dünya Savaşından sonra zayıf düşen Fransız emperyalizmine karşı, bütün sömürgelerinde olduğu gibi Cezayir'de de bir hak isteme eylemi başlamıştır. Özellikle Cezayir şehirlerinde başlıyan bu milliyetçilik eyleminin gelişmesi 1946 yılında «Demokratik Hürriyetlerin Zaferi için Eylem» örgütünün kurulması sonucunu doğurmuştur. Şehir burjuvasının hakim olduğu bu örgüte önceleri büyük ümitler bağlıyan halk kısa zaman sonra bir «seçim müşterisi» durumuna düşürülmüştür. Fakat, bu örgüt içinde savaşı sert ve gizlilik içinde yürütmek eğilimini taşıyan bir azınlık 1949 yılında «Özel Örgüt» adını alarak ayrılmıştır. Bu iki örgütün birbiri ile devam eden mücadelesi 1953 yılına kadar sürmüş ve «Demokratik Hürriyetlerin Zaferi için Eylem» ihtilalci hiç bir eylemle ilgisi olmadığını açıklamak zorunda kalmıştır.

Bu örgütün lideri olan Messali Hacı; İslamcılıkla karıştırdığı bir eylem doktrinine yeter ilgi bulamamıştır. Şimdi Fransa'da yaşamakta olan ve «Megola-man fosil» adı verilen bu adam; Cezayir'deki son olayları Kongo olaylarına benzeterek, yakında bir iç savaş bekliyen bir zavallıdır.

İHTİLÂLİ BAŞLATAN ÖRGÜT

Cezayir kurtuluş mücadelesini yürütmek üzere kurulan ve halkın benimsediği geniş bir ihtilâl eylemini başlatamayan bu denemelerden sonra silâhlı bir ayaklanmayı öngören «Birlik ve eylem için İhtilâlcî Komite» 1954 yılı Martında kurulmuştur. «Özel Örgüt» e bağlı dokuz ihtilâlcinin kurduğu komite, Cezayir'i bağımsızlığa götüren eylemin başlatıcısıdır. daha sonra «Tarihi Şefler» adını alan bu komite kurucularından; Ben Boulaid, Didouche Murat ve Larbi Ben Mihti savaş sırasında ölmüştür. Yaşayanlar: Boudiaf, Rabat Bitat, Belkacem Krim, Hidir, Ait Ahmet ve Bin Bella'dır. Bunlar ve ötedenberi silâhlı bir hareketin, kurtuluş için kaçınılmaz olduğunu savunanların katıldığı «İhtilâl Komitesi» nin beşli bir doktrinden hareket ettiği söylenemez. Kurucularının sosyal sınıf bakımından karakteri ise; şehir orta halli halkına mensup olmalarıdır. İhtilâlcileri birbirine bağlayan yegane bağ; Kurtuluşun silâhlı bir ayaklanmadan başka yolla kazanılamayacağı gerçektir.

5 tarihi lider yan yana

Örgütün kuruluşundan dört ay kadar sonra komite Cezayir'i altı askeri bölgeye ayırmıştır. Her birine «Vilayet» denilen bu bölgelerde gerilla savaşı yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Ve savaşın başlatılma tarihi 31 Ekim - 1 Kasım 1954 gecesi olarak saptanmıştır. Binlerce bombanın patladığı ve yüzlerce insanın öldüğü bu gece Cezayir ihtilâlinin birinci günü olarak kabul edilir. Ayaklanma kısa bir süre içinde bütün Cezayir ihtilâli boyunca içinden çıkılmaz sorunlarının tığı; Kurtuluş eyleminin Cezayir'in fakir ve topraksız köylüsü ile ilişki kurmuş olmasıdır. Kurucu liderlerin de bizzat katılıp yönettiği silâhlı ayaklanma ilk defa yöneticilerle halk kitlelerinin yanyana gelmesini sağ-

lamıştır. Fakat, bu arada bütün Cezayir'e büyük bir hızla yayılan eylem; kendiliğinden kazandığı halkçı bir özden başka siyasi bir bütünlük kazanamamıştır. Eylemin tarihsel bir noksanı olan bu durum; Cezayir ihtilâli boyunca içinden çıkılmaz sorunların doğmasına ortamlık etmiştir. Eylem içinde bulunan ihtilâl yöneticilerinin dolduramadığı bu «siyasi» boşluk; eylemin büyük bir hızla geliştiğini gören burjuva, küçük - burjuva ve din adamları tarafından doldurulmak fırsatını kazandırmıştır. Böylelikle, kurulan «Millî Kurtuluş Cephesi»nin kilit noktaları eylemi kendi çıkarlarından yana döndürmeye çalışan hâkim sınırların temsilcileri tarafından tutulmuştur. Daha sonra, Cezayir'in tek siyasi partisi haline getirilen «Millî Kurtuluş Cephesi»nin bu karışık bünyesi, son çatışmaya kadar sayısız çatışmalara nedenlik etmiştir. İşçi sınıfına dayanan bir parti kurulup, silâhlı köylü ayaklanmasının başlatılmaması ve eylemin işçi-köylü işbirliği niteliğini kazanamaması, Cezayir ihtilâlinin tarihi gelişmesinin affetmediği, büyük noksanı olmuştur.

Millî Kurtuluş Cephesi'nin 1956 yılı yazında Soummam vadisinde yaptığı toplantı ihtilâlin yeniden örgütlenmesini sağlamıştır. Fakat bu arada ihtilâle başındanberi katılan bir çok savaşçı; eyleme katılan hâkim sınıfların baskısı ile geriye itilmiştir. Millî Cephe ihtilâlin politikasını saptamayı 34 üyeli Cezayir İhtilâli Millî Konseyi'ne vermiştir. Ayrıca kurulan beş üyeli «İcra ve İrtibat Komitesi» de bu politikanın yürütülmesini yüklenmiştir. 1956 yılının biçimsel alanda getirdiği bu gelişmeye karşılık aynı yılın sonuna doğru «tarihi liderler»den beşinin Fransızlar tarafından tutuklanması büyük bir kayıp olmuştur. Uçakla Fas'a giderken Cezayir üzerinde çevrilip tutuklanan; Bin Bella, Boudiaf, Ait Ahmet, Rabat Bitat ve Hidir Evian anlaşmalarının sonuna kadar — beş yıl — hapis yatmıştır.

YÖNETİCİLER HALKTAN KOPUYOR

Beş liderin tutuklanmasından sonra kendini güvenlikte duymayan ihtilâlin «İcra Komitesi» 1957 yılı başında Cezayir'i terketmiştir. Bu hareket, savaşan halk ile yöneticilerinin ayrılığını doğurmuştur. Yöneticiler dışardan ihtilâli yönetebilmek için kadrolarını genişletmek istemişler bu da bürokratik bir yönetimi doğurmuştur. Bunun yanısıra savaş gerekleri ile bölünmüş altı vilâyet kendi başlarına buyruk savaş grupları durumuna girmişlerdi. Bu bölünme ve irtibatsızlık Fransızlar tarafından bütün imkânlarla istismar edilmiştir. Özellikle Fas ve Tunus sınırı çok sıkı kontrol altına alınarak ihtilâl tecrit edilmeğe çalışılmıştır.

Bu arada Kahire'de toplanan Cezayir Millî İhtilâl Konseyi 54 kişiye çıkarılmış ve İcra Komitesi de

içinde Ferhat Abbasın da katıldığı 15 kişi olmuştur. 1958 yılı Eylül ayında İcra Komitesi Başkanlığına Ferhat Abbas'ın getirildiği «Cezayir Cumhuriyeti Geçici Hükümeti» halini almıştır. Toprak sahibi, tüccar, memur, serbest meslek ve aydınlardan kurulu reformcu bir partinin başından İhtilâl hükümetinin başına getirilen Ferhad Abbas Başbakanlığı 1961 yılına kadar sürmüştür. Bu devrede topraksız ve fakir köylülerin elde silâh savaştığı ihtilâlcî eylem tamamen burjuva ve küçük burjuvanın yönetiminde kalmıştır. Millî Kurtuluş Cephesinin parti olduktan sonra da bu karakteri değişmemiştir. Cezayir olayları yorumlanırken partiyi ilerici bir kurum olarak görüp, orduyu geri görünmenin düşüreceği yanımlar ortadadır. Sonradan parti haline gelen cephenin sosyal sınıflar bakımından karışık manzarasına karşılık Cezayir Kurtuluş Ordusu, topraksız ve fakir köylü daha sonraları saflarına katılan işçilerle sınıfsal bir birlik göstermektedir.

CEZAYİR KURTULUŞ ORDUSU

Albay Bumedian'ın Bin Bella'yı yönetim dışında bırakan eyleminin iyi değerlendirilebilmesi için Cezayir Halk Ordusunun yapısını bilmek gerekiyor. Kurtuluş savaşı sırasında altı vilâyet ordusundan kurulan gerilla ordusu; 800 bin kişilik modern bir emperyalist ordu ile savaşabilmek için devamlı eğitim görmesi gerekmişti. Bu amaçla Fas ve Tunus'un Cezayir sınırlarına yakın bölgelerinde ordu eğitim karargâhları kurulmuştur. Zamanla, ağır silâhlarla donatılan bu karargâhlar ayrı birer ordu halini almıştır. Böylelikle Cezayir'de «İç Ordusu» ve «Sınır Ordusu» biçiminde iki tür ordu doğmuştur. Birbirinden farklı kuruluşta olan bu iki ordu; kurtuluş savaşında olduğu kadar, Cezayir'in bağımsızlık sonrasında da söz ve karar sahibi olmuştur. Bu ordunun subaylarının büyük kısmı savaş içinde yetişmiş meslekten asker olmayan kişilerdir. Bunların yanı sıra Fransız ordusunda subaylık etmiş bir azınlık da vardır. Özellikle sınır ordusu devamlı siyasî eğitim görmüş; sosyalist bir Cezayir'in kurulmasına inanmıştı. 1959 yılından bağımsızlığa kadar süren devrede kumandanlığını Albay Bumedian yapmıştır. İki ordu arasındaki bu karakter ayrılığı zamanla iki ayrı kuvvet haline gelmelerine sebep olmuştur. Bağımsızlıktan sonra Albay Bumedian kumandasındaki sınır ordusunun siyasî eğitim görmüş olması iç orduya karşı çarpışmasız bir üstünlük sağlamasına sebep olmuştur.

İKTİDAR MÜCADELESİ

1981 yılında Ferhad Abbas Başbakanlığı, Cezayir Millî İhtilâl Konseyi kararı ile Bin Hedda'ya bırakmıştır. Bu hükümete hapiste bulunan beş «tarihi

lider» de dahil edilmiştir. Hükümetteki bu değişiklik ordudan gelen halkçı baskı sonucu olmuştur. Batı basını bu olayı Cezayir ihtilâlinin sosyalist bir yön alması biçiminde yorumlamıştır. Fransızlarla Evian anlaşmasını bu hükümet temsilcileri imzalamışlardır. Bin Bella grubu ve sınır ordusu tarafından bütünüyle benimsenmeyen bu anlaşma karşısında son toplantısını yapan Cezayir İhtilâlî Millî Konseyi; Bin Hedda grubunu tasvip etmediğini açıklamış. Fakat, bu grubun 1 Temmuz 1962 tarihinde yapılan referandumla bağımsızlığı ilân edilen Cezayir'i yönetmek üzere Cezayir'e gitmesine engel olamamıştır. Konseyin desteğini alan Bin Bella ve arkadaşları ise Albay Bumedian'ın sınır ordusunun fiili hareketi ile iktidarı kısa zamanda ele geçirmiştir. İhtilâlcilerin en popüleri olan Bin Bella ile ihtilâl kurumlarının en güçlü ve örgütüsüne hakim olan Bumedian işbirliği Cezayir'in kaderini tâyin etmiştir.

TALANCI BURJUVA

Topraksız ve fakir köylü, şehirlerin dış mahallelerinde yığılmış işçi ve fakir halk yığınları bağımsızlık savaşlarında bir milyona yakın insanı verirken Cezayir yerli burjuvazisinin ve küçük burjuvazisinin neler yaptığı merak konusudur. Bu asalak sınıf 800 bin kişilik bir ordunun Cezayir'e getirdiği bir savaş canlılığını Cezayir'de bulunan bir milyona yakın Fransız küçük burjuvası, toprak sahibi ile paylaşmak ve şişmek yolunu seçmiştir. Bu kazançlı canlılığın kendi halklarının ölümü pahasına temin eden bu sınıf; kurtuluşa doğru siyasî geleceğini de düşünerek Millî Kurtuluş Cephesi saflarını da ele geçirmeğe başlamıştır. Bağımsızlıktan sonra ise mallarını terkeden ya da çok ucuza satan Fransızlar sayesinde bütün iktisadî gücü ellerine geçirmişlerdir. Kurtuluştan sonra dokuz milyon Cezayir'li 132 yıl kendini sömüren Fransız burjuvazisi yerinde kendi burjuvazisini bulmuştur. Bağımsızlıktan sonra savaşçılar arasında devam eden iktidar mücadelesi devresini tam bir talan devresi haline sokan Cezayir burjuvazisi

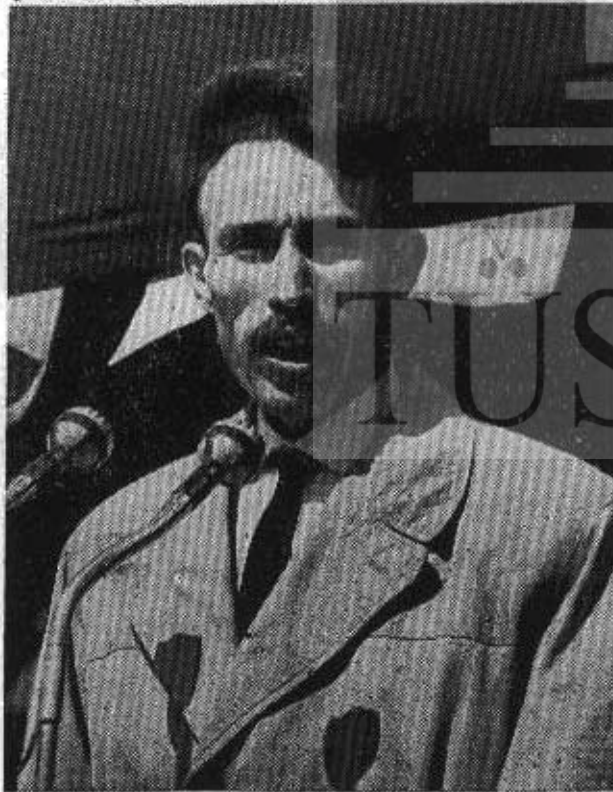

Eski dostlar

si ve küçük burjuvazisi; iktidarın karşısına hakim ve güçlü bir sınıf olarak çıkmıştır. Neden sonra çıkarılan kanunlar ve alınan tedbirlerle bu sınıfın gücü kırılmak yoluna gidilmişse de; parti haline gelen Millî Kurtuluş Cephesi içindeki temsilcileri ile güçlerini korumasını bilmişlerdir.

BİN BELLA'NIN DRAMI

Albay Bumedian'ın desteği ile iktidara gelen ve bu ordu sayesinde seçimle iktidarı kazanan Bin Bella ve arkadaşları sosyalist kuruluş konusunda anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Beş yıl birlikte hapiste yatan «İhtilâlin liderleri» arasındaki bu anlaşmazlık, gene Bumedian'ın yardımı ile Bin Bella'nın arkadaşlarını tasviyesi ile sonuçlanmıştır. Eski birer ihtilâlcî olan dört lider «Sosyalist Kuvvetler Cephesi» adı altında birleşmiş ve Bin Bella iktidara karşı silâhlî bir eyleme başlamışlardır. Bumedian'ın kumandanlık ettiği Cezayir Halk Ordusunu bir hayli uğraştıran ve bir hayli kayıplar verdiren bu cephe son zamanlarda hissedilir bir şekilde gücünü ve ihtilâlden memnun kalmayan bazı tabakaların desteğini kaybetmiştir. Kesin bir yenilgiyle biteceği anlaşılan bu eylem temsilcilerinin 19 Haziran hareketinden 15 gün önce Bin Bella ile anlaşması; Bin Bella'nın sonunu hazırlayan en büyük neden olmuştur.

Kapalı kutu

VE BİN BELLA'NIN SONU

Bir sınıflar karışımı olan Millî Kurtuluş Cephesi Partisi sivil iktidarı temsil eden Bin Bella iktidarına gereken desteği sağlamamıştır. Büyük halk kütlelerinin istekleri yönünde yapılmaya çalışılan sosyalist hareketler bu parti tarafından gerektiği gibi yürütülemedi. Bu konuda gene büyük destek Cezayir Halk Ordusundan gelmiştir. Böylelikle iktidara gelişinde büyük emeği olan bu ordu iktidarı yürütüşünde de Bin Bella'nın en yakın yardımcısı olmuştur. Bunun tabii bir sonucu olarak ordu sosyalist kuruluşun bütün eylemlerinde ön plânda yer almıştır. Âdeta iktidarın paylaşılması biçimini alan bu işbirliği Bin Bella'nın gittikçe «tek adam» durumuna düşmesi sonucunu doğurmuştur. Bu durumu eski arkadaşları ile dengelemek isteyen Bin Bella'nın Sosyalist Kuvvetler Cephesi ile barışması; onlara karşı yapılan çarpışmada pek çok insanını kaybeden Halk Ordusu tarafından iyi karşılanmamıştır. Bu başlangıcı, kendi geleceği yönünden değerlendiren Bumedian, Asya - Afrika Konferansının sonunu beklemeyi bile bir kayıp sayarak Bin Bella'nın iktidarına son vermiştir.

İHTİLÂLİN GELECEĞİ...

Şimdi bir ihtilâl konseyi tarafından yönetilen Cezayir ihtilâlinin geleceği herkesin çeşitli cevaplar verdiği bir sorudur. İleri sürülen iddiaların başında Bumedian'ın bir Müslüman sosyalizmine inandığı iddiası vardır. Bu Bin Bella'nın görüşü ile farklı bir tutum değildir. Bir bakıma bu hem partinin hem ordunun kabul ettiği ortak bir tutumdur. Avrupa'nın Komünist basını ise; Bumedian'ın bir anti-komünist olduğu görüşündedir. Oysa Cezayir Komünist Partisi Bin Bella tarafından kapatılmış ve ihtilâl savaşlarına katıldıkları halde bazı komünistler milletvekili listelerine gene Bin Bella tarafından konulmamıştır. Bumedian hakkında bunların tamamen aksi görüşler de vardır. İhtilâlin bu içine kapanık liderinin koyu bir marksist ve sosyalist uygulama da Çin tarafı bir tutumda olduğu iddia edilmektedir. Savaş sırasında karargâhı gezen gazetecilerin Mao Tse Tung ve Castro'nun resimleri ile karşılaştıkları söylenmektedir. Albay'ın Mao'nun eserlerini yakından izleyip okuduğu gene batılı gazetecilerin ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Birbirini tutmayan bu iddialar karşısında kesin bir yargıya varmak güç. Fakat, Cezayir ihtilâlinin bugünden yarına büyük değişmeler göstermeyeceği kesinlikle söylenebilir. Ülkenin en bilinçli ve organize gücü olan ordunun, iktidarı bir süre kendi eliyle yöneteceği muhakkak.

asya afrika ülkeleri dayanışma konferansı ertelendi

1955 yılında Bandung'da ilk defa toplanan Asya-Afrika Ülkeleri Dayanışma Konferansı on yıl sonra ikinci defa toplanmak üzere bir Afrika ülkesini seçmişti. Cezayir'in 25 milyon dolar tutan bir masrafın altına girerek büyük bir ciddiyet ile hazırladığı Konferans, bu ülkede meydana gelen olaylar sonunda ertelendi. Genellikle bütün dünya sorunları ve özellikle Vietnam ve Dominik olayları karşısında görüşlerin açıklanması yönünden büyük yararlar sağlanacağı bilinen konferansın ertelenmesi gerçekten üzücü oldu. Fakat, konferansın ertelenmesine sebep olan Cezayir olayları; Konferans toplandığı takdirde ortaya çıkabilecek sorunların da açığa çıkmasını sağladı. Açığa çıkan sorunların başında «zoraki» Asya - Afrika'lıların tutumları oldu. Gerçekten birer Asya ya da Afrika ülkesi oldukları halde, bu kıtaların başta gelen sorunu olan; anti-empyralist mücadele ve az gelişmiş ülkelerin kaderini topluca yaşamak eğiliminden uzak olan konferansın «zoraki» üyeleri, Cezayir olaylarının daha birinci gününde konferansı baltalayacak faaliyete giriştiler. Bilindiği gibi Konferans iki kademeli olacak; 24 Haziran'da yapılması kararlaştırılan ilk kademede Konferansa katılacak ülkelerin Dışişleri Bakanları toplanacak ve 29 Haziran'da Devlet ve hükümet başkanlarının katılacakları «zirve toplantısı» yapılacaktır. Fakat, olayların daha birinci gününde «durum henüz aydınlanmamıştır bahanesiyle «zoraki» üyelerin Konferansa katılmama eğilimi ortaya çıktı. Bu arada, olaylara rağmen Dışişleri Bakanını Cezayir'e göndermeğe hazırlanan Ürgüplü koalisyonu hükümetinin Londra'da toplantı halinde bulunan İngiltere Milletler Topluluğu Konferansına mensup Asya - Afrika'lıların yaptıkları bir müracaata uyararak, bu kararını geri bıraktığı görüldü. Zaten Cumhurbaşkanı yerine Başbakanı ve bazı hukuki sakıncalar yüzünden Başbakan yerine yardımcısını göndermek kararını vermiş olan Türkiye, «zoraki» üyeler safında yerini almıştı. Kısaca; Asya ve Afrika'da yaşayıp bu kıtaların sorunlarından ve halklarından çok kendilerini Avrupa, ya da Birleşik Amerika'ya yakın bulan «zorakiler» Cezayir olaylarının çıkmasından ziyadesiyle memnun oldular. Ama bu sadece geçici bir memnuniyet olacaktır. Ve Asya-Afrika Konferansı toplanacak ve başta anti-empyralist savaşı olmak üzere, diğer sorunlarını ortaya koyup çözmeye çalışacaktır.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı 26 Haziran günü kuruluşunun 20. yıldönümünü — teşkilâtın kurulduğu şehir olan — San Francisco'da kutladı. 26 Haziran 1945 tarihinde 45 kurucu ülke temsilcisinin rahatça sığabildiği Genel Kurul salonu, yirmi yıl sonra 115 ülkenin temsilcileri ile tıklım tıklım dolmuştu. Yirmi

yıl içinde böylesine hızlı bir artış gösteren üye sayısının tek nedeni, Asya ve Afrika halklarının, emperyalizme ve sömürgecilğe karşı, büyük bir başarı ile yürüttükleri bağımsızlık savaşıydı. Kendi bağımsızlıklarını kazanarak Birleşmiş Milletler Teşkilâtına giren Asya ve Afrika'lı ülkeler bu başarılarının bir son değil, bir başlangıç olduğunu hiç bir zaman unutmamışlardı. Bunun içindir ki, yaşadıkları kıtalarda emperyalizme ve sömürgecilğe kesin olarak son verme savaşına aralıksız devam etmişlerdir. İçinde buldukları Birleşmiş Milletler Teşkilâtının; emperyalist, sömürgeci ve onlara bağlı bir çoğunluğun yararına işlediğini kısa zamanda anlamışlar ve kıtalarının haklarını savunabilmek için birleşmenin zorunu olduğu kanısına varmışlardır. Ve ilk defa olarak 1950 yılında Birleşmiş Milletler Teşkilâtında bulunan Asya ve Afrika'lı ülke temsilcileri birleşerek; «Asya - Afrika grubunu» kurmuşlardır. Birleşmiş Milletler içinde yaptıkları toplu mücadele ile kıtalarının bağımsızlığına büyük bir katkıda bulunan Asya ve Afrika'lı grup; bütün Asya ve Afrika ülkelerini bir araya getirecek olan Bandung konferansının çekirdeğini kurmuş oldular. 1955 yılında Endonezya'nın Bandung şehrinde toplanan ilk «Asya - Afrika Ülkeleri Dayanışma Konferansı» bu iki kıta halklarının kurtuluşu yolunda atılmış büyük bir adım olmuştur. Türkiye'nin de katıldığı Bandung Konferansı; o zamanki Dışişleri Bakanı tarafından tamamen ve kasıtlı olarak yanlış yorumlanmış ve bir çok Asya ve Afrika'lı ülkelerin Türkiye'ye karşı kızgınlığını doğurmuştur. Gerçekten o zamanki Türkiye Dışişleri Bakanı, Bandung Konferansını bir bölge ve bölgesel endişeleri ile toplanmış bir konferans olarak yorumlamış ve âdeta emperyalist ve sömürgecilerin sözcülüğünü yapmıştır. Oysa, Konferansın biricik nedeni ve hedefi Asya ve Afrika'dan emperyalizmi sürüp çıkarmak ve bu iki kıtayı bağımsız ülkeler kıtaları haline getirmektir. Konferansın hedef ve gayesi, o zamanlar Batı ülkeleri politikasının peşine takılmış olan Türkiye Dış Politikası ile tam bir çelişmeye düşmüştü. Ve bu çelişme 27 Mayıs 1960 tarihine kadar devam etmiş ve bu tarihten sonra, Türkiye, gayet ağır bir tempo ile Asya - Afrika ülkelerinin topluca yürüttükleri politikaya doğru yanaşmağa başlamıştı. Fakat, Türkiye'nin yaşadığı kıtanın kaderine katılma yolunda, çekingen bir biçimde olsa da, başlayan bu eğilim, Ürgüplü koalisyonu partileri tarafından ihmal edilmişti. Konferansa bu ihmalin şampiyonlarından olan AP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Demirel'in katılmasının, Türkiye'ye hiç bir şey kazandırmıyacağı herkesin birleştiği bir gerçektir. Asya - Afrika ülkelerinin birinci Bandung Konferansında verdikleri on karardan habersiz bir temsilcinin Türkiye'ye neler kaybettireceği ise ortadaydı. Belki sadece bu bakımdan ertelenme olayı Türkiye için yararlı bir raslantı olmuştur.

TOPLU SÖZLEŞMELERE HAZIRLANAN SENDİKACILARIN DİKKATİNE

«Échelle Mobile» uygulamasında reel ücret kayıplarını önlemek için bir yöntem araştırması

Échelle mobile, reel ücret kayıplarını önlemek için düşünülmüş bir sistemdir. Türkiye Petrol İşçi Sendikaları Federasyonu ile T.P.A.O. arasında imzalanan toplu iş sözleşmesiyle, bu sistem, çalışma hayatımıza girmiş bulunuyor. Kamu-oyunda büyük yankılar uyandıran Batman grevinden sonra, sessiz sedasız imzalanmasına büyük bir özen gösterilen bu sözleşmeye göre, fiyatlar genel düzeyinde en az % 7,5 oranında bir artış olursa, sözleşme kapsamına giren işçilerin ücretlerine de, aynı oranda bir zam yapılacaktır. Bu sözleşme, 1 Mayıs 1964 gününden beri yürürlükte bulunuyor.

Échelle mobile sisteminin kabul ettirilmesi, Türkiye'deki sendikal mücadelenin bir başarı aşamasıdır. Şimdiye kadar yapılan yüzlerce toplu iş sözleşmesinden sadece birinde bu sistemin kabul edilmiş olmasını da küçümsememek gerekir. Nihayet her

seyin bir başlangıcı vardır. Söylenenlerden anlaşılacağına göre, hazırlanmakta olan Devlet Personel Kanunu da, hayli deformasyona uğratılmış bir şekilde de olsa, memurlar için échelle mobile sisteminin uygulanmasını öngörmektedir.

İşverenler bu sistemi kolayca kabul etmeyeceklerdir. Çünkü değişen, yani genel olarak artan fiyatlar karşısında parasal (nominal) ücretlerin sabit kalması, ücretli sınıfların reel gelirlerinde bir azalma, dolayısıyla, sermayeci sınıf yararına bir reel gelir transferi sonucunu vermektedir. Bu durum işverenlerin yararına. Oysaki, échelle mobile sistemi, fiyat artışlarını aynı oranda parasal ücretlere yansıtarak, yani onları da yükselterek, reel ücretleri sabit tutacağından, durumu ücretli sınıflar yararına değiştirmektedir.

Sendikal mücadelenin daha ileri aşamaında, sadece parasal ücretlerde değil, reel ücretlerde de sürekli bir artış sağlanması önem kazanacağından, bazı sendika yöneticilerinin, sözleşme dönemi içinde reel ücretleri sabit tutmayı öngören échelle mobile sistemine karşı çıkmaları düşünülebilir. Ama şimdilik direnme sırası, işverenlerdedir.

Parasal ücretler sabit kaldıkça, fiyatların iniş çıkışlarına göre, ücretli kişilerin satınalma gücü değişmektedir. Örneğin 15 liralık parasal ücretin reel değeri, bu ücret karşılığı satın alınan malların ortalama fiyatlar düzeyinde % 50 oranında bir yükselme olunca, 10 liraya düşmektedir. Bu durumda, parasal ücretin 15, ama reel ücretin 10 lira olduğu söylenir. Bunun tersi de doğrudur. Yani 10 liralık bir parasal ücretin reel değeri, bu ücret karşılığı satın alınan malların ortalama fiyatlar düzeyinde % 50 oranında bir düşme olunca, 20 liraya çıkmaktadır. Bu durumda da, parasal ücretin 10, ama reel ücretin 20 lira olduğu söylenir. (Tabii bu ikinci durum, sadece «teorik» bir olasılığı ifade etmektedir.)

Ücretler karşılığı satın alınan malların ortalama fiyatlar düzeyindeki gelişmeyi, daha çok geçinme endeksleri adıyla anılan «Müstehlik Fiyatları Endeksleri» aracılığıyla izleyebiliriz. Bu türlü endeksler, bazı şehirlerimiz için, ülkemizde de hesaplanmaktadır. O halde, parasal ücretlerle bu endeksler arasında bazı ilişkiler kurarak, reel ücretleri ve bunların izlediği seyri, istediğimiz dönemler için, hesaplayabiliriz.

Bunun için, tayin ettiğimiz dönemin başındaki ve sonundaki endeks değerini bilmek gerekir. Kolaylık bakımından, dönemin başındaki endeks değerinin

100, sonundaki endeks değerinin 150 olduğunu kabul edelim. (Yani fiyatlar genel düzeyinde % 50 oranında bir artış olsun). Dönemin başındaki belirli bir parasal ücretin, dönemin sonundaki reel değerini bulmak için, onu dönemin başındaki endeks değeriyle çarpıp, dönemin sonundaki endeks değerine bölmek gerekir. Böylece, dönemin başında 15 lira olan ve sabit kalan parasal ücretin, dönemin sonundaki reel değeri :

15 çarptı 100 bölü 150 eşit 10 lira olarak bulunabilir.

Reel ücretin dönem sonunda da 15 lira kalabilmesi için, fiyatlar genel düzeyindeki artışın aynı oranda parasal ücretlere yansımaları, yani % 50 oranında zam yapılması gerekirdi. Böylece, 15 liranın % 50 si 7,5 lira olduğuna göre, parasal ücreti dönem sonunda 22,5 lira olarak alır ve bunun reel değerini hesaplırsak :

22,5 çarptı 100 bölü 150 eşit 15 lira buluruz.

İşte échelle mobile sisteminin özü de budur.

Ama dikkat edilirse görülür ki, échelle mobile sistemi kabul edilmiş de olsa, uygulamada, ücretliler bazı önemli reel ücret kayıplarına uğrayacaklardır. Çünkü fiyatlar her gün dalgalanır ve egemen eğilimi yukarıya doğru yönelen bu dalgalanmaları günü gününe parasal ücretlere yansıtmak mümkün değildir. Onlarca, yüzlerce, binlerce ücretlinin, her gün değişen ücretlere göre bordrolarını hazırlamak, pratik bakımdan imkânsızdır. Uygulamada, ister istemez, bazı kolaylaştırıcı yöntemler kullanılacaktır. Bunların başında, parasal ücretlere aynı oranda zam yapabilmek için, fiyatlar genel düzeyinde, en az belirli oranda bir artışın, bir «eşik»ün kabul edilmesi gelir. Türkiye Petrol İşçi Sendikaları Federasyonu ile T.P.A.O. arasındaki toplu iş sözleşmesinde kabul edilen eşik, başta da söylendiği gibi, % 7,5 dur. Bunun anlamı, échelle mobile sisteminin işleyebilmesi için, temel alınan geçinme endeksinde, sözleşme döneminin başlangıç noktasına göre, en az % 7,5 oranında bir artışın şart olmasıdır. Bu şart gerçekleşmedikçe, parasal ücretlere hiçbir zam yapılamaz. İşte échelle mobile uygulamasında reel ücret kayıplarının kaynağı da budur. Eşiğe varmadıkça, fiyatlar genel düzeyindeki artışlar, parasal ücretlere yansımaktadır, bu da, fiyatlar genel düzeyindeki artış oranında, reel ücret kaybına sebep olmaktadır. Eşik, örneğin % 7,5 oranından çok daha küçük de olabilir; eşiğin büyüklüğü, sendikanın gücüyle ters orantılı olmak durumundadır. Yani sendika ne kadar güçlü olursa, échelle mobile sisteminin işlemesi için varılması şart olan eşik (temel alınan endekste ki yükselme oranı), o kadar küçük tesbit edilecektir. Fakat bu son derece küçük olmadıkça (Limitte sıfır değe-

rini almadıkça) —ki, buna da imkân olmadığını gördük — ne kadar küçük olursa olsun, reel ücret kayıpları önlenemeyecektir.

Sistemin özü, reel ücretleri sabit tutmaktır; ama gene sistemin özü, zorunlu kaldığı uygulama yöntemleri dolayısıyla, bir reel ücret kaybına sebep olmaktadır.

Bu kayıp nasıl önenebilir?

Échelle mobile sisteminin işlemesi için ulaşılması şart olan eşiğe, toplu sözleşme süresi içinde ya varılır, ya varılmaz. Reel ücret kayıplarını önlemek için düşündüğümüz yöntem, bu iki duruma da uygulanabilir. Bundan böyle «Kayıp Dönemi» diye adlandıracağımız dönem, birinci durumda, toplu sözleşmenin yürürlüğe girdiği günle, eşiğe varıldığı gün (daha doğrusu, ay) arasında kalan dönem; ikinci durumda, toplu sözleşme süresi, yani toplu sözleşmenin yürürlükte kaldığı dönemdir.

Yöntemin özü, her kayıp dönemi içinde, toplu sözleşme kapsamına giren ücretlilerin toplam reel ücret kayıplarının hesaplanmasına dayanır. Çünkü bu dönemde, parasal ücretler genel olarak sabit kalmış, (parasal ücretlerin sabit kalmaması hâli de yöntemde bir değişiklik gerektirmez), fiyatlar genel düzeyi, eşiğe ulaşmamakla birlikte, sürekli bir yükselme eğilimi göstermiş, dolayısıyla, reel ücretlerde bir düşme olmuştur. Bu dönem içindeki toplam reel ücret kaybı, kolayca elde edilmesi mümkün iki veri aracılığıyla hesaplanabilir. Bu verilerden biri, temel kabul edilen müstehlik fiyatları endeksinin aylık değerleridir; öbürü de, sözleşme kapsamına giren ücretlilere her ay yapılan parasal ücret ödemeleri tutarı. Bu verilerin birincisini devlet, ikincisini toplu sözleşme kapsamına giren her işletmenin muhasebesi kolaylıkla verebilir. (Ayrıca, her işletme, sözleşme kapsamına giren işçi aileleri için, sendikayla birlikte, özel müstehlik fiyatları endeksleri de hesaplayabilir.) Gerisi basit bir aritmetik işlemden ibarettir. Kolaylık sağlamak bakımından, basitleştirilmiş bir model üzerinde bu işlemi yapalım:

Toplu sözleşme kapsamına giren ücretlilere her ay ödenen toplam parasal ücretler 1.000.000 lira olsun. Échelle mobile sisteminin işlemesi için kabul edilen eşik de % 5 olsun. Toplu sözleşmenin yürürlüğe girdiği ay, temel kabul edilen endeks değeri 100; sonraki aylarda, sırasıyla, 102, 100, 99, 102, 103, 104, 105. Görüldüğü gibi yedinci ayda endeks 105 oluyor, yani % 5 eşiğe ulaşıyor; échelle mobile sistemi uyarınca, ücretlere de aynı oranda bir zam yapılacağından, yedinci ayda reel ücret kaybı söz konusu değil. Öyleyse, birinci kayıp dönemi altı aylıktır. Toplu sözleşme süresi içinde, yedinci aydan itibaren, fiyatlar genel düzeyinde yeniden bir % 5 artış olursa, ikinci bir kayıp dönemi ortaya çıkacaktır. Fiyatlar genel düzeyindeki artış, toplu sözleşme süresinin bitimine kadar % 5 oranını bulamazsa, ikinci kayıp dönemi, yedinci ayla, toplu sözleşmenin bitiş tarihi arasındaki süredir.

Kayıp dönemi içinde, her ay mutlaka bir reel ücret kaybı olması gerekmez. Örneğimizde, ikinci ay endeks değeri 100 olduğundan, hiçbir reel ücret kaybı yoktur. Üçüncü ayda ise, endeks 99'a düşmüş, parasal ücretler değişmemiş, böyleyse reel ücret artmıştır. Fakat başlangıç noktasıyla eşiğe varıldığı nokta arasındaki eğilim, fiyatlar genel düzeyinde bir yükselme, yani reel ücretlerde bir kayıp şeklinde ortaya çıkacaktır. Şimdi bu kaybı, yöntemimizin uygulanacağı bütün hesaplarda kullanılabilir bir örnek tablo üzerinde hesaplayalım:

Aylık Parasal Ücretler Toplamı	Aylık Endeks Değeri	Aylık Reel Ücretler Toplamı
1.000.000	102	980.392
1.000.000	100	1.000.000
1.000.000	99	1.010.101
1.000.000	102	980.392
1.000.000	103	970.874
1.000.000	104	961.538
6.000.000	—	5.903.297

Tablodan, kayıp dönemi içinde, aylık parasal ücretler toplamı ile, aylık reel ücretler toplamı kolayca elde edilebilir. Parasal ücretler toplamından, reel ücretler toplamını çıkarırsak, kayıp dönemi içinde, sözleşme kapsamına giren bütün ücretlilerin reel ücret kayıplarını bulmuş oluruz.

Bu kayıp, örneğimizde, 6.000.000 eksi 5.903.297 eşit 96.703. dür.

Şimdi mesele, bu kaybın hak sahiplerine geri verilmesidir. Bunun için, her kayıp dönemi sonunda hesaplanacak reel ücret kayıplarını ödemeyi, işvere-

ne kabul ettirmek gerekir. Échelle mobile sistemini kabul eden işverenin, bu sistemin özüne uygun bir şartı kabul etmemesi için mantıksal bir sebep olmamak gerekir. Olsa olsa bazı hesap kolaylıkları istiyebilir ve bu kolaylık aranıp bulunmalıdır. Örneğin, reel ücret kayıpları tutarını, kayıp dönemi sonunda işyerinde çalışan ücretlilere, son bordroda ki istihkak tutarlarını temel alarak dağıtmak, her halde düşünülmesi mümkün en adil değil, fakat çok kolay ve oldukça mâkul bir yoldur. Reel ücret kayıpları tutarıyla, son bordroda ödenen parasal ücretler tutarı arasındaki oran, her ücretliye ödenecek reel ücret kaybı primiyle, son bordrodan aldığı ücret arasındaki orana eşit olacaktır. Gene yukarıdaki basitleştirilmiş model üzerine dönersek, bordroda, kayıp döneminin son ayında ödenen parasal ücretler tutarı 1.000.000 liradır. Kayıp dönemi içindeki reel ücret kayıpları tutarı ise 96.703. lira. Aralarındaki oran % 9.67. O halde, her ücretliye, son bordroda gösterilen istihkakının % 9,67 si tutarında bir reel ücret kaybı primi ödenmelidir.

Bu yöntemle tamamlanmadıkça, toplu sözleşmelerde kabul ettirilen échelle mobile sistemi, büyük bir olasılıkla, sadece kâğıt üzerinde kalacaktır. Sınıflar arası güç dengesinin kendilerinden yana olmasından yararlanan işverenler, sistemin işlemesi için ulaşılmaması şart olan eşiği, normal şartlar altında, toplu sözleşme süresi içinde varılamayacak kadar yüksek tutturacaklardır. Normal şartlar dışında ise, toplu sözleşmeyle tanınmış olan bazı haklar, örneğin «millî güvenlik» gerekçesiyle, yararlanılamaz hale getirilebilir. Oysaki, açıklamaya çalıştığımız yöntem uygulanırsa, eşik ne kadar yüksek tutulursa tutulsun, işveren bundan bir yarar sağlayamayacaktır. Böyle olunca, eşiğin büyüklüğü üzerinde uzun çekişmeler gereksiz hale gelecektir.

Önümüzdeki yıldan itibaren ikinci toplu sözleşmeler dönemi başlıyor. Sendikalarımız, yaptıkları ve uygulamasını gördükleri ilk toplu sözleşmelerden çok şeyler öğrenmiş bulunuyor. İkinci dönemde, çalışma hayatımıza zaten girmiş bulunan échelle mobile sisteminin genelleştirilmesi için mutlaka büyük çaba göstereceklerdir. Aralarında büyük görüş farkları bulunan, türlü kumaşlardan dokunmuş sendikacılar bile, bu konuda tam bir iş ve güç birliği yapabilirler. Ve échelle mobile sisteminin, kendi mantığına uygun bir biçimde işlemesini sağlamak için, dikkatlerine sunduğumuz yöntem üzerinde düşünmelidirler.

Bu yöntem, uygulamada ve somut durumlar içinde, geliştirilebilir.

Sosyal ve ekonomik dâvaların halk tarafından benimsendiği anlaşıldı.

T.İ.P GENEL BAŞKANI MEHMET ALİ AYBAR'IN 141. VE 142. MADDELERLE İLGİLİ AÇIKLAMASI

Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddeleri hakkındaki iptal dâvasının Anayasa Mahkemesi'nce reddedilmesiyle ilgili olarak T.İ.P. Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar şu açıklamayı yapmıştır :

Türkiye İşçi Partisi'nin bundan iki yıl önce açmış olduğu pek önemli bir dâvayı Anayasa Mahkemesi oy çoğunluğuyla reddetmiştir. Bilindiği gibi bu dâva Türk Ceza Kanununun faşist İtalya'dan aktarılmış 141/1 ve 142/1 nci maddeleri hakkında idi. Kararın çoğunlukla verilmiş olması ve öğrendiğimize göre her üç yargıçtan birinin karara yer yer muhalefet etmiş bulunması dikkat çekicidir.

Biz Anayasa Mahkemesi'nin kararına rağmen, bu faşist maddelerin Demokratik Anayasamızla bağdaşmadığı hususundaki ilmi inancımızı muhafaza ediyoruz. Bundan dolayı da yüce mahkemenin açıklanmayan gerekçesini sabırsızlıkla bekliyoruz. Gerçekten bu iki madde, Anayasa teminatı altında olan hürriyetlere aykırıdır. Ve kaypak her tarafa çekilebilecek nitelikteki metinleriyle hükümetlerin

elinde korkunç bir silâhtir. Dünyanın hiç bir demokrasisinde bu iki maddenin benzerlerine rastlanamaz.

Türkiye İşçi Partisi bir çok dâvalar arasında bu dâvayı yeni Anayasamızın öngördüğü demokratik sosyal devlet düzeninin bir an önce kök salıp yerleşmesine hizmet etmek amacıyla açmıştı.

Dâvanın reddedilmiş olmasından sosyal gelişmenin durdurulabileceği veya yavaşlatılabileceği anlamı çıkmaz. Herhalde bu sosyal gelişmeye karşı olan toprak ağaları, yabancıya aracılık eden sermaye çevreleri ve bunların sözcüleri, bu red kararından yararlanabilecekleri ümidine kapılmamalıdır. Bu karardan politik bir istismar konusu çıkarmayı umanlar hüsrana uğrayacaklardır.

Aslında bu karar hiç bir şeyi değiştirmiş değildir. Türkiyemiz tek parti rejiminden biçimsel çok partili rejime ve bundan da de-

mokratik sosyal anayasa rejimine, bu faşist maddelerin yürürlükte tutulmasına rağmen gelmiştir. Bu maddeler yürürlükten kaldırılmasa da Anayasamızın emrettiği temel dönüşümler mutlaka gerçekleştirilecektir. Yani Anayasamızın emrettiği gibi, toprak ağadan alınıp yoksul köylümüze dağıtılacak; petrol ve madenlerimiz yabancı sömürsünden kurtarılacak; millet zararına işleyen dış ticaret, bankacılık, sigortacılık, millet yararına işler hale getirilecek, milli gelirimiz hakça bölüşülecek, kısacası halkımız demokratik ortamda Anayasa'daki hürriyetlerine kavuracaktır. Ve Türkiyemizde Kurtuluş Savaşı yıllarının yüzde yüz milli, tam bağımsız dış politikası mutlaka uygulanacaktır. Yani bugünkü bozuk fiili düzen köklü dönüşümlerle elbet değiştirilecektir. Çünkü Türkiye'de artık Anayasa'ya sahip çıkan milyonlarca vatandaşımız yaşamaktadır.

DÖNÜŞÜM

buğün yarına çıkar

6. SAYISI

YAKINDA ÇIKIYOR

Haberleşme Adresi

PK 45

Cebeci
Ankara

BİLİM VE TOPLUM DÜZENİ

BURHAN CAHİT ÜNAL

Üretim faaliyeti insanı tabiatla ve toplumla ilgilendirmek zorunda bırakmıştır. İnsan iradesi dışında var olan tabiat ve toplumun insan tarafından incelenmesi ve bu iki kategoriye özgü kanunların bulunması insanın bilimsel faaliyetinin iki ana kolu teşkil etmiştir: Tabiat bilimleri ve toplum bilimleri. Tabiat bilimleri, tabiat kanunlarının topuna birden verilen addır. İnsanla tabiat arasındaki ilişkiler bu kanunların bilinmesini gerektirmektedir. Toplum bilimleri ise topluma özgü kanunlara verilen addır. İnsanın düşünsel faaliyeti kendisinden bağımsız olarak var olan bu iki kategorinin gelişme kanunlarını bulmağa yönelmiştir ve tabiat bilimiyle toplum bilimleri bu iki tip faaliyetin sonucudur.

Çoğu zaman bilim ile üretim arasındaki ilişki gözden kaçır veya mevcut ilişki doğru olmayan yorumlarla ele alınır. Üretim faaliyeti, insanı, tabiatı ve toplumu bilmeğe zorlamıştır. Fakat zamanla, konuların derinleşmesi ve karışık bir veçhe alması sebebiyle bilimin üretimden bağımsız bir doğrulukta geliştiği sanısı doğmuştur. Örneğin tabiat bilimlerinde, gerçeği (hakikati) arama, tabiatın bilinmeyen kanunlarını arama ihtiyacı ilk görünüşte insanın merak, korku, endişe gibi psikolojik eğilimlerinden ileri gelen bir çaba olarak düşünülür. Oysa, son tahlilde, bilimsel araştırma insanın üretim faaliyetiyle koşullanmıştır. Çünkü, bilimin bulduğu tabiat kanunlarının üretime doğrudan doğruya uygulandığı ve böylece tekniğin doğduğu ve geliştiği bir gerçektir. Aynı zamanda, hangi bilim kanununun hangi devirde üretime uygulanabileceğini de tekniğin seviyesi tayin eder. Bilimin insanlığa hizmeti ve

ya insanın tabiatı faydalanması tekniğin aracılığı ile olur. Böylece bilim ile üretim arasındaki ilişki teknik vasıtasıyla olur.

Toplum bilimlerinde de durum aynıdır. Toplumda da, tabiatta olduğu gibi, insan iradesinden bağımsız, objektif nitelikte kanunlar vardır. Tıpkı tabiatta olduğu gibi bu kanunları bilmek ve toplumun gidişine bu kanunlara uygun iradi müdahalelerde bulunmak mümkündür. Toplum bilimleri, hiç bir ard düşünce gütmeyen, hiç bir önyargıya yer vermeden, toplumsal olayları inceler, bu olayların kanunlarını ve derin nedenlerini bulur. Bir kelimeyle toplumun gerçeklerini ortaya çıkarır.

Tabiat ve toplum, insandan bağımsız olarak var olan iki ana kategori olmakla beraber, insanın bu kategorilerin bir unsuru olması, kendisini bazı önyargı ve ard düşüncelerin etkisinden kurtarmamasına sebep olmaktadır. Diğer bir deyişle, araştırmacı veya düşünürün inceleyeceği tabiatın ve toplumun aynı zamanda bir unsuru olması, bilimsel objektifliğin yani tabiatı ve toplumu olduğu gibi alma gerekliliğinin haleldar edilebilmesine izin veren bir husustur. Yalnız insanın bu özel durumu, yani bir bakıma hem araştırmacı hem de araştırılan olması, bilimsel objektifliğini yitirme imkânını hazırlamakla beraber asla zorunlu kılmamaktadır. İnsanın bilimsel objektifliğe çıkabileceğinin daima mümkün olduğunun ve yukarıda söz konusu ettiğimiz tehlikeden kurtulmasının daima mümkün olduğunun en güzel delilini yine bilimin kendisi verir. Tabiat ve toplumda, keşfolunan kanunların doğruluğu yani teorinin doğruluğu deneyle ve pratik hayatla karşılaştırılarak saptanır. Deneyle sağlanmayan tabiat kanunu, pratik hayatla doğrulanmayan toplum kanunu bilime giremez.

Sınıflı toplumlarda, yani insanın insanı sömürmesine dayanan toplumlarda yukarıda saydığımız bilimsel gerçekler ortak bir kabul görmezler. Genel olarak tabiat ve toplumun insan iradesinden bağımsız kanunları olduğu, bu kanunların insan tarafından bilinebileceği ve nihayet tabiat ve toplumda bu kanunlara uygun olarak iradi müdahalelerde bulunulabileceği konularında sömürülenlerle sömürücüler ayrı görüştedirler. Sömürülenler tabiat ve toplum gerçeklerinin bilinmesinden yanadırlar; sömürücüler ise bu gerçeklerin bilinmesine karşıdırlar. Yalnız, üretim faaliyeti belirli bir tekniği gerektirdiği için, sömürücüler bazı tabiat kanunlarının bilinebilirliğini kabul etmek zorunda kalmışlardır. Bu gibi hallerde, tabiat gerçeklerinin bilinebileceği, fakat sömürü düzenini ifşa ettiği için toplum gerçeklerinin bilinmeyeceği gibi eklektik bir görüş doğmuştur.

Memleketimizde Ortaçağ derebeylik düzeninden, kapitalist düzene geçiş köklü dönüşümlerle olmuştur. Bundan dolayı, toprak aristokrasisine ve desteği din müessesesine karşı, tabiat ve toplum kanunlarının bilinebileceğini savunan bir «ışıklar asr» tarihimizde yer alamamıştır. Kemalist hareket bu yönde bir deneme olmakla beraber, toprak reformunu ve diğer köklü dönüşümleri başaramamış olması sebebiyle amacına ulaşamamış bir demokratik harekettir. Atatürk te devrimleri asla Türkiye'ye has bir mucize, Türkiye şartlarına has özel bir olay olarak telâkki etmemiştir. Devrimlerimizi, 1789 Büyük Fransız İhtilâlinin bir devamı ve bir parçası sayardı. Fakat köklü dönüşümler yapılamadığından, evrimlerimiz ve fikiratçıları asla «ışıklar asrının» görüş seviyesine çıkaramamışlar ve romantik bir devrimcilik akımına saplanmışlardır. Böylece derebeylik düzenine aşılana gelişmemiş bir kapitalist düzenin ekonomik ve sosyal yapısı, bilim ve fikir hayatımız üzerinde de tutucu ağırlığını devam ettirmiştir. Üretim vasıtaları gibi fikir ve bilim hayatımız da bu eski yapı içine sıkışmış kalmıştır. Atatürk'ün «hayatta en hakik mürşit ilimdir» ve «Türk Milletinin... elinde tuttuğu meş'ale müsbet ilimdir» formülleri gerçek hayatımıza girememiş, ve yapayalnız, güçsüz devrimci aydınların uygulayamadan sık sık tekrarladıkları bir temenni olarak kalmıştır. Derebeylik düzeni kahıntısı bir dünya görüşüne, yabancı sermaye ile işbirlikçi ticarete has bir dünya görüşü eklenmiş ve bu tutucu dünya görüşü, devrimlerimizin de fikir özü dahil, bütün fikir ve bilim hayatımızı soysuzlaştırmıştır. Bilime sırt çevi-

ren hâkim çevreler, adeta Atatürk'ün lâiklik ilkesinden ürkererek yeni bir din aramağa koyulmuşlardır. Kur'anı topluma temel yasa olarak kabul etmeyen, fakat «sosyal akımlar», «jeopolitik durum» gibi gerekçelerle gerekliliği savunulmak istenen yeni bir din aramağa koyulmuşlardır. Bu amaçla, okullara din dersleri konmuş, imam-hatip okul ve fakülteleri kurulmuştur. Ana iktidar ve muhalefet partilerinin temsil ettikleri sınıfların bilimden korkularını gösteren, anti-lâik politikalarına daha iyi örnek bulmak kabil değildir.

Çeşitli tabakaların 165 yıldır uğraşıp başaramadıkları «muasır medeniyet seviyesine çıkma»yı başarmak için, bu işte asıl çıkarı olanlara sıra gelmiş bulunuyor. Memleketimizi, içinde bulup kaldığı Ortaçağ derebeylik düzeninden ve bu düzene aşılana geri kalmış/kapitalist düzenden ve bu tutucu düzenlerin çorak fikir ve bilim hayatından çıkarıp kurtaracak olan gerçek devrimci kuvvetler uyanmış bulunuyorlar. Uyanan emekçi kütelleri toplum düzenimizi olduğu gibi fikir ve bilim hayatımızı da muasırlaştırarak yegâne sosyal kuvvetlerdir. Çünkü tarihte sömürülenler daima tabiat ve toplum gerçeklerinin bilinebileceğini kabul etmişler yani bilime inanmışlardır. Bilim adamı yokluğu, fikir adamı yokluğu, bilimsel görüş yokluğu içinde çırpındığımız şu günlerde, Türk emekçileri yepyeni bir dünya görüşü ile fikir ve bilim hayatımıza katılmış bulunuyorlar.

Asırlardan beri süregelen sömürme düzenlerinin maddî ve manevî baskısı altında uyanmaları ve kendi davalarına sahip çıkmaları geciktirilmiş olan emekçi halkımızın en bilinçli unsurlarının bilime dayanan önderlikleri altında örgütlenmeleri ancak Türkiye İşçi Partisiyle tarihimizde ilk defa mümkün olmuş bulunuyor. Türkiye İşçi Partisi, Türk işçi ve köylüsünün, esnaf ve zanaatkarının bir kelimeyle sömürülen emekçi kütellerinin gerçek temsilcisi olarak bilimden yana olduğunu program ve tüzüğünün başında ifade etmektedir: Türkiye İşçi Partisi, Türk emekçilerinin ve onun tarihsel, bilime dayanan demokratik öncülüğü etrafında toplanmış, onunla kader birliğinin bilinç ve mutluluğuna varmış bütün emekçi ve aydınların partisidir.

Emekçilerin yani sömürülenlerin temsilcisi olarak, Türkiye İşçi Partisi politik eylemini bilime dayanmış bir partidir. Türkiye İşçi Partisi, bilim kanunlarına uygun olarak, toplumun gidişine iradî müdahalelerde bulunabilmenin mümkün olduğu gerçeğini ve bunun için yegâne doğru yolun bu işte çıkarı olanların yani eli nasırlı halkımızın bizzat

örgütlenmesi ve demokratik yoldan iktidara bizzat gelerek istediği sömürsüz düzeni kurması yolu olduğu gerçeğini savunur.

İşte böyle bir partinin kurulmuş olmasının bilim ve fikir hayatımız bakımından önemi sonsuzdur. Getirdiği yeni çözümlerle, çözülemeyen görünür bir çok memleket sorunu teorik bakımdan çözüme kavuşmuş bulunuyor. Bu bilimsel çözümleri gerçekleştirmek ise, bu çözümlerde çıkarı olanların örgütlenmelerine kalmış oluyor. Hâkim çevreleri temsil eden ve fikir örgütleriyle birbirine pek yakın olan partilerin getirdikleri çözümlerle, Türkiye İşçi Partisinin getirdiği çözümleri bir karşılaştırmamız. Asırlardan beri sürüp gelen bir büyük çöl içinde bir vaha gibi, asırlardan beri sürüp gelen bir gecede bir yıldız gibi parladığını göreceksiniz. Bilim ve fikir hayatımıza köstekleyen, bilimsel gerçeklerin bilinmesinden korkan, sömürücü, utucu partilerin Ceza Kanunumuzdaki Anayasaya aykırı maddelere sarılışlarını ibretle seyrediniz. Türkiye İşçi Partisinin yalnız bu maddelere karşı çıkması, bilim ve düşünce hayatımıza getirdiği yeniliği ve güveni ispata yeter. Düşünce özgürlüğünden korkanlardan, bilim hayatımızı düzenlemelerini beklemek, Osmanlı Hanedanından batıl-laşma beklemekle aynı derece hatalıdır. Düşünce özgürlüğüne, bilimsel görüşe susmuş aydınlar, emekçilerin bilime dayanan partisini, Türkiye İşçi Partisini ne kadar destekleseler azdır.

Bugün bilim ve politika hayatımızda bir yanda çökmekte olan derebeylik düzeni ile ona aşılınmış geri bir kapitalist düzenin savunucuları, diğer yanda muasır medeniyetin bütün insancıl ilkelerini savunanlar karşı karşıya gelmiş bulunuyor. Değil asrımızın toplumculuk ilkeleri, daha Fransız Devriminin insancıl ilkelerinden türken, kendi çıkarlarına aykırı olduğu için bu ilkelerin memleketimize yerleşmesini tehlikeli sayan hâkim sınıfların, bilim karşısında ve bilime dayanan parti karşısında duydukları dehşet ve giriştikleri iftira kampanyaları çok manidardır. Çöken derebeylik düzenin ve onun müttefik yabancı sermaye ile işbirlikçi geri kalmış kapitalist düzenin savunucuları bilim önünde mutlaka dize geleceklerini şimdiden görmektedirler.

Memleketimizde «ilmi en hakiki mürşit» yapacak olan, «medeniyet ve terakki yolunda müsbet ilmi» hâkim kılacak olan sosyal kuvvetler, çıkarları icabı bilimden yana olan sömürülen sınıf ve tabakalar, bütün bu baskılara rağmen örgütlenmiş bulunuyorlar. İşçiler, köylüler, esnaf ve zanaatkarlar, dar gelirli ve Atatürkçü toplumcu aydınlar Kemalizmin öngördüğü fakat gerçekleştiremediği, ileri Türkiye'yi Türkiye İşçi Partisi içinde örgütlenmiş olarak gerçekleştireceklerdir.

Sendikacı Şaban Yıldız Amerikaya Gitmeyi Reddedti

Türkiye İşçi Partisi ve Türk-İş kurucularından tanınmış sendikacı Şaban Yıldız, Türk-İş kanalı ile ve Amerikan AID yardımından 3 ay süre ile Amerikaya gönderilmek teklifini reddetmiştir.

Türk-İş'e yönderdiği mektubunda, Amerikan AID yardımının milli bağımsızlığımıza ekonomik, sosyal kalkınmamıza ve gelişmemize en büyük engellerden biri olduğunu belirten Şaban Yıldız aynen şöyle demektedir:

Amerika seyahati teklifinizi, bugünkü Türkiyenin içinde bulunduğu ortam ve şartlarını bilen ve izleyen ve bunun çözüm yolları hakkında kesin kanaat sahibi olan bir sendikacı olarak AID yardımının milli bağımsızlığımıza; ekonomik, sosyal kalkınmamıza ve gelişmemize en büyük engel olduğuna inanan ve Türk-İş Başkanı sayın Demirsoy'un Akis'in 565. sayısında belirttiği gibi «Başkalarından yardım almanın mahzurları var. Bu ayrıca gururumuza da dokunuyor» olması, benim, AID parası ile Amerikaya gitmemi kesin olarak önlemektedir.

Bu bakımdan Amerika seyahati teklifinizi kabul edemeyeceğimi bildirmek isterim.

Ayrıca, kurucusu ve sorumlu Genel Yönetim Kurulu üyesi olduğum Türkiye İşçi Partisi'ni haksız ve mesnetsiz olarak kamu oyunun gözünde «ihtilâlcî bir parti» olarak gösterici beyanlarda bulunan kimselerin de seyahat davetini kabul edemem.

DOMİNİK CUMHURİYETİ

Amerikan müdahalesinin Dominik'te yarattığı buhran devam etmektedir. Amerika kendi çıkarını korumak için Dominik halkının sefaletine sürüklenmesine sebep olmaktadır. Tek taraflı müdahalesini «çok taraflı» bir müdahale kılıfına sokarak, hareketini hukukileştirmeye çalışmaktadır. Halbuki, mesele müdahalenin tek veya çok taraflı olması değil, böyle bir müdahalenin yapılmış olmasıdır. Kaldı ki, «çok taraflı barış kuvveti» Amerikan deniz piyadelerine bir maske den ibarettir. Barış kuvvetine ancak üç Latin Amerika'lı devlet katılmıştır: Brezilya, Honduras, Nicaragua. Her üç memlekette de Amerikanın kuklası, sağcı diktatörlükler idareye hakimdir. Brezilya ve Honduras'ta son iki yıl içinde, seçimle iş başına gelmiş, reformcu hükümetler Amerikanın yardımıyla sağcı askeri darbelerle düşürülmüşlerdir.

«JOHNSON DOKTRİNİ»

Amerikanın uzun süreli politikası OAS'ı Amerikan politikasının uygulayıcısı durumuna sokmaktır. Latin Amerikadaki kukla hükümetler yoluyla bunda bir dereceye kadar başarı kazanmıştır. Fakat, demokratik bir idareye sahip olan Latin Amerika memleketleri, Amerikanın politikasına alet olmayı reddetmişlerdir. Bunlardan Uruguay ve Meksika OAS kararlarına

karşı oy kullanmışlar, Arjantin, Venezuela ve Şili müstenkif kalmışlardır. Costa Rica delegesi Gonzola Facio, Dominike gönderilecek üç kişilik danışma komisyonuna katılmayı reddetmiştir. Böylece, üç kişilik danışman komisyonu Amerikan, Brezilya ve El Salvador delegelerinden kurulmuştur. El Salvador'da da askeri bir diktatörlük mevcuttur.

Dominik Cumhuriyetinde «anayasa kuvvetleri» ne karşı çıkan Amerika, şimdi de gerek Dominikte, gerekse diğer Latin memleketlerinde ileride reformcu hükümetler iş başına gelirse, «komünizm tehlikesi» bahanesiyle buna müdahale etmek için bir «doktrin» ortaya attı. 28 Mayıs günü, Texas'ta, Baylor üniversitesinde bir konuşma yapan Johnson, «Amerikalılara daimi bir barış kuvveti» kurulmasını istedi. Johnsona göre, bu kuvvet Latin Amerikada komünist saldırısına karşı kullanılacaktır. Amerikanın «komünist» derken neyi ve kimi kastedtiği bilinmemektedir.

Johnson'un daimi barış kuvveti teklifi ve Dominik ihtilaline karşı çıkması, Latin Amerikada «yeni Johnson doktrini» olarak adlandırılmaktadır. Uruguayın Birleşmiş Milletlerdeki delegesinin dediği gi-

bi, bu doktrin Amerikaya her istediği zaman bir Latin memleketin iç işlerine karışma hakkını vermektedir. Yeni doktrin, demokratik fikirli Latin liderler tarafından şiddetle reddedilmiştir. Venezuelanın eski cumhurbaşkanı Betancourt, Amerikaya şiddetle çatmış ve müdahalenin «yanlış bir adım» olduğunu, Amerikan hareketinin OAS'ı yıkma sonucunu doğurabileceğini söylemiştir. (New York Times, 4 Haziran, 1965)

Latin Amerikada sosyal adalet ilkesine bağlı, reformcu hükümetlerin iş başına gelmesi Amerikan şirketlerinin ve onların ortakları durumunda olan yerli oligarşinin çıkarlarına aykırıdır. Bu sebeple, Amerika bir taraftan «demokrasi», «hürriyet» edebiyatı yaparken, diğer taraftan sağcı askeri darbelerle yardım etmektedir. Son iki sene içinde bunun örnekleri Brezilya, Honduras, Guatamala ve Dominikte görülmüştür. Brezilyadaki sağcı, askeri darbe Amerika tarafından «Demokrasinin zaferi» olarak alkışlanmıştır. Bu, Amerikaya has bir demokrasi anlayışı olsa gerek. Çünkü, devrilen Goulart hükümeti seçimle iş başına gelmiş, halktan yana bir idare idi. Düşürülmesinin sebebi Amerikan şirketlerinin ve toprak ağalarının çıkarlarına dokunması idi. «Komünizme karşı yumuşak davranıyor» gerekçesiyle düşürülen Goulart'ın programı bazı radikal olmayan reformlara yer veriyordu. Üstelik bu program Millet Meclisinin tasdikinden de geçmişti.

1063 ANAYASASI VE AMERİKA

29 Nisan 1963 te Dominikte yeni bir anayasa yürürlüğe girdi. Seçimle iş başına gelen bir «Kurucu Meclis» tarafından hazırlanan

bu anayasa sosyal adalet ilkesine bağlı, demokratik bir belgedir. Uzun tartışmalardan sonra, kamu oyuna mal edilmiştir.

Şimdi, Amerika bu anayasanın değiştirilmesi için gayret göstermektedir. Özellikle, 23, 25 ve 28 inci maddeler Amerikanın hoşuna gitmemektedir. 23 üncü madde sahip olunabilecek toprak büyüklüğünü tayin etmekte, 25 inci madde ise yabancıların Dominikte toprak sahibi olmasını kısıtlamaktadır. 28 inci madde kanunla konulan maksimumdan fazla toprağın topraksız köylüye satılması nı şart koşmaktadır. Washintong Post gazetesi muhabiri Kurzmanın bildirdiğine göre, Amerika, «şeker plantasyonlarının ve mer'aların bu maddelerden muaf tutulması» için ek maddeler teklif etmektedir. (Washington Post, 25 Mayıs, 1965). Amerikan şirketlerinin büyük şeker plantasyonlarına ve mer'alara sahip olduğu hatırlanırsa, Amerikan hükümetinin hangi amaca hizmet ettiği kendiliğinden ortaya çıkar.

30 Mayıs günü, televizyonda, «basınla karşı karşıya» programında dışişleri bakanı Dean Rusk Amerikanın gerçek amacını ortaya koydu. Ruska göre, Dominik Cumhuriyetinin 1962 anayasası ile 1963 anayasası arasında bir çelişme vardı ve Amerika bütün ağırlığını 1962 anayasasının arkasına koyuyordu. İki anayasa arasındaki çelişme konusunda Rusk'ın gözlemi doğrudur, fakat Rusk'ın unuttuğu (!) nokta, 1962 anayasasının bir kararnameden ibaret olduğu ve Amerika tarafından ilân edildiğidir. (I.F. Stone's Weekly, 7 Haziran 1965). 1963 anayasası ise tamamen demokratik bir müessese olan bir kurucu meclis tarafından, uzun bir mesai sonunda hazırlanmıştır.

Amerika, yeni bir anayasa hazırlanmasını ve üç ay içinde seçimlere gidilmesini tavsiye etmek-

tedir. Amerikanın işgali altındaki Dominikte serbest bir seçimden söz edilebilir mi? İki yıl önce kamu oyuna mal edilmiş, demokratik bir anayasa ortada dururken, yeni bir anayasanın gereği nedir? Amerika bulanık suda balık avlamağa çalışmaktadır. Seçim anayasa fikirleri kendisini demokrasi taraftarı gösterecek ve bu maske altında anayasayı değiştirerek çıkarını korumağa devam edecektir. 1963 anayasasının uygulanmasına engel olmak demokrasiye hizmet değil, olsa olsa şeker kumpanyalarına hizmet olur.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE AMERİKA

Amerikanın tek başına hareket ederek, kuvvet zoruyla kendi fikirlerini kabul ettirmeye çalışması Birleşmiş Milletler için pek yıkıcı olmaktadır. Bu tutumuyla Amerika, Birleşmiş Milletlerin prestijini kırmakta ve bu örgütün nüfuzunu sifıra indirmektedir. Amerikan Birleşmiş Milletler temsilcisi Stevenson, Güvenlik Konseyinde, Amerikan politikasına karşı çıktığı için, bu konseyi «çocukluk» la itham edecek kadar iler gitmiştir. Anlaşılan, Amerikan çıkarlarına hizmet etmek ve Amerikanın sal-

dırgan tutumunu alkışlamak bir olgunluk ölçüsü oluyor.

Bütün hareketlerinde Birleşmiş Milletleri bir tarafa iten Amerika, söze gelince Birleşmiş Milletler hayranı kesiliyor. Başkan Johnson 1 Haziranda yaptığı basın toplantısında, Birleşmiş Milletleri övmüş ve San Fransiskoda yapılacak olan yirminci yıl törenlerine katılacağını bildirmiştir. Bu, tam bir iki yüzlülük örneğidir. Fakat bu, Johnson için yeni bir şey değildir. Vietnam konusunda da barış istediğini söyleyen Johnson, her hareketiyle savaşın temposunu hızlandırmaktadır.

Aynı basın toplantısında Dominik buhranı ile ilgili olarak sık sık OAS den söz açmış, fakat Birleşmiş Milletlerin bu konudaki gayretlerini yok kabul etmiştir.

SONUÇ

Amerikanın ortaya attığı yeni doktrin, Lâtin Amerikada sosyal adalet, reform, iş ve insan gibi yaşamak isteyen kitlelerin yüzüne indirilmiş bir şamardır. Çok taatlı, daimi barış kuvveti, Amerikan emperyalizmine bir maskeden başka bir şey değildir. Bu kuvvet «komünizm saldırısı» na karşı kullanılacaktır. Amerikanın kimlere komünist dediği son Dominik ihtilali ile tekrar ortaya çıkmıştır.

Amerika sözlerinde samimi değildir. Gerçekten Dominiklilerin kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi fikrine inansaydı, zaten Dominik ihtilaline müdahale etmezdi. Amerikan askerleri adada olduğu müddetçe, serbest bir seçimden söz edilemez. Dominik halkı serbest bir seçimde nasıl bir idare istediğini 1962 seçimleriyle ispat etti. Eğer tekrar böyle bir idareyi iş başına getirecek olursa, buna Amerikanın müdahale etmeyeceğini kim temin edebilir?

Artı-değer oranı, emeğin sermaye, ya da işçinin kapitalist tarafından sömürülme derecesinin gerçek ifadesidir.

(Marx. *Le Capital*, kitap 1, cilt 1, s. 215)

Sermaye ağalarının sayısı azaldıkça... sefalet, baskı, kulluk, ahlak düşüklüğü, sömürü, ama işçi sınıfının direnci de artar.

(Marx. *Le Capital*, kitap 1, cilt 1, s. 205)

ROGER GARAUDY

İşçi sınıfının yoksullaşması diyalektiğini anlamak için, artı-değer konusunda marxiste teorinin anahtarlarını kısaca bir hatırlamak gerekiyor.

Kapitalizmin doğuşuna kadar, para, mübadelesini kolaylaştırdığı malların bir eş-değeri olmaktan başka bir şey değildi: Bir malın sahibi, ihtiyaç duyduğu başka bir maldan satın almak için, elindeki malın ihtiyacından fazla olan kısmını satıyordu.

Oysaki, kapitalist, tersine, şahsen ihtiyaç duyduğu şeyleri satın almakla işe başlıyor; üretim araçları, ilkel maddeler, v.s. Bunları sonradan satmak, fakat alırken yaptığı masraftan fazlasını elde etmek için, satın alıyor.

Değer kanununun tahlili, malların fiyatının, bunların değerine, yani üretimleri için toplumsal bakımdan zorunlu zamana eşit olmasına doğru sürekli bir eğilimin var olduğunu gösteriyor.

Kapitalist, genel olarak, malları kendi değerleri üzerinden alıp satar. Alım satım işlemlerinde taraflardan biri, arz ve talepteki değişimler nedeniyle, öbürü zararına kazanabilir. Ama her kapitalist zaman zaman satıcı, zaman zaman alıcı olduğundan ve bu geçici değişimlerden zaman zaman kazanıp, zaman zaman kaybettiğinden, kapitalist sınıfın kârını bu durum izah edemez. Alım satım işlerinde taraflardan birinin öbürü zararına kazanabilmesi, sadece kârın kapitalistler arasındaki bölünüşünde ortaya çıkan beklenmedik değişimleri izah edebilir.

ARTI-DEĞER VE İŞÇİSİNİN YOKSULLAŞMASI

O halde kâr, mübadele süreciyle izah edilemez. Karl Marx, sorunun banteline basıyor: «Para sahibi... malları kendi fiyatlarıyla alıp satmak zorundadır; ama alış verişin sonunda, verdiğinden çok değer elde edecektir.» (*Le Capital* kitap 1, cilt 1, s. 168-169).

Bu sorun, ancak, piyasada değer yaratmak özelliğine sahip bir mal bulursak, çözümlenebilir. Oysa, değeri çalışma yaratır. Kapitalist piyasada bulunan bütün mallar içinde, sadece emek gücü, çalışabilir. Öyleyse emek gücü, değer kaynağı olabilecek tek şeydir.

Bu malın, yani işçinin emek gücünün, bütün mallar gibi, üretimi için toplumsal bakımdan zorunlu olan zamanla belirlenen bir değeri vardır.

İşçi, her gün belirli miktarda bir güç sarfeder. Bunu yeniden elde etmek için bazı ürünleri tüketir: ev, eşya, giyecek, yiyecek maddeleri gibi yaşama araçları. Ayrıca, emek gücünün yok olmaması için, üremek zorundadır: Öyleyse, ailesinin bakımını sağlayacak araçlara da sahip olması gerekir. Son olarak, asgari bir kültüre, ya da bir şeyler yapmasını bilmeğe ihtiyacı vardır ki, bunların elde edilmesi de zaman, yani bazı masrafları gerektirir: işçi ne kadar «vasıflı» ise, bunu sağlayan öğrenim için toplumsal bakımdan gerekli zaman o kadar uzun olacaktır.

Bütün bu yaşama araçlarının değeri, yani bunların üretimi için toplumsal bakımdan gerekli zaman, emek gücünün değerini meydana getirecektir.

Bir işçiye iş veren, yani emek gücü adlı malı satınalan kapitalist, onu istediği gibi kullanabilir: öyleyse, onu çalıştıracaktır.

Ama emek gücünün şu özelliği vardır ki, o, kendisini meydana getirmek için gerekli olandan daha fazla çıkabilir. Yakın zamanlarda, bir Amerikalı istatistikçi, teknolojinin bugünkü durumunu ve devrimizin ortalama yaşama düzeyini göz önünde tutarak, bütün ihtiyaçlarımızı karşılamak için günde üç saat çalışmanın yeterli olduğunu ortaya koymuştur.

Böylece, normal şartlar altında, örneğin üç saat çalıştıktan sonra, işçi, her gün emek gücünü yenilemek için yapmış olduğu masrafı, kapitaliste ödeyecektir. Ne var ki, ona iş vererek, kapitalist işçiyi bütün gün, örneğin sekiz saat, çalıştırma hakkını elde etmiş bulunuyor. Böylece, patron beş saatlik çalışmanın ürününe bedavadan sahip olacaktır. Bu ürünün adı, artı-değer'dir. Artı-değer, işçinin harcadığı emek miktarıyla, ona ücret olarak verilen şeyin üretimi için harcanması gereken emek miktarı arasındaki farktır. Bu iki miktar arasındaki orana (ek çalışma: örneğimizde beş saat; gerekli çalışma: üç saat- artı-değer oranı, ya da sömürme oranı denir.

Daha çok artı-değer yaratmak için, kapitalist çok basit bir çareye başvurabilir: iş-günü'nü uzatmak. 1848 yılına kadar (Fransada) iş-günü'nün süresi için hiçbir sınır yoktu. 48 Şubat İhtilâli sonucu, 2 Mart Kararnamesiyle, iş-günü Pariste 10 saat, tş-rada 11 saat olarak sınırlandı. İşçilerin 1848 haziran yenilgisinden sonra 30 Eylül 1848 Kanunu, iş-günü'nü 12 saate çıkardı.

Ayrıca, artı-değer, emek yoğunluğunun yükseltilmesiyle de artırılabilir. Bunun için işçi sıkı bir denetime, bir ceza sistemine yâbi tutulur; ya da sağlam ve mâhir bir işçinin verimine göre tâyin edilen bir tarife uyarınca, parça başına ücret ödenir.

Ama iş-günü'nün uzatılması ve emek yoğunluğunun yükseltilmesi, örgütlenmiş işçilerin gittikçe artan direnişiyile karşılaşmaktadır.

Kapitaliste başka bir çözüm şekli kalıyor: Emek gücünün, yani işçinin yaşama araçlarının üretimi için toplumsal bakımdan gerekli çalışma zamanını azaltmak. Teknik gelişme bu olanağı sağlıyor. Bu şekilde elde edilen artı-değere, nisbi artı-değer denir. Makineleşmenin gelişmesini uyarıp hızlandıran da budur.

Ama makineleşmenin gelişmesi de, makinelerin rekabeti yüzünden işlerini kaybeden bir sürü işçinin işsiz kalması sonucunu verir.

«Değişen sermayenin (sermayenin işçilere ücret olarak ödenen kısmı) nisbi azalma kanunu... nisbi bir nüfus fazlası üretimiyle tamamlanır... Sermaye birikimini gerçekleştirerek... ücretliler sınıfı, kendilerini işsiz bırakan, ya da nisbi nüfus fazlası haline dönüştüren araçları da üretmiş olur. İşte kapitalist

dönemi ayırdeden ve onun kendine özgü üretim tarzına uygun düşen nüfus kanunu.» (Marx. Le Capital, kitap 1, cilt III, s. 74).

Böylece, Marx'ın «yedek sanayi ordusu» dediği şey ortaya çıkar. İşçiler arasındaki rekabet, ücretler üzerindeki sürekli bir baskı yaparak, onu emek gücünün basit üretim masrafları düzeyine indirir.

Bugün bile, kapitalist dünyanın yöneticileri, ücretlerin «mübâlagalı» bir şekilde yükselmesini önleyen belirli oranda bir işsizliği, normal ve gerekli sayıyorlar. Başkan Kennedy, 1961 yılında, işsiz sayısı ancak 4 milyonu geçtikten sonra Birleşik Devletler için tehlikeli noktanın aşılmış olacağını söylüyordu. Başkan Truman bu tezi daha büyük bir açıklıkla ilân ediyordu: «Daima iş arayan bir yedek iş-gücünün bulunması, ekonomik hayatın sağlığı bakımından iyi bir şeydir.»

Emek piyasasında, arz ve talep kanunu üzerinde etkisi duyulan bu işçi nüfus fazlalığı dolayısıyla Marx şu sonuca varıyordu:

«Ücretler ister yüksek, ister alçak olsun, sermaye biriktikçe emekçilerin durumu bozulacaktır... Sermaye birikimiyle sefalet birikimi arasında zorunlu bir karşılıklı - bağıllık kuran kanun, bu kanundur. Öyle ki, bir yanda zenginliğin artışı, öbür yanda, yani bizzat sermayeyi üreten sınıf içinde, yoksulluğun, ıstırapın, cehaletin, alıkhığın, ahlâk bozukluğunun, kulluğun artışı demektir.» (Le Capital, kitap I, cilt III, s. 88)

Kapitalizmin mutlak temel kanunu, artı-değer üretmektir. Bundan, şu zorunlu sonuç çıkıyor: «Üreticinin payını, onun emek gücünün bakımı için zorunlu olanla sınırlandırmak, kapitalist üretimin özü gereğidir.» (a.g.e., s. 25)

Kapitalist rejimin gelişmesinden çıkan bu nesnel kanun, bir eğilim kanunu ve bir tarihsel kanundur. Öyleyse, işçi ücretlerinin, nüfusun mutlak sayısından çıkan belirli bir haddi hiçbir şekilde aşamayacağını iddia eden Lassalle'in sözlümüne «Tung Kanunu» ile karıştırılmaması gerekir. Lassalle bu dogmayı, mathuşçu nüfus teorisi üzerine kurmuştu. Oysaki, Marx, bu sözlümüne «tabii kanunlar'a karşı, nüfus kanunları ve hattâ emek gücü değerinin tarihsel karakteri üzerinde ısrarla duruyordu: İşçinin yaşaması için zorunlu olan şeyler tutarı, diyordu Marx, ... büyük ölçüde erişilmiş bulunan uygarlık derecesine bağlıdır.» (a.g.e., s. 51) Öyleyse bu gelişmeye «ahlâksal ve tarihsel bir unsur»un katılması gerekir.

Demek ki tarihsel, ama aynı zamanda asla kaçınılmaz ve sürekli nitelikte olmayan bir eğilim kanunu: Uygun bir konjonktür içinde güçlü bir işçi mücadelesi, ancak uzun vâdede ortaya çıkan eğilimi, geçici bir süre için, işçiler yararına değiştirebilir.

Ayrıca, değer kanunu nasıl doğrudan doğruya rakamlarla ifade edilemez ve fiyatların kısa vadede ve görgüye dayanan (empirique) incelemesiyle karıştırılmazsa, tıpkı onun gibi, yoksullaşma kanunu da, ne bir reel ücret eğrisi, ne de emek gücü değerinin bir gelişme eğrisiyle kavranamaz.

Bundan iki sonuç çıkıyor:

1. Yoksullaşma, reel ücretteki düşmeyle bir tutulamaz. Reel ücretteki düşme, yoksullaşmanın unsurlarından biri olabilir. Bu unsura karşı, başta sendikal ve siyasal mücadeleler gelmek üzere, «çelişik etkenler» hayli etkili olmaktadır.

2. Yoksullaşma, sadece «emek gücü değeriyle reel ücret arasında gittikçe artan bir sapma» şeklinde de tanımlanamaz. Çünkü, bir önceki durumda olduğu gibi, emekçiler, sermayeye karşı mücadelelerinde, kısmen de olsa, bazan ihtiyaçlarını kabul ettirmeyi başarıyorlar. Bunun sonucu, reel ücret, emek gücü değerine yaklaşıyor. (Emek gücü değerine, Marx'ın deyimiyle, «geleneksel yaşama düzeyi»ne bağlı tarihsel unsurlar da katılıyor.) Ayrıca, bu tanım, işçinin sadece emek gücünü gözetmediği, bütün kişiliğini hesaba katmadığı için de, yetersizdir.

Eğer reel ücret, emek gücü değerini tıpatıp karşılarsa ve onun tarihsel gelişimini izlese, (ki bu daima doğru olmaktan uzaktır,) hattâ emek gücü değerine göre sürekli bir yükselme gösterse, (ki bu daima doğru olmaktan daha da uzaktır,) gene de sermaye biriktiği ölçüde, işçinin durumu kötüleşmekten geri kalmazdı.

İşçinin durumundaki kötüleşme, milli gelir içinde ücret payının azalması, buna karşılık sermaye payının çoğalması anlamında, nisbi'dir.

İşçinin durumundaki kötüleşme, hattâ kapitalistlerle arasında bir karşılaştırma yapmadan, emekçinin insan kişiliğini sonuna kadar geliştirebilmesine karşı çıkan engellerin büyümesi anlamında, mutlak'tır.

Nisbi yoksullaşmayı yadsıyan pek yoktur. Marx bunu özlitü bir şekilde tanımlıyordu. «Ücret ve kâr devrik fonksiyon hâlinindedir.» (Travail salarié et capital, s. 45) Bütün deneysel veriler, emek tarafında yaratılan ürün içinde, ücret payının azalmasına doğru bir eğilimin varlığını doğruluyor. Fransada, 1954 den 1959 a kadar, prodüktivite % 24,6 oranında arttığı halde, aynı dönemde reel ücret % 10 düşmüştür. Mesleklerarası Garanti Asgari Ücret (SMIG) ise, aynı dönemde, % 16 oranında düşmüştür. İngilterede, marxiste ekonominin sistemli bir hasmı, John Strachey, şöyle yazıyor: «Ücretlerin milli gelir içindeki payı... Marx'ın yaşadığı dönemde % 50 civarındaydı. Bu pay, yirminci yüzyılın başlarında % 40'a düştü. İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarında gene % 50 yi buldu. (Silâhlı kuvvetlere ödenen ayluk ve ücretler dahil.)» (John Strachey, Contemporary capitalism, s. 133)

Bu durum, ücretlilerin sürekli mücadelesine rağmen, böyledir. Buna karşı, Strachey şunu soruyor: Kapitalizmde nisbi yoksullaşmaya doğru bir eğilimin varlığı yadsınabilir mi? Ve şu karşılığı veriyor:

«Hayır.» (a.g.e., s. 151)

Birleşik Amerikada eğilim çok açıktır. İşte, imâlât sanayiindeki safi hasıla (yaratılan değer) içinde ücretlerin payı:

1880	% 48,1	1929	% 35,5
1890	% 45,0	1939	% 36,7
1899	% 40,7	1949	% 38,5
1909	% 39,3	1952	% 35,0
1919	% 40,5		

Kaynak: U.S. Department of Commerce, Historical statistics of the U.S.A., 1789-1939; Statistical abstract, U.S.A. 1958

Rowan, Halsey, Bedeaux, Emerson, Refa, v.s. gibi bütün primli ücret sistemlerinde ortak olan nokta şudur: İşçinin verimi, ücretinden daha hızlı artar. İşçinin yarattığı kütleden daima küçüklen bir parça ona ücret olarak ödenir ve buna uygun olarak artı-değer büyür. Rowan sisteminde durum şöyledir:

Verim % 50 artarsa, ücret % 33 artar;

Verim % 100 artarsa, ücret % 50 artar;

Verim % 200 artarsa, ücret % 60 artar;

Birleşik Amerikada, Bedeaux sistemi, genel olarak ücretlerde % 20 oranında bir artışa karşılık, üretimde % 50 oranında bir artış sonucunu vermiştir. (M. Dobbo, Wages, s. 71)

Bu, Marx'ın yazdığı gibi, şu anlama gelir: «İşçi, ancak kendi öz hasmını, kendine düşman gücü yaratıp güçlendirmek şartıyla, katlanmak mümkün bir durum içinde bulunabilir... Sermaye ve emek arasındaki bu ilişki anlaşılınca, Fourier ya da başkalarının uzlaştırma denemelerinin bütün güflünlüğü ortaya çıkar.» (Travail salarié et capital, Ek, s. 56)

Marx, nisbi bir düzelme olanagını yadsımdan uzak, şöyle yazıyor: «Kendisine yabancı güç, kendisini egemenliği altında tutan zenginlik ne kadar hızlı artarsa, (işçinin,) burjuva zenginliğini arttırmak için, içinde çalışmasına müsaade edilen şartlar o kadar iyileşir... (böylece,) burjuvazinin, kendisini arabasına koşacağı altından zincirleri dövmekten memnun (bir hale gelir).» (a.g.e., s. 38 — Ayrıca içindeki sözler çevirmence eklenmiştir.)

Bu sözlerde sadece bir nisbi yoksullaşma tanımını unsurlarını değil, fakat yoksullaşmanın mutlak kanunu unsurlarını buluyoruz. Yoksullaşmanın mutlak kanunu yalnız emeğin değil, emekçi hayatının yabancılaşmasını ifade ediyor: Sermaye biriktiği ölçüde, insan emeğinden doğan ve tıpkı sermaye gibi ona yabancı hale gelen, onu egemenliği altına alan ve onu sömüren bu gücün ağırlığı arttıkça, hattâ işçinin maddi refah unsurlarında bir artış da olsa, - bir yabancılaşma, bir mutlak yoksullaşma söz konusudur. Kapitalist düzenin işlemesi, hayatındaki insani yönlerin, insani ihtiyaçların gittikçe büyüyen bir parçasını emekçiden çalmaktadır.

Yoksullaşmanın mutlak kanunu sadece daha büyük bir «güvensizliği» içermekle kalmaz; bununla birlikte, işçi sınıfının tarihsel bakımından belirlenmiş ihtiyaçlarıyla, bu ihtiyaçları karşılamak için sahip olduğu araçlar arasındaki, gittikçe büyüyen, bir sapmayı ifade eder.

Emekçi insandaki bu eksilme, fizik plândan ruhsal plâna kadar, her alanda kendini gösterir.

Trajik istatistikler durumu açıklıyor: Fransada, 1938 de 619 000 olan iş kazaları sayısı, 1958 de 1 229 000'e çıktı. Produktivite kampanyalarının ve çalışma hızını arttırmanın etkileri, insanların etinde ve ruhunda şu izleri bırakıyor: Seine ilinde, 1954 yılında sayısı 10 500 olan akıl hastahkları, bir yıl içinde iki katına çıkarak, 1955 yılında 21 000 oldu. Fransanın bütünü için, profesör Piedelière, 1953 - 1959 yılları arasında, akıl hastahklarının dört katına çıktığını tahmin ediyor.

Görüldüğü gibi, yoksullaşmanın mutlak kanunu, sadece ticaret değişikliklerine göre ifade edilmiyor. Özellikle, emekçi hayatının gittikçe büyüyen bir parçasının, onun sermayeye bağlı bir ecir olmak görevi yüzünden, eksilmesi olgusu göz önünde tutuluyor. Marx'ın daha 1844 yılında yazdığı gibi: «Bir ücret artışı, kölelere daha iyi ücretler ödenmesinden başka hiçbir şey değildir ve bu, işçinin kurtuluşunu ve insan haysiyetini kazanmasını sağlamaz.» (Manuscrits de 1844, s. 68)

İnsandaki bu yoksullaşmanın karakteristik yabancılaşması, önce çalışmayla insan hayatının öbür boyutları arasındaki köklü bir ayrılma şeklinde ortaya çıkar. Emekçi, sadece çalışma ürünü üzerinde değil, fakat çalışma eylemi üzerindeki kontrolünü de kaybetmiştir. Çalışma hızında bir artış, büyüyen bir makineleşme, emek niteliklerinin bozulması, sadece pasif, gayri insani ve ticarileşmiş eğlencelere müsaade ederek zevkleri bile bayaglaştırarak bir sinir yorgunluğu. Örneğin, Fransada, «Genel Kültür» başlığı altında sınıflandırılan kitapların satışı, 1955 - 1959 arasında, % 4 oranında azalmıştır. Buna karşılık, polis romanlarıyla, «aşk ve ihtiras» romanlarının satışı, aynı dönemde, iki kattan fazla artmıştır.

Pariste, 1938 yılında varolan amatör halk korolarının üçte biri bile kalmamış ve 20 yıl içinde, amatör müzik topluluklarının sayısı 53 den 12 ye inmiştir. Bütün bunlar, fasif televizyon eğlenceleri yaradığına olmuştur.

Kapitalist gelişmenin temel kanundan çıkan yoksullaşmanın bu mutlak kanunu anlayışı, her türlü reformizmi bir yana bırakarak, gerçek bir hümanizmanın somut, devrimci temelini sağlıyor: Ancak ve ancak, kâr üzerine kurulu kapitalist ekonominin yerine, ihtiyaç üzerine kurulu sosyalist bir ekonominin geçmesi, insanın yabancılaşmasına son verecek ve onun, kişiliğini sonuna kadar geliştirerek dopdolu yaşamasının şartlarını yaratacaktır.

Bilim ve Sosyalizm Yayınları

ilk kitabını sunar :

MARKS VE BİLİM

Yazan : Bernal

Fiati : 300 kuruş

Bütün kitapçılarda bulunur.
Taşraya ödemeli gönderilir.

İsteme adresi :

«Bilim ve Sosyalizm Yayınları
Bahçelievler - 22. Sokak 12/A

Ankara»

NAZİM

HİKMETLE

3, 5 yıl

Yazan : Orhan Kemal

Fiati : 5 lira

SOSYAL

YAYINLAR

Kitapçılardan arayınız

PROFESÖR ÜSTÜNEL VE

MEHMET SELİK

BUGÜNKÜ

TÜRK KAPİTALİZMİ

Kapitalist sınıf dediğimiz zaman üretim araçlarına sahip olan ve bu sahiplikten dolayı, yaşayabilmek için sahip oldukları tek malı, iş-güçlerini (emeklerini), satmak zorunda bulunan işçileri çalıştıran, bunların yarattıkları fazla-değere (surplus) el koyarak gittikçe daha zenginleşen kimselerin tümünü kastediyoruz.

Ne kadar değişik ekonomik faaliyet alanı varsa o kadar da değişik kapitalist vardır. Sayın Prof. Üstünel üç gün devam eden yazı serisinde (Cumhuriyet, 17-19 Mayıs, 1965) bunlara herhangi bir renk ifade etmeyeceği için «iş adamları» demeyi tercih ediyor. Biz bu yazımızda aynı şeyi anlatmak üzere «burjuva sınıfı» ve «kapitalist sınıf» terimlerini kullanacağız.

I. Çeşitli Alanlardaki Kapitalistler: Aşağıda söylenenler, hemen hemen hiç bir ekte bulunmadan, Prof. Üstünel'in yazısından alınmaktadır. Kendi yorum ve görüşlerimizi sırası ve yeri geldikçe belirticeğiz.

a) Tarım Alanı: Bu alanda «büyük ve modern işletmelerimiz, batıl anlamda iş adamlarımız yok denecek kadar azdır.» Yine sayın Üstünel'e göre, Türkiye Millî Gelişiminin % 98'i özel kişilere ait topraklardan elde edilmektedir.

b) Ticaret ve Diğer Hizmetler Alanı: Bu iki faaliyet alanında ithalât, ihracat, iç ticaret, bankacılık, sigortacılık, kara ve deniz nakliyatı v.s. gibi faaliyet kolları yer alır. Prof. Üstünel, «ticaret ve diğer hizmetler sektöründe firma organizasyonu genellikle son derece ilkel olup bu sektörlerdeki iş adamlarımız 18 inci asrın klâsik -merkantil- ve -banker- zihniyetini taşır.» dedikten sonra «millî ekonomiye en az yararlı» ve «sayı itibarıyla en kalabalık» olan bu grubun «kisa vadeli kişisel çıkarlarından öteye hemen hemen hiç bir şey düşünmeyen (bir) sınıf (olarak).... ekonominin gelişmesinden gocunan, sosyal değişimlerden korkan, sanayileşmeyi önlemeye çalışan bir tutum içinde» olduklarını belirtiyor.

c) Sanayi Alanı: Sanayi alanında «uyanmış iş adamları, modern zihniyet taşıyan müteşebbisler ve iyi organize edilmiş firmalar bulmak mümkündür. Gerçi bunların da sayısı az ve kaliteleri yeterli olmaktan uzaktır.» Bununla beraber, «zamanla gelişmeye en müsait, en dinamik ve en ümit verici grubu bunlar teşkil etmektedir.» Prof. Üstünel sanayi alanından söz ederken küçük sanayi grubundan da söz ediyor ve bunlar için «Türkiye'nin muhtelif yerlerine dağılmış bulunan ve şimdilik küçük üniteler halinde varlıklarını

zor koruyan bu geniş kitle, dikkatli bir politika takip edilirse, gelecekteki Türkiye'nin sıhhatli ve tecrübeli dinamik iş adamlarının verimli bir kaynağı olabilir.» diyor. Sayın Profesörün tesbitlerinin nakline devam edelim.

II. Bu Günkü Kapitalist Sınıfın Doğuşu ve Genel Nitelikleri: Üstünel diyor ki, «Türkiye'de 1928-38 döneminde iş adamı sayısı yok denecek kadar az olduğu halde, 1938-48 döneminde Dünya savaşının yarattığı ortam içinde ve 1950-60 döneminde hızlı kalkınma (Buna Amerikan yardım ve kredileri demek daha doğru olur) ve enflasyonun yarattığı müsait şartlar altında iş adamı sayısında süratli gelişmeler olmuştur.» Ne var ki, «gerek savaş yıllarında, gerek enflasyon döneminde iş hayatına atılan ve anormal ekonomik şartlar içinde nispeten kolay kazançlar sağlamak suretiyle bugünkü varlığını ve işletme kapitalini elde etmiş olan bu yeni müteşebbis grubu... bu paraları kazanırken isabetli yatırım kararları almak, işletmelerini rekabet şartları içinde ustaca sevk ve idare etmek mecburiyetinde kalmamış oldukları için... yatırımcı olarak korkak ve çekingen, işletme sevk ve idaresinde ise bilgisiz ve yetersiz kalmakta... bugün bu paraların yine kolayca kaybedilmesinden korkmakta

ve dolayısıyla son derece muhafazakâr bir tutum içine düşmektedirler.»

Bunları sosyalistlikle uzaktan yakından bir ilişkisi olmayan, aksine gönüllü «Türkiye'de özel sektörü kurtarmak» gayret ve endişesiyle kaleme sarılan, gönüllü kapitalist sınıf ideoloğu rolünde bir kimse yazıyor. Egilenceli ve o ölçüde de yararlı nakillerimize devam edelim.

III. Kapitalist Sınıfın Kendi İçindeki Çıkar Çelişmeleri ve Bütün Olarak Değeri: Çeşitli alanlarda faaliyet gösteren kapitalistlerin sınıf çıkarılarını kollamak ve savunmak için kurulmuş Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Borsalar ve bunların üstünde Odalar Birliği gibi örgütler vardır. Bu örgütler, Prof. Üstünel'e göre, «bugünkü görünüşleri ile... mensuplarına birtakım çıkarlar sağlayan (doğrusu insan kendini, ya ne yapacaklardı? diye sormaktan alamıyor), ithal rejimlerini bazı grupların kısa dönemli çıkarlarına göre etkilemeye çalışan, ekonomik ve sosyal politika alanında kendi üzerlerine vazife olmayan işlere karışan (Prof. Üstünel burada çok yanlış) garip birtakım kuruluşlar haline gelmişlerdir.» Bu kuruluşların hangi grup kapitalistlerin etkisi altında olduğunu açıklarken bunlarda «ne üyelerin ekonomik güçlerinin, ne de ekonomiye yararlılık ölçülerinin doğru olarak aksettirildiğini» tesbit ettikten sonra, sayın Üstünel asıl sözcülüğünü etmeye çalıştığı sanayi burjuvazisinin çıkarını savunma amacı ile şöyle devam ediyor: «Bu çarpık kuruluş içinde özel teşebbüs kesiminin en yapıcı, en dinamik ve en lüzumlu unsurları olan sanayiciler - ve bunlar arasında da yeni yetişen modern zihniyete sahip gruplar - seslerini duyuramamakta, işlerin gidişini etkileyememekte, - merkantil - sınıfın peşinden sürüklenip gitmek zorunda kalmaktadırlar.»

Kapitalist sınıfı kurtarmanın yollarını arama ve gösterme misyonunu kendine görev edinen sayın

Üstünel yukarıda sayılan nitelikleri belirtmede biraz ıleri gitmiş olacağı endişesiyle derhal «amacımız özel teşebbüs kesiminin bütün hususlarını sayıp dökmek değil» (insanın burada da acaba daha ne gibi marifetleri ola? diyeceği geliyor) dedikten sonra, yazısının bir başka yerinde kendisinin yerdığı bir duruma, işleri «laf» la düzeltme ve bu yolda akıl verme durumuna düşerek şöyle diyor: «Türkiyede özel sektör kurtarılmak isteniyorsa, her şeyden evvel bu camia mensuplarının halk oyundaki itibarlarının yükseltilmesi, onların memleket için yararlı varlıklar olduğunun gösterilmesi gerekir.» (Bu ifadeyi halkın artık eskisi kadar kolay aldatılmadığını itirafı olarak alabiliriz).

IV. Kapitalist Sınıfın Siyasal İktidarla Olan İlişkileri ve Siyasal Gücü - Kendi Çıkarları Emrinde Kullanması: Profesör Üstünel iletutar yeri olmadığını yazısı boyunca gösterdiği burjuva sınıfının ekonomik başarı açısından açıklayamadığı «esbab-ı mevcudiyet»ini iktisatçıktan sıyrılıp moda haline gelmiş olan bir taşra hukukçusu bilgiciliğiyle dokunulmazlaştırıp kut-sallaştırıyor. Makalesinin daha ilk cümlesinde: «Bugün Türkiye'de devlet adamlarımızın, aydınlarımızın, siyasi partilerimizin ve... liderlerimizin büyük bir çoğunluğu, demokratik düzenin devamlılığı ve özgürlük düzeni içinde hızlı, dengeli kalkınmanın sağlanması için Türk ekonomisinde canlı, dinamik ve yapıcı bir - özel teşebbüs kesiminin - (yani, kapitalistler sınıfının) varlığını zorunlu bulmaktadırlar.» diyerek bir sınıfın garanti temelini atıyor. (Belirlemlerimizden yapılmıştır.) (Bu ifadenin, «kapitalist sınıf kendi varlığının vazgeçilmez olduğunu yine kendisi iddia ediyor, demekten öteye bir anlamı olmadığını hemen belirtelim. Bu noktaya aşağıda tekrar dokunacağız.)

Dahası var, sayın Üstünel'e göre, «Anayasamızın çeşitli maddelerinde ifadesini bulan fikirlerden,

Kalkınma Planımızın «karma ekonomi» ilkesine, iki büyük siyasi partiden birinin «devlet sektörü yanında özel sektöründe yapıcı gücünden (hangi gücünden?) faydalanmak» politikasından, diğerinin «ağırlığını özel teşebbüsün teşkil ettiği bir karma ekonomiye» inanmasına kadar (kapitalist sınıf kendi kendine inanıyor demektir bu), bütün işaretler gösteriyor ki, memleketimizde halen büyük bir çoğunluk -özel teşebbüs kesiminden- umudunu kesmemiştir...» Bu da makalenin ikinci cümlesi. Birinci cümlede «demokratik düzenin», «özgürlük düzeni içinde» ve «hızlı ve dengeli» «kalkınmanın» ayrılmaz ve vazgeçilmez şartı ve unsuru, dayanağı ve temel olduğu ilân edilen «özel teşebbüs kesimi», daha doğrusu kapitalistler sınıfı, ikinci cümlede karşımıza kendisinden «umut kesilebilecek» bir «âciz», bir «hasta» olarak çıkıyor. Nitekim Üstünel «özel teşebbüs aşıklarını göreve çağırın bir cümlesinde bunu açıkça belirtiyor: «Türkiye'de özel sektörün yaşamasını isteyenler, «karma ekonomi» nin devamlılığını içten arzulayanlar... bu kesimi... içine düştüğü hastalıklardan kurtarıp «hayatiyete» kavuşturmanın yollarını araştırmak zorundadırlar.» Şimdi tavşanlar bile şu soruyu sorar: «Kim kime ne edecek? Memleket ve halk mı kapitalist sınıfa, yoksa kapitalist sınıf mı memleket ve halka?»

Prof. Üstünel'in ifadesi ile «ekonomik ve sosyal politika alanında kendi üzerlerine vazife olmayan işlere karışan» özel sektör temsilcileri, sayın Üstünel'in tanıklığı ile öğreniyoruz ki, «Bakanlarla yaptıkları toplantılarda... devamlı olarak «talep eden» ve «hesap soran» durumunda olurlarmış. (Sayın Üstünel'e inanmamamız için hiçbir neden yoktur. Üstünel «yitireği özel sektör için çarpan» bir iktisatçı olduğu ve bunun için her şeyi yakından bildiği kadar, Planlamadaki görevi aynı şeyi bizzat

tanık olarak öğretmiştir bunu kendisine.) Sayın Profesör bu toplantıların niçin düzenlendiğini de şöyle açıklıyor: «İrili ufaklı bir takım menfaatler sağlamak ve kendileri lehine bazı tedbirlerin alınmasını talep ettikleri hususların niçin hâlâ yerine getirilmediğini hâkimane bir eda ile sormak üzere tertiplenir bu toplantılar.» (Doğrusu ya, biz başka maksatla düzenlenebileceklerini hiç, ama hiç, tasavvur edemiyoruz.) Sayın Üstünel'in ortaya koyduğu kapitalist sınıfla ilgili bir gerçekte, «... bu kimseler hep «talep eden» durumunda olup bunlar mukabilinde kendilerinin de bir şeyler yapmak ihtiyacını» asla duymamaları imiş. Sayın Üstünel, eleştirisinin tam yararlı olması için, «hiç şüphesiz», diyor, «ilgili bakanların da bunların karşısına çıkıp «peki, bizim bu yaptıklarımıza mukabil sizler bizim için, neler yapmayı düşünüyorsunuz ve vadedyorsunuz?» diye sormamaları da ayrıca üzerinde durmaya değer bir noktadır.» (Sayın Üstünel'i biz merakla kurtaralım: onlar diğerlerini, başka hiç bir şey olmasa, «mebus» ve «vekil», «başvekil» yaparlar. Vekil ne demek, tekil edenin işlerini gören. Onun için diğerleri kalkıp birincilere «siz bize ne verecekseniz, ne vadedyorsunuz?» demezler, bunun gereği yoktur; soru sormak için değil, iş görmek için görevlendirilmişlerdir çünkü.)

..

Türkiye'de kapitalist sınıfın doğuşunu, gelişmesini ve bugünkü seviyesini, kısaca «ne mal olduğunu» yukarıdakinden daha iyi göz önüne serecek bir tablo zor çizilir. Bunun «kapitalist gelişme sevdalısı» bir kimsenin fırçasından çıkışı ayrıca önemini artırıyor. Kimse çıkıp «herşeyi kötü ve kara gösteren solcu»dan dem vuramaz.

Ekonomik başarı açısından alaçağı not «sıfır» olan bu sınıfı her

ne pahasına savunmayı görev edinmiş olan sayın Üstünel bu işin sadece anayasa, siyasal partiler ve liderler, falan filânla değil fakat aynı zamanda, iktisat değilse bile, iktisatmış gibi gözükken bir biçimde yapılması gereğine inanmalı ki, Türk ekonomisini iki sektörde karşılaştırıp sonuç için: «hoşumuza gitsin veya gitmesin, durum budur.» diyor. Adı geçen durum da şu: «... bugün için özel teşebbüs kesimi bir çok alanlarda devlet kesiminden çok daha büyük bir nisbi önemi haizdir.» Ne bakımdan diye sorulacak olursa şu cevap yazılı: «... tahminler,..., özel sektörün milli gelire katkısının tarımda % 98, sanayide % 56, ticaret ve hizmetlerde % 90 civarında olduğunu göstermektedir. Aynı orantıların «üretim kapasiteleri sahipliği» açısından da doğru olduğunu kabul etmek fazla hatalı olmaz. Çalışan nüfusun çok büyük bir kısmının özel kesimde bulunduğu düşünülerek «istihdam» kriterine göre de özel sektörün devlet sektöründen daha önemli olduğu kabul edilebilir.»

Bu ifadelerle kapitalist sınıfın vazgeçilmezliği, önemi nasıl kanıtlanabilir, kolay anlaşılır bir şey değildir. Bu ifadelerde kapitalist sınıfın savunulmasına, onu yararlı göstermeye yarayacak hiç bir şey yoktur. Çünkü, Türkiye'nin milli gelirinin hâlâ beşte ikisi tarımda yaratılır, nüfusun dörtte üçüne yakını tarımla uğraşır, topraklar özel mülkiyet konusudur. Böyle bir durumda, başka hiçbir özelliğini hesaba katmadan, tarımsal milli gelirin % 98'i özel kişiler tarafından elde edilir demekle ne söylenmiş olur? Burada üç dönüm eken fakir köylü ile otuzbin dönüm eken ya da ektiren feodal-veya kapitalist-âga aynı önemde «tarım özel sektörü» üyesi olmaz mı? Ticaret ve hizmetler sektöründe de durum aynıdır. Milyoner armatör, bankacı, tüccar sigortacı vs. yi sokak-

taki kundura boyacısı, simitçi, ve istasyondaki hamalla bir tutup, ticaret ve hizmetler sektöründe yaratılan milli gelirin % 90 kadarı özel firma ve kişiler tarafından yaratılır demekle neyi ispatlamış oluruz? Bu bize, olsa olsa, faal nüfusun en büyük kısmının tarım alanında toplandığını, devletin tarım, ticaret ve hizmetler sektöründe faaliyet göstermediğini, Türk kapitalist sınıfının başlıca zenginlik ve güç kaynaklarının bunlar olduğunu gösterir ki herkesin bildiği şeylerdir bunlar.

Sözü sanayi alanı ile yeni yatırım yapma ve kapasite yaratma konusuna getirdiğimiz zaman, kasden «özel sektör» diye gösterilen kapitalist sınıfın bütün marifeti ortaya çıkar. Simitçi, üç dönüm toprak sahibi, şeker-elmacı, hamal, mahalle bakkalı ve bunlara benzer kimselerden yatırım yapmaları beklenemeyeceğine göre, sayın Üstünel'in her özel sektör dediği yerde kapitalist sınıfı düşünmek yan-

liş olmaz. Bu söylediğimiz, özellikle, şimdi kaydedeceğimiz cümle için doğrudur. Prof. Üstünel belirtmeden edemiyor: «Yatırım yapma gücü esas alınınca özel sektörün tümü itibarıyla üstünlüğünü kaybetmekte olduğunu..., görüyoruz.» Yatırım miktarı üzerine de şöyle deniyor: «...sermaye stokumuza her yıl yapılan ilâvenin yarısına yakın kısmı... özel yatırımcılar eliyle (yapılır). Bu ifadelerin çıplak anlamı, ekonominin başlıca kesimlerinde yatırılan fazla-kıymete (surplus-value) el koyan kapitalist sınıfın bunları yeni üretim kapasitesi yaratma yolunda kullanmadığıdır ki, bu da kimse için yeni bir keşif değildir. Yine bu ifadeler Türkiye'nin ekonomik gelişmesinde kapitalist sınıfın karşısına çıkması diye bir durum Türkiye'de ne olmuştur ne de olabilir. Çünkü bu güne kadar Devlet kapitalist sınıfın emrinde ve hizmetinde olagelmıştır.

Biz de sayın Üstünel gibi ifade edecek olursak, «hoşumuza gitsin gitmesin» (aslında, hoş gidip gitmemekle ilgili bir şey olmayıp, tarihsel bir olgudur bu), kapitalist toplum, kapitalizmin gelişme derecesine göre güçleri değişen sınıflardan meydana gelir. Ekonomik bakımdan en güçlü olan sınıf ya da sınıflar toplumda herşeye ve tabiatıyla siyasal iktidara hâkim olurlar. Her şey bunların çıkar ve yararları yönünde biçim alır ve yapılır. Türkiye de bu toplum kanununun dışında değildir. Türkiye'de de, oransal güçleri zaman içinde değişmekte olan, bir büyük toprak sahipleri sınıfı ile ticaret ve sanayi alanlarında faaliyet gösteren kapitalist sınıftan meydana gelen bir egemen sınıflar koalisyonu, ve bunların karşısında, yine büyüklükleri yavaş da olsa zaman içinde değişen, köylü ve işçi sınıflarından meydana gelen bir emekçi sınıf vardır.

Siyasal mekanizma egemen sınıfların elindedir. 1938-48 ve 1950-60 yılları arasında palazlanan bu günkü kapitalist sınıf siyasal gücü istediği gibi kullanabilmektedir. Sayın Üstünel bu sınıfların «vergi reformu» na, «toprak reformu» na, «servet beyannamesi» ne, «plân» a karşı çıktıklarını saklayamıyor. Bu sınıfların böyle hareket etmelerinde garipsenecek, yadırganacak bir şey yoktur. Hiç bir sınıftan kendi çıkarlarına aykırı hareket etmesi beklenemez.

Türkiye'deki siyasal partiler, Türkiye İşçi Partisi dışında, egemen sınıfların siyasal iktidarı denetlerinde tutma araçlarından başka şeyler değildir; tıpkı Türkiye İşçi Partisi'nin Türk işçi ve köylü sınıfının siyasal iktidarı kendi eli ne almasını sağlayacak araç olması gibi. Bu itibarla, bugün iktidarın en büyük partisiyle muhalefetin en büyük partisinin kapitalist sınıfın yeri ve önemi üzerinde birbirine yakın görüşte olmaları, sadece, doğaldır. Başka türlü de olmaz.

Burada bir kere daha Prof. Üstünel'in yazısının giriş cümlelerine dönmek elden gelmiyor. Orada «özel teşebbüs kesiminin» (yani, kapitalist sınıfın) «hızlı ve dengeli» bir kalkınma için zorunlu olduğu belirtiliyordu. Oysa bütün makale boyunca, ve özellikle, biraz evvel belirttiğimiz davranış ve politikaları ile kapitalist sınıf endüstrileşme biçiminde bir gelişmeye, öncülük etme şöyle dursun, herhangi bir şekil ya da güçte yardımcı olacak bir durumda bile değildir. Sayın Üstünel'in yazısından çıkarılabilecek tek sonuç budur. Ve bunun içindir ki yazı bir çelişmeler zinciri olarak devam edip gitmektedir.

Eleştirmize son vermeden evvel, kapitalist sınıfın varlığı ve bu sınıfın ekonomik gelişmesinin yürütülmesindeki zorunluğu fikri ile, «demokrasi ve özgürlük düzeni» nin devamının bu sınıfın varlığına bağlı olduğu fikir ve görüşünün pek eskimiş bir iddia olduğunu belirttim. Anayasa başta olmak üzere, bütün hukuk düzeni, en sonunda, halkın iradesi ile biçim aldığına göre, ve asıl «demokrasi» ve «özgürlük» köylü ve işçiden meydana gelen halk çoğunluğunun siyasal karar alma sürecine katılması ölçüsünde gerçekliği olan bir anlam kazanacağına göre, asıl «demokrasi ve özgürlük düzeni» kapitalist sınıfın siyasal iktidar üzerindeki denet gücünün gittikçe azalması ve önemini kaybetmesi ölçüsünde yerleşmiş olacaktır. Böyle bir gelişmenin oluşumu aynı zamanda Türk ekonomisinin kapitalist sınıfın kontrolünden kurtulması ile birlikte olacağı için, bu halk yararına gerçek bir gelişmenin de gittikçe boyut kazanması demek olacaktır.

Sayın Üstünel sanayi burjuvazisini savunmak için evvelâ bütün burjuva sınıfını ve bunun için de, gerekli ve yerinde olmayan bir ayırma karşılaştırmaya giderek, bütün «özel sektör kesimini» ni savunmak zorunluluğunu duyduğu yazısında, asıl amacı yönünde, yani kalkınma, demokrasi ve özgürlük düzeninin devamı için kapitalist sınıfın vazgeçilmezliğini ispatlama çabasında, bir başarı sağlayamıyorsa da (zira kimse başaramaz bunu) tam zıt yönde gerçekten yararlı olmuyor değil. Yazısının bir başka yararı da sanayi burjuvazisinin başa gürecek bir eğilim göstermekle olmasının bir yeni işareti olmasıdır.

CEPHELER ALINMIŞTIR

«1965 seçimlerine Türkiye, aydın çevreleri petrol meselesini, madenler konusunu, dış ticareti, ithalat v ihracat sistemlerini, dış politikanın prensiplerini ve ekonomik dávalarla sosyal dávaları tartışarak girmektedir» diyor Akis (22 Haziran 1965). Ama bunun nasıl mümkün olduğunu söylemiyor. Şimdiye kadar ki seçimlerde soyut ve biçimsel demokrasi oyunları yerine, bu seçimlerin konusunun memleketin bağımsızlığı ile sosyal ve ekonomik dávalar olmasının nedeni artık meşhur tahterevallî oyununun bozulmasındandır. Memleket siyasi hayatında geniş emekçi kütellerinin temsilcisi olan Türkiye İşçi Partisinin doğmasındandır. Bugüne kadar hâkim sınıfların şu veya bu partisinin biçimsel demokrasi oyunlarıyla aldattıkları işçi, köylü, esnaf, zanaatkar ve diğer dar gelirli tabakaların artık kendi somut çıkarlarını Türkiye İşçi Partisi saflarında bizzat kendilerinin savunmak imkânını ve gerçekleştirmek umudunu bulmalarındandır. Böylece politika hayatımızda emekçi kütellerin sermayeden bağımsız olarak bir parti içinde örgütlenmelerile, sermayeden yana olan partiler de cephelerini belli etmek durumuna sokulmuşlardır.

İşte bundan dolayıdır ki 1965 seçimlerine yalnız «aydın çevreleri» değil, fakat geniş emekçi kütelleri ekonomik ve sosyal dávaları tartışarak girmektedirler. Ve gene bundan dolayıdır ki hâkim sınıf partileri bile soyut demokrasi ve soyut özgürlük kavramları yerine somut ekonomik ve sosyal dávalar üzerindeki fikirlerini söylemek zorunda kalmışlardır.

Fakat gelin görün ki, bu dávalar üzerindeki fikirlerini söylerlerken, eylemleri bir olan hâkim sınıf partileri, dayandıkları sosyal tabakalar ve gelecekleri icabı ve halkı aldatma yolları bakımından ayrılık göstermektedirler. Hâkim sınıf partilerinin genel tutumlarını ve seçimler arifesinde özel tutumlarını bu görüş açısından değerlendirmek gerekir. Son zamanların aktüel konusu olan petrol meselesi ve toprak dâvası, hâkim sınıfların şu veya bu kolumun somut olaylar karşısındaki tutumlarını ve memleket dávalarını nasıl ele aldıklarını emekçi halkımızın gözleri önüne açık seçik sermiş bulunmaktadır.

«Türkiyede batılı sosyalizmin esaslarına, sosyalist olmamakla beraber C.H.P. sahip görünmektedir» diyor Akis. Acaba «sosyalist olmayan» C.H.P. sosyalizmin «esaslarına» sahip görünme gereğini neden duyuyor? Bu da bilimsel toplumculuğun esaslarını gerçekten savunan, gerçek bir toplumcu partinin siyaset hayatımıza girmiş olmasının bir sonucudur; halk kütellerinin demokratik yönetimine inanan ve aşağıdan yukarıya doğru kurulmuş olan Türkiye İşçi Partisi, programı ve tüzüğüyle ve her günlük eylemleriyle kandırılmış halk kütellerini politik eğitimiyle kendisine çekmektedir. «Sosyalist olmayan» bir partinin sosyalizm esaslarına sahip görünme çabası bizde toplumculuğun ne kadar yol aldığını ve prestijinin ne kadar arttığını gösteren başka bir delildir.

İşte, «sosyalist olmamakla beraber, sosyalizmin esaslarına sahip görünen C.H.P.» nin Genel Başkanı partisinin petrol konusundaki görüşünü şöyle açıklıyor: «Petrolü topyekün devletleştirmek, millileştirmek başka, temelli bir politikadır. Böyle bir kararımız yoktur. Üzerinde uzun uzun çalışmak lazımdır. Beynelmilel mahzurlarından ciddi olarak sakınıyorum». (Ulus, 10 Haziran 1965).

Esasen halkımız, «beynelmilel mahzurlarından ciddi olarak sakınılan» petrol melesinde C.H.P. nin üç buçuk yıllık icraatından sonra millileştirmenin düşünülmeyeceğini anlamış bulunuyor. «Böyle bir ka-

rarları» olmadığını biliyor. Bu nazik mesele üzerinde daha «uzun uzun» çalışmak ve düşünmek gerektigine ve C.H.P. nin iktidarda iken düşündüğüne ve bu düşüncelerini her nedense ancak muhalefette ve başka şekilde açıkladığına şahit oluyor.

Nitekim, C.H.P. Başkanı daha altı ay önce iktidarda iken petrol konusunda ne «düşündüğünü» yabancı sermayeye şu şekilde teminat vererek açıklıyordu: «Devletin taahhütlerinde mutlaka sarsılmaz bir emniyet ve istikrar olmalıdır. Onun için yabancı sermaye, Petrol Kanunu ve Yabancı Sermaye Kanunu içinde emniyetle işliyecek ve istifade olunacaktır.» (Milliyet, 9 Ocak 1965).

C.H.P. nin bu tutumunun nedenini Genel Sekreteri açıkça anlatıyor: «Komisyonumuzun başlıca meselesi bu seçim plâformunda yapacağımız propaganda ve seçim beyannamemize esas olmak üzere partinin görüşünü tesbit etmek amacını gütmektedir». Esasen C.H.P. programında, «petrolün devlet tarafından işletilmesi öngörülmekle beraber, özel teşebbüsle ortaklık caizdir denilmektedir» (Ulus, 9 Haziran 1965).

Böylece «devletçi» C.H.P. nin petrolün devletleştirilmesini ve millileştirilmesini düşünmediği, bunun seçim plâformunda yapacağı propaganda için ele alındığı ve petrolün özel teşebbüsle ortaklık halinde işletilmesine karşı olmadığı en yetkili kişileri tarafından ifade ediliyor.

C.H.P. nin en önemli memleket meselelerini «uzun uzun» düşünüp, bunları «seçim plâformunda yapacağı propaganda» için ele alması kendisine has, ince sandığı bir taktiktir. Nitekim toprak reformunu da üç buçuk yıl düşündükten sonra sözüm ona bir kanun tasarısıyla gider ayak yeni iktidara devretmişti.

Bu tutum karşısında A.P. nin samimiyetine teşekkür etmemek elden gelmiyor. Gerçekten A.P., C.H.P. gibi «sosyalist olmamakla beraber, sosyalizmin esaslarına sahip görünmek» gereğini duymuyor. A.P. Genel Başkanı bu konuda partisinin görüşlerini şöyle açıklıyor: «Bu gayenin (Türkiyenin kalkınması) tahakkukunda devlet gücü, yerli ve yabancı sermaye de vardır. Biz sermaye ayrımı düşünmüyoruz... Millileştirmekteki maksat nedir? Bu konuda yuvarlak laflar hiçbir fayda getirmez. Açık olmak lazımdır. Türkiye'deki yabancı petrol şirketlerinin mallarına ve sahalarına el mi koyalım. Bunun yapılması mı isteniyor? Biz, kanunla verilmiş hakların kanunsuz yollarla geri alınmasını ve gasbedilmesini asla düşünmeyiz» (Yeni İstanbul, 17 Mayıs 1965).

Böylece A.P. özel teşebbüsü savunduğunu, sermayeden yana olduğunu, memleket meselelerine sermayeci sınıfların çıkarları açısından baktığını açık olarak söylüyor. O derece ki bunda «sermaye ayrımı» bile düşünmüyor. Bunu söyleyebilmek için ancak yabancı sermaye ile ortak olmak gerekir. A.P. Genel Başkanı böylece «açık olmak lazımdır» kuralına uyarak kapkaççı ve yabancı sermaye ile ilişkisini açık olarak ortaya koyarken, «sosyalist olmamakla beraber, sosyalizm esaslarına sahip görünen C.H.P.» nin tutumundan yakınıyor. Ve bu samimiyetinin, eğer henüz anlaşılmaıssa, yeni bir örneğini daha vererek, C.H.P. iktidarından aldığı samimiyetsiz toprak kanunu, tasarısını kuşa benzeterek temsil ettiği ağalara daha fazla yararlanmağa çalışıyor.

A.P. Genel Başkanı son Karadeniz seyahatinde yakınmalarına ve nefis savunmasına devam ediyor: «Sol cereyanlar geniş çapta halkımızı huzursuz ve tedirgin etmektedir. Ne isterler, sol cereyanların maksadı malumdur: Bütün düzeni değiştirmek. Bunu reformculuk ve ilerçilik kisvesi altında yapmak isterler. Metotları yalan, iftira ve tevdirdir. Maksatları karalama, kirletme ve sindirmedir» (Son Havadis, 13 Haziran 1965).

Böylece A.P. Genel Başkanı reformlara karşı olduğunu açıkça belirtiyor. Ve dolayısıyla bu reformların yapılmasını emreden Anayasaya ve Anayasa düzenine cephe alıyor. «Yalan, iftira, karalama, kirletme» gibi sözler ise herhalde A.P. Genel Başkanının şahsı ile ilgili olarak yaptığı bir nefis savunması olsa gerek. Herhalde kendisini karşıhyanların taşıdığı pankartlara bakarak bu konuda kimsenin A.P. ile boy ölçüşemeyeceğini anlamak kâfidir.

Burada iki parti arasındaki strateji tutumunu kavramak kabildir. A.P. temsil ettiği hâkim sınıfların çıkarlarını «açık» olarak savunduğu halde, C.H.P. temsil ettiği aynı sınıfların çıkarlarını «sosyalist olmamakla beraber, sosyalizm esaslarına sahip görünerek» savunmak gereğini duyuyor. C.H.P. böylece memleketin tek kurtuluş yolunun toplumsuluk olduğunu gören geniş halk kitlelerini aldatarak kendisine çekeceğini sanıyor.

Ancak bugüne kadar başarıyla yürütülen bu tahterevali oyununu bozan yeni bir teşekkül memleket siyasi hayatında söz sahibi olmuştur: Türkiye İşçi Partisi. Bu parti memleket kalkınmasının bilimsel kurtuluş yolunu gösterirken, bunun gerçekten sağlanmasını da garanti altına almıştır: Eli nasırlı emekçi halkımızın seçimle bizzat iktidara gelerek memleket kalkınmasını sağlayacak köklü dönüşümleri yapması.

Sermayeden bağımsız olarak emekçi halk kütlelerinin Türkiye İşçi Partisinde örgütlenmeleri ve güçlenmeleriyle, sermayeden yana partilerin kimlikleri hergün daha belirli bir şekilde ortaya çıkıyor. Kapkaççı sermayeden ve ağadan yana olan partiler sömürmelerini devam ettirmek için halkı yeni usullerle kandırmağa çalışıyorlar. Fakat demokrasi yerleştikçe, halk uyandıkça ve emekten yana parti güçlendikçe halkı kandırmak git gide güçleşiyor. Artık her partinin hangi sınıfları temsil ettiği gün geçtikçe aydınlığa çıkıyor. En somut memleket meselelerinde partilerin tutumu onların kimden yana olduğunu açıkça ortaya koyuyor.

Bugün artık bütün Türk halkının malı olmuş bulunan petrol meselesinde emekçi halkımızın partisinin programında şu hüküm yer almaktadır: «Türkiye İşçi Partisi iktidara gelince bugün yürürlükte bulunan Petrol Kanununu yürürlükten kaldıracaktır. Petrol arama ruhsatı yabancılara ve özel sektöre verilmeyecektir. Türk petroleri devlet eliyle aranacak ve çıkarılacak, devlet eliyle rafine edilecek ve yine devlet eliyle denetlenerek piyasaya sunulacaktır» (T.İ.P. Programı, sayfa 112, 113).

Gene bu parti programında toprak reformuna dair şu satırlar yer almaktadır: «Türkiye İşçi Partisi toprak reformunu, topraksız ya da yeteri kadar toprağı olmayan köylüyü toprak sahibi etmek ve sömürücü toprak mülkiyetini sınırlamak anlamında kabul eder» (T.İ.P. Programı, sayfa 88).

Herhalde bu hükümler A.p. Genel Başkanının istediği kadar «açıktır» Ve herhalde Anayasanın, «Devlet... topraksız olan veya yeteri kadar toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır. Kanun, bu amaçlarla değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir» diyen 37 inci maddesle, «Tabii servetler ve kaynakları, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir.» diyen 130 uncu maddesinin en gerçek yankısının Türkiye İşçi Partisinin programında bulunduğu ve Anayasanın gerçek temsilcisinin bu parti olduğu da gene yeteri kadar «açıktır».

İşte bu açıklıklar karşısında, emekçi halkımızın bilinçlenmesi ve dâvalarına ve Anayasaya sahip çıkması karşısında tahterevallî oyunu bozuldu. Türk emekçi halkı tarihinde ilk defa bu oyunu bozacak bir seçime giriyor. Hâkim sınıf partileri bu seçimlerde de gene iktidarı ele geçirecekler. Fakat eli nasırlı emekçi halkımızın en bilinçli temsilcileri yurt yönetiminde söz ve karar sahibi olmak için Büyük Meclise girecekler. Ve ondan sonra da mutlu yarınları kendi ellerile kurmak için kendileri iktidara gelecekler.

İŞKİLLİ MEMO

Ortaoyunu

Bir Fasil

MOLİÈRE

in

bir komedyasından

Türkçeye aktaran :

TEODOR KASAP

Baskıya hazırlayan :

CEVDET KUDRET

Ulusal Türk tiyatrosunun ancak karagöz ve ortaoyunu gibi yerli oyun geleneklerimizden yararlanılarak kurulabileceği görüşünü bundan 90 yıl önce ileriye süren :

TEODOR KASAP

iddiasını ispat için, Molière'in bir komedyasını ele almış, bunu

İŞKİLLİ MEMO

adiyle ve ortaoyunu tekniğiyle Türkçeye aktarmıştır.

CEVDET KUDRET

bitabın başına, Teodor Kasap'ın kişiliği ve tiyatro anlayışı üzerine geniş bir inceleme eklemiştir.

İŞKİLLİ MEMO

3 lira fiyatla satışa çıkarılmıştır.

Elif Kitabevi, Sahafılar Çarşısı

Beyazıt - İstanbul

Buğday'ın Ofisçe alınış fiyatları ötedenberi siyasal partiler arasında bir tartışma konusu olmuş ve bilim adamları da buna zaman zaman katılmışlardır. Genel olarak, ekonomistler işin fazla derinine inmeden bu zam dolayısıyla harcama eğilimi yüksek dar gelirler eline fazla para geçeceği, bu nedenle hayat pahalılığı doğacağı tezini tutmuşlardır. Bu tezi en iyi anlatan, daha doğrusu bu tip düşüncüyü en iyi canlandıran bir yazı 17 Haziran günlü Cumhuriyet gazetesinde Prof. Dr. Ahmet Kılıçbay imzasıyla çıkmıştır. Yazının en can alıcı yerini uzun zamandan beri ileri sürülen bir görüşü iyice anlatmak için buraya aynen alıyoruz:

«1965 yılında elde edilmesi umulan büyük mahsül değişmeyen fiyatlarla satın alınsa idi dahi çiftçinin eline geçen yıldan çok daha büyük bir satınalma gücü geçecekti. Artan gelirin çok büyük bir kısmını harcama temayülüne sahip olan ziraatçiler bazı sınaî mallarla hizmetlere taleplerini artırarak onların fiyatlarını yükseltebilirdi (...)

Hububat fiyatlarının artması yukarıda işaret ettiğimiz muhtemel gidişi şiddetlendirebilir (...) Neticede yaratılan reel milli gelir çiftçi ile sanayi ve ticaret sektörleri arasında paylaşılacak ve sabit gelirlili grubun satın alma gücü diğer hallerde olduğundan daha düşük bulunacaktır.

Yukardaki açıklama yıllarca buna benzer sonuçlarla köylünün düşük gelir sahip kısmı ile, şehirdeki emekçinin çıkarlarının çeliştiği kanısını kamu oyuna yaymaktan başka bir işe yaramamıştır. Oysa yukardaki izah tamamıyla yanlıştır. Buğday ve ekmek fiyatlarındaki fiyat artışlarının tartışıldığı bu günlerde konuyu daha yakından inceleyip gün ışığına çıkarmakta fayda var. Peşin olarak şunu söyleyelim ki, şimdiye kadar Ofis fiyatlarındaki artışların genel olarak hububat fiyat alım seviyesine etkisi ve fiyat artışlarının kime yansıdığı incelenmeden ön yargılara gidilmiştir. Bu iddiamızın delilleri aşağıdadır.

OFİS FİYATLARI NEDİR?

Bilindiği gibi çiftçi ile aracı tüccarın tek başına kaldıkları durumlarda, ekonomik olarak kuvvetli olan tüccar köylüye ürününün tam bedelini ödemez. Bunu önlemek ya da kısmen fiyat inişlerini karşılamak üzere, her yerde — Birleşik Amerika dahil — Devlet köylü lehine müdahale alımlarında bulunur. Yani köylünün ürününe «değeri kadar» bir fiyat biçilir, tüccarın düşük fiyatla almak istediği tarımsal ürünleri tesbit ettiği bu fiattan alınır. Tüccar da zo-

BUĞDAY ZAMMI, EKMEĞİN PAHALILANMASI

ASLAN BAŞER KAFAOĞLU

runlu olarak nispeten yüksek fiyatla alımda bulunur. Tabiatıyla buradaki «değeri kadar» fiyatın gerçeğe uygunluk derecesi de siyasal çevrelerin takdiri ölçüsindedir.

Yurdumuzda Toprak Mahsulleri Ofisi kurulmadan, bu görev Ziraat Bankası tarafından yapılırdı. Sonradan bir İktisadi Devlet Teşekkülü olarak Toprak Mahsulleri Ofisi kuruldu. Toprak Mahsulleri Ofisi 1950 ye kadar daha çok büyük şehirlerin ekmek fiyatlarını yükseltmeme yolunda çalıştı. Köylüyü himaye, bir yana ürünlerin % 8 inin Ofisçe bedava alınması yoluna gidildi. 1950 yılına gelindiğinde buğday için Ofisin alım fiyatı 20 kuruştı ve bu gerçekten haksız bir fiattı. Demokrat Parti iktidarı bunu sene sene yükseltti. Esasen bu parti fiyatları nominal olarak yükselterek, büyük kitlelerin gözlerini kamaştırmayı seçim kampanyalarının bir aracı haline getirmişlerdi. Ama yüksek fiath bir destekleme politikasının para basılarak finanse edilmesi enflasyon doğuruyor, kaşıkla verilen kepçeyle alınıyordu.

Buradan şu anlaşılacak gerekir ki, sırf Ofis alım fiyatlarını yüksek tutmak enflasyon yaratmaz. Enflasyon yaratan cihet daha çok desteklemeye ayrılacak fonların ne şekilde sağlandığıdır. 1960 devriminden bu yana üç kez fiatlara zam yapıldığı halde bu,

Doktor Kılıçbay'ın açıkladığı tarzda, bir enflasyona sebep olmamıştır. Hatta arada rekor bir rekoltenin alındığı 1963 yılı da bulunduğu halde. Aslında, Prof. Dr. Kılıçbay'ın ilk önermeleri, yani Ofis alım fiatlarının buğday alım fiatlarını artırması, onun da geliri düşük köylülerin eline geçmesi mümkün olsaydı, sonuç gerçekten büyük fiat artışları şeklinde ortaya çıkardı. Oysa, sayın Prof. Kılıçbay'ın sanılarının aksine ve şimdiye kadar bu konuda düşünülenlerin tam karşısı. Bu iki önerme de yanlıştır.

OFİS FIATININ ARTIRILMASININ TEK BAŞINA HiÇ BİR ANLAMI YOKTUR.

Ofis fiatı bir destek fiatıdır. Tüccarın üreticiyi sömürmesini önleme amacını taşır. Tüccar eğer Ofis'in fonlarını bir desteklemeye yeterli olarak görmezse, fiat ne olursa olsun bekler, Ofis alımlarını (fonlarını) bitirince piyasaya girerek istediği fiattan alım yapar. Örneğin Akhisar tütün piyasasında, bir diğer destek alımı yapan Tekel İdaresinin fonlarının yetersiz olduğunu bilen tüccar beklemiş, sonra dileği fiattan alımını yapıp, köylüyü perişan etmiştir.

Ofisin buğday ve tahıl alımında da durum aynıdır. Ofisin destekleme alımı için ortaya koyduğu para artmamışsa fiat artışının hiçbir etkisi olamaz. Aksine, bu sene rekolte geçen yıldan daha yüksek olduğundan, tüccarın insafına kalmış buğday ürünü daha çok olur. İlk olarak Ofise gidenler buğdaylarını daha yüksek fiata satarlar, arkada kalanlar zahirecilerin eline düşer.

Ofis buğday desteklemesi için Merkez Bankasından avans alır. Bu avanslar da Merkez Bankasının «haftalık vaziyet» lerinde görünür. Eğer bu avanslar geçen yılın aynı ise Ofis'in, fiatlar yükseldiğine göre, geçen yıldan daha az buğday alacağı ortadadır.

12 Haziran günlü Merkez Bankası vaziyetinde, Toprak Mahsullerine «Hububat alımları finansmanı» için verilen para 310 milyon liradır. Aynı miktar geçen yıl bu günlerde 499,2 milyon liraydı (Merkez Bankası Aylık bültenlerindeki bilgiye göre). Şu durumda buğday üreticilerinin, buğdayını Ofise teslim edenleri belki bir fazla menfaat sağlayacaklardır, ama toplam olarak buğday üreticilerinin eline çok fazla — geçen seneye göre — para geçmeyecektir. Aksine daha az para geçmesi bile mümkündür.

BUĞDAY ÜRETİCİLERİ KİMLER?

Kaldığı, buğday üreticilerinin eline geçen yıla göre fazla bir para geçse bile, bu propagandası yıllarca yapıldığı gibi küçük köylüye gitmeyecektir. Çünkü, buğdayda daha çok büyük toprak sahipleri, ya da daha açık deyişle ağalar, kendi tükettiklerinden fazla üretim yapıp pazara sürebilirler. Türkiye topraklarının dörtte biri 38.000 ailenin elindedir. İstatistiklere göre Türkiye topraklarının üçte biri köylü nüfusun % 3 ünün elindedir. Altı nüfuslu bir köylü ailesinin yiyecek buğday, bulgur, bulamaç ihtiyaçları ancak 20 dönümlük buğday ekilebildiği takdirde karşılanabilir. Buna çift ve sağım hayvanlarının yiyeceği de eklenince ihtiyacın ancak 30 dönüm toprağın ekilip biçilmesi halinde karşılanabileceği ortaya çıkar. Oysa Türkiye'de 30 dönümden fazla ekilecek toprağı bulunan aile sayısı 700.000 den ibaretir. 40 dönümden fazla buğday eken aile sayısı ise 350.000 civarındadır.

Gene istatistiklere göre örneğin Ankara'da ailece ortalama buğday ekilen toprak büyüklüğü 42 dönüm civarındadır. 42 dönüm eken bir ailenin bu buğday zammından elde edeceği gelir fazlası ise yılda 24 liradır. O da eğer, Ofis'in destek alımlarına zamanında buğdayını yetiştirebilirse.

Bunun dışında Türkiye'de sayısı bir milyonun üstündeki köylü ailesi buğday alıp yemektedir. Bu köylü ailelerinin buğday fiyatları artışı ile durumları zorlaşacaktır.

ZAMDAN KİMLER YARARLANACAK?

Zamdan en çok yararlanacak toprak ağalarıdır. Örneğin 3.000 dönüm buğday eken bir ağa'nın bu zam dolayısıyla, yıllık kazancı, yarıcılarının hakkı çıktıktan sonra, 3.000 lira artmış olacaktır. Kaldı ki toprağını yarıcıyla işletmediği halde bu artış 6.000 lirayı bulacaktır. Hesaplanan 55 milyon liralık fazla ödemenin 35 milyonunun ağaların cebine gireceğini ifade hiç yanlış olmaz. Hele üretim ve ulaştırmada ağaların Ofis ambarlarına daha çabuk varacakları, bu nedenle Ofis fiyat artışlarının çoğunun onların ürünlerine yansımaya düşünülürse, ağaların bu payı ferah ferah 45 - 50 milyon lira olarak hesaplanabilir.

İşte, buğday fiyat zamlarının harcama meylli fazla küçük çiftçiye yansımaya iddiasına dayanan sonuç çıkarmalar bundan dolayı yanlıştır. Köylü, hattâ kiloda 20 - 30 kuruş zam yapılırsa ve hattâ Ofisin fiyat artışları kendine aynen yansımış olsa bile, toprak sahibi olmadıkça bu zamlardan yararlanamaz. Toprak reformunun önemi de bu cephesiyle buradadır. Toprak reformu yapılmadıkça, «küçük çiftçiye kalkındırılm» amacıyla alınacak her tedbir, sadece ağaları zenginleştirecektir. Toprak reformu yapmadan köylünün yüzünün gülmesinin olanağı yoktur.

EMEKÇİ KÖYLÜNÜN YAŞANTISI DAHA DA ZORLAŞIYOR...

Yeni iktidar bir yandan köksüz buğday zammı ile göz boyamaya uğraşırken, öte yandan toprak reformunu engellemektedir. Küçük aile işletmesinin hâkim olduğu fındık ve tütünde köylü tüccara âdeta satılmıştır. Bunlar yetmiyormuş gibi, bir kaç tüccarı zengin etmek için tutulan yolla köylünün üretim araçları ve gübre pahalılaşmıştır. Köylüden dönüm başına alınan sulama parası artırılmıştır. Perişan köylünün borçlarını ödeyebilmesi olanağı kalmamıştır. Hacizlerin gayet sert kurallar içinde uygulandığı köy nüfusunun çektiklerine yeni iktidar da, CHP muhalefeti de bir deva düşünmemektedir. Köylüye yardımcı olacak Ziraat Bankası, Ofis, Donatım kurumu müşkül durumdadır.

Bunları unutturmak için bir yem borusu gibi çıkarılan buğday zammı ile emekçi köylünün eline bir şey geçmemektedir.

EMEKÇİ KENTLİNİN DE YAŞANTISI ZORLAŞIYOR...

Son yapılan buğday zammının köy emekçilerinin yaşantılarını düzeltmemesine karşılık, buğdayın pahalılaşmasını fırsat bilen fırıncılar her kentte «Ek-

meğe zam» istedikler. Ankara Belediyesi ekmeğe 5 kuruş, Adana Belediyesi 15 kuruş zam yaptı. Her işçi ailesinin her gün 2 kilo ekmeğe yediği düşünülürse, ekmeğe fiyatlarının artışı Ankara'da bir işçiye 3 lira, Adana'da ise 9 lira daha fazla gidere malolacak. İstatistiklere göre Ankara'da işçi yevmiyesi ortalaması vergisiz 14 lira, Adana'da ise 12 liradır. Vergiler ve sigorta primi indirilince bunlar Ankara'da 11,5, Adana'da ise 10 liraya iner. Şu durumda sadece ekmeğe fiyatları artışı Ankara işçinin hayatını gelirinine göre % 1, Adana işçinin hayatını ise % 3 pahalılaştırmıştır.

Bu durumu genel konjonktür içinde düşünürsek, kentli emekçilerin durumunun nasıl çetinleştiği daha berraklık kazanır. 1963 ün ilk ayları olan Ocak-Mayıs döneminde toplam eşya fiyat endeksleri ile, Ankara Geçinme Endeksleri aşağıdadır:

	Toplan eşya Fiyat Endeksi	Ankara geçinme endeksi
1964 Aralık	277	272
1965 Ocak	285	274
1965 Şubat	287	275
1965 Mart	286	273
1965 Nisan	288	276
1965 Mayıs	292	282

Not : 1953 100 itibariyle.

Görüldüğü gibi 1965 yılı başından beri Toplan Eşya Fiyatları, İstatistiklere göre % 6 ya yakın artmıştır. Ankara Emekçilerinin geçinme endeksi ise % 4 e yakın artmıştır. Beş aylık bir dönemde bu artış korkunç sayılmak gerekir. Hükümet bu durumda bile yangına körükle gitmekte müteahhit avanslarını artırmakta, vergi karşılığını bulmadan gider kanunları getirmektedir. Ekmeğe zam, bu yaralara tuz biber ekecektir.

Bir Avuç Ağa İçin

Evet hayat pahalılaşacaktır. Ama emekçilerin çıkarlarının geliştiğini gösterme çabalarıyla, her zaman söylendiği gibi, düşük gelirli köylünün yüksek harcama eğilimleri kamçılандığı için değil... Aksine köylünün, Ağa olmuyanın eline pek bir şey geçmeyecek...

Ama bir avuç toprak ağası ve aracının cepleri emekçilerin keseleri zararına daha fazla şişirilmek istendiği için hayat pahalılığındaki artışlar hızlanacak.

İSTEMEM

YAN CEBİME KOY

Parlâmenterlerin ödeneklerini artırmaları sayesinde, büyük partilerimiz Anayasa Mahkemesinin neredede olduğunu öğrendiler. Ben de gazetelerin deyimine uyararak, «Büyük Partilerimiz» dedim. Oysa, buradaki «büyük» sıfatı tam anlamında kullanılmıyor hence. Ne demek büyük parti? Büyük sıfatı Türkçede bildiğim kadar şu anlamlarda kullanılır:

- 1 — Yaşça
- 2 — Başça
- 3 — «Büyük adam» dediğimizde anlaşılan anlamda
- 4 — «Büyük para karşılığında» dediğimizde anlaşılan anlamda
- 5 — En, boy, genişlik anlatmada.

Şimdi soruyorum; «Büyük parti» deyimi AP ile CHP için kullanılmakta olduğuna göre acaba yukarıdaki hangi tanımlama gereğince AP ve CHP'ye bu sıfat takılmış?

Yaşça büyük olanlara büyük parti deniyor desek, AP çok genç.

Başça büyük olanlara büyük parti deniyor, desek, her ikisi de ne kadar akıldane olduklarını bugüneyeğin gösterdiler.

Büyüklik, yücelik manasında desek, «Ayinesi iştir kişinin lâfa bakılmaz.» Bunlar yüce değil, çüce.

Ha, belki şu 4. tanımlama en akla yakın olabilir. «Büyük para karşılığında satın alınan.»

En, boy ve genişlik anlamı da bunlara pek uymuyor. Çünkü, tabiatta varlıklar, kendi jeolojik ortamlarında gelişirler. Fakat geliştikleri jeolojik şartlar değişince, değil daha gelişmek, yaşama güçlerini kaybetmeğe mahkûmdurlar. Neanderthal adamını, bugünkü dünya ikliminde yaşatmamız nasıl bilimce mümkün değilse, feodalite sisteminin tutucusu partilerin de aynı bilim kurallarıyla, dünyanın bugünkü sosyal koşulları içinde yaşamasına imkân yoktur. Onlar, ipleri boşalmış yaşlı ağaçlar gibi, bir gün koca gövdelerini yerde bulacaklar; ya da suni gıdalarla çillendirilmeye çalışılan bu eski dünya bitkileri 20. yüzyılın iklimi içinde kuruyup fosilleşecektir.

O halde, «Büyük» sıfatının takıldığı partiler, benim tanımlamama göre, bu sıfatı hak etmiyorlar. Eger bir partiyi büyük sıfatı ile tanımlamak gerekirse, onun büyüklüğünü, Anayasaya sadakatinde; Anayasanın egemenliği uğruna harcadığı çabada; halka yakınlığında; sözleri ile işlerinin birbirini tutmasında aramak gerek. Büyüklük, ne parti defterindeki üye kaydı ile, ne de parlamentodaki üye sayısı ile ölçülmez. Ben kendimi gazete yazarlarının etkisinden kurtararak bu partilere «büyük partiler» demiyeceğim.

Evet, bugüneyeğin, CHP'nin de, AP'nin de dışı dokunur bir şey için Anayasa Mahkemesi'ne başvurduklarını duymadık. Anayasaya aykırı şu kadar kanunun iptali için, dâva açılması gereken sürenin son gününe kadar serilip oturdular. Bu kanunları ayıklayıp her biri hakkında gerekçeler hazırlayarak Anayasa Mahkemesine, alınının teri ayağının tozu ile koşan Türkiye İşçi Partisi oldu. Hani şu seçimlerde Parlâmentoya 3-5 milletvekili sokacağı ümit edilen «Küçük Parti» TIP.

Ben size bir şey söyleyim mi? Hukukçu filân değilim. Onun için ödeneklerin artırılması Anayasaya aykırı mı değil mi? bilmem. Ama bu işin, vicdan dışı, kara kitaba uygun bir yanını bulmuşlar gibi geliyor bana. Bunlar, bu işi hem seçim kozu olarak kullanacaklar, hem de paracıkları alacaklar. Baksanıza sanki hepsi de sonuçtan emin caka satıyorlar.

CESARET

Cesaret erdemlerin en yücesidir şüphesiz. İnsan-öğlü her zaman bunu böyle kabul etmiş. Dünya tarihinde, dinde, politikada, bilimde büyük dönüşümlere önyak olanlar daima bir kara kuvvete karşı cesaret gösteren kimselerdir.

Masalların bile kahramanları çoklukla bir ülkü uğruna, yedi başlı devlerin saraylarına giren, bin bir türlü kötü ihtimali göze alarak ya da bunları alt ederek menziline ulaşan, özgürlüğüne kement vurulunca dağlara çıkan, doğayla boy ölçüşen cesur kişi-

CESARET

lerdir. Bu kahramanlar başardıkları işin gücünü, gösterdikleri cesaretin gücünü ölçüsünde, masalı dinleyenlerin gözünde büyütür ve hayranlık kazanırlar. Tıpkı gerçekte olduğu gibi. Masal kahramanları cesaretlerini bir mutluluk uğruna kullanırlar hemen her zaman. Masalcılar; kahramanlarının karşısına bir de kötü kişi çıkarırlar. Bunlar da, yalan söylemekte, tuzak kurmakta cesurdurlar. Fakat, masalın sonunda hileleri, tuzakları ayaklarına dolaşır ve lâyık oldukları cezayı bulurlar. Tıpkı gerçekte olduğu gibi. Kahraman, ülküsüne ulaşır, kötü kişi de cezaya çarptırılınca, küçük dinleyicilerin, bütün masal boyunca heyecandan hoplayan yürekleri yerine oturur, gözlerindeki üzüntü ve korku sevince döner. Masalı dinleyen büyükler de eğer isterlerse bir güzel ders alırlar sonuçtan.

Masalarda olduğu gibi gerçekte de insanların mutluluğu uğruna cesaretle savaşanların karşısına bir takım kötü kişiler çıkar. Bunlar da bir bakıma cesurdurlar. İftira etmekte, toplantı basmakta, insan karalamakta, jurnalcılık yapmakta, taş atmakta, sopa sallamakta, adam linç etmeğe yeltenmekte. Bunlar da önünde sonunda cezalarını bulurlar. Tıpkı masalarda olduğu gibi. Bunlar, cesaretlerini bir kara kuvveten alırlar her zaman. Yoksa aydınlıkta böh deseniz ötleri kopar. Kendi çıkarlarının nerede olduğunu bilmeyecek kadar cahildirler. Bir ömür boyunca insanca yaşamayı o gün avucuna konacak üç beş kuruş bahşişe setacak kadar düşünceden yoksundurlar. Bütün kuş beyinliliklerine rağmen sahicî cesuru fark etmekte geçikmezler. O zaman hareketlerine bir şaşkınlık bir bocalama gelir. Gellir de :

— Vay ulan bu adamlar ne adam be! yağmur gibi inen taşa, kayaya karşı gözlerini bile kırpmıyorlar. Şu koskoca kalabalığın içinde kimin dost kimin düşman olduğunu bilmeden ölümü göze almış dımdık duruyorlar. Kaçmıyorlar.

Derler. Şaşarlar, şaşarlar da belki de masalarda olduğu gibi bir tılısımları var sanırlar. Çünkü böylesine cesareti hiç mi hiç görmemişler ağalarında, efendilerinde. Ve de erdemliliğin karşısında, korkaklıkları bir kâbus gibi çöker üstlerine. İşi beceremedikleri için lânet ederler kendilerine. Sonunda, mutluluk uğruna savaşanlar, kalpleri fethederler. Tıpkı masalarda olduğu gibi. Ötekiler de haysiyetsiz efendilerinin, eğrilmiş büğrülmiş, çarpılmış masaları olarak süründür dururlar ortalarında.

Bugün, Türkiye'nin mutluluğu uğruna bir dövüş var. Cesaret erdemine sahip olanlar er meydanında. Kimisi bir politik örgütün başında, kelle koltukta şehir şehir dolaşiyor. Kimileri kalemle savaşıyor. Kimi gencecikler, aydınlık düşüncelerinin, hakkı, adaleti, güzeli, doğruyu, iyiyi seven korkusuz yüreklerinin sevgiyle, polis çoğuna rağmen, başları dik, gözleri pek, savaşın ön safındalar. Ve de Anayasayı sonunadək savunmada kararlılar. Bu iş, sırtını dışardaki ya da içerdeki ağaya dayanarak Parlâmentoya girmeye benzemez dostlar. Bu iş, inanmış yüreklerin işidir. Bu dövüş, menfaat bezirganlarına karşı alını açıkların dövüşüdür. Bu dövüş Türkiye'nin mutlu yarınlarının dövüşüdür. Önünde sonunda yedi başlı devler kurdukları tuzaklara rağmen yenilecek ve insanların mutluluğu uğruna savaşanlar menzillerine ulaşacaklar.

A. KADİR HOŞ GELDİN HALİL İBRAHİM

(Sürgünlük Şiirleri)

İkinci Baskı çıktı.

Fiatı : 3 lira

P. K. 58 - Beyazat, İstanbul

E F E N D İ L E R U Y A N I N

NUMAN

KARTAL

«Talih, ikbâl akar sudur; durmaz gider. Onun için devlet idaresinde adaletli olmak gerekir. KUTADGUBİLİĞ»

Günümüzün gerici akımları içinde yuvarlananlar, asırlar önce söylenmiş olan bu gerçeği ne zaman anlayacaklar?

Günlerdir usumu yoran bir şeydir bu Cumhuriyet tarihinin hiçbir devrinde görülmemiş kertede temel olarak dini alan, milliyetçiler adı altında çaba gösteren çıkarıcılar; at oynatmakta ortalıkta. Atatürk'ün mahkûm ettiği hilâfete övgüler yapmakta; meşru bir devrin mahkûm ettiklerine de şerenat çekmekte. Karmı aç; Vatandaş «din elden gidiyor» yaygaraları adı altında aldatılmakta, ulusun çıkarlarını savunanlar «komünist» olarak damgalanmakta... Ve kurultaya tentalı seçimlerle gönderdiğimiz sayılabilecek hiçbir sorun kalmamış gibi borazanlarını öttürerek bu yolunu şaşırmaşların peşlerinden gittiklerini tanıtmakta; geri kalmakta,

Vatandaş olarak sormak istiyoruz: Nesiniz, nereye gidiyorsunuz, daha ne kadar ulusu aldatmakta direneceksiniz? Anadolu, giderilmesi gereken sorunlarla dolu. Öküzünden samanına, yattığı yerden gömütlüğüne dek sarılması gereken yaralarla dolu. Tütünün kilosunu on kuruşa dahi satamayan aç insanlarla dolu Soruyoruz: Vatan bu

otuz milyon insanın karnının duyurulması ile mi yükselecek yoksa meydanlarda «milliyetçiyiz, mukaddesatçiyiz, solcular komünist uşaklarıdır, onlara ölüm» diye palavra edebiyatı atmakla mı?

Uyanın sayılabilecek, uyanın milliyetçi geçinen çıkarıcılar. Bu yurttan iş istiyor, güç istiyor. Sizlere:

Bu yurt ağaların elinden kurtulmadan,

Okula kavuşup ilimden ışık almadan,

Bir dilim ekmeğe kavuşup yaşama gücünü elde etmeden,

Milliyetçi geçinen çıkarıcıları kurtulmadan,

Emperyalizmin mezarını kazmadan,

Süt tozunu yardım adı altında yutturup petrol ve maden gibi servetlerimizi sömüren sözde dost Amerika'yı bir daha geri gelmemek üzere yurt sınırları dışına sürüp atmadan,

İktisadi bağımsızlık savaşını kazanmadan,

Atatürk ilkelerinin uygulandığını görmeden yükselemez diyor.

Biz yükselmek, Atatürk'leşmek istiyoruz. O'nun ışığında uygarlık çabamızı yürütmeyi istiyoruz. Bunun için de özgürlük: susmak demek olmadığı gibi olaylara da kayıtsız kalmak demek değildir diyoruz. Çünkü susmakla onurumuzdan

da yoksun kalacağımızı anlıyoruz. Bir söz «haksızlıklar karşısında eğilmeyiniz, çünkü; hakkınızda birliğte şerefinizi de kaybedersiniz» der. Şeşreflerin söz konusu olduğu bu günlerde şerefimizi kurtarmak için haykırıyoruz.

Biz Zeytin yağımıza karşılık soya yağı ile bizi kandırmak isteyenleri düşman biliyoruz. Süt tozunu yardım diye yutturan ve yer altı kaynaklarımızı sömürenleri düşman ilân ediyoruz. Biz Ahmet'lerden, Mehmet'lerden yanayız. Kadillaklarda gezip köylüye, işçiye, tüm vatandaşlara sümük atanları sevmiyoruz. Vatandaş seçimden seçime hatırlayan, sigaranın paketini yirmi kuruşa indireceğim diyerek oyu için kandırıp meclise girince yüzyirmi kuruşa çıkaran, vatandaş sigara paketinde bir lira kazi, beş bin beş yüz elli lira bane azık diyerek kırk milyon zammı cebine indirenlerin ulusca karşımıza çıkmamalarını diliyoruz. Kendilerinden hesap sorup onurumuzu kurtarmaya çalışacağız. Onurların söz konusu olduğu bu günlerde onurun ne olduğunu anlamayanlara, üç kuruş Amerikan parasına satılanlara, Amerikan emperyalizminin avukatlığını yapanlara, köylümüzün tütününü on kuruşa alamıyacak kadar güç duruma düşenlere ama zengin olma uğrunda özel sektöre kredi bulanlara tekrar ediyoruz «talih, ikbâl akar sudur, durmaz gider. Onun için devlet idaresinde adaletli olmak gerekir.»

I
RÜŞVET

Ahmet, Paşa bir söz anlar, okur yazar, dünya halini bilir olgun bir vezirken, alınyazısı gereğince, uygunsuz hallere başladı. Etraftaki düşman hareketinden halkın sıkıntı çekeceği belli iken, böyle bir zamanda doğru yolda yürüyüp padişahla halkın arasını bulmak için her iki tarafa akıllıca muamele edip elden geldiğince kötülükten sakınması gerekirken, dünya saadetine kandı; böyle tehlikeli günlerde halkın yerme ve ayıplamasına hiç aldırmaz etmeden mal toplamak ve açıkça rüşvet alıp altın ve günah kazanmaktan çekinmedi. Halkı yıldırma için aşırı derecede asık yüzlü davranıp hemen ceza verirdi. Bundan başka, kethüdası Arnavut Ahmet, tezkerecisi Şamizade Mehmet Efendi, çavuşbaşı Eğriboyun Turak, selâm çavuşu Sarı Mustafa da halkı ezip azarladığı için dost ve düşman kendilerinden korkuyor, iş sahipleri dövme ve işkencelerinden söğüt yaprağı gibi titriyordu; yoksullar ve zayıflar bağışlarından yoksun, zenginler de mallarına el koyma ve zulüm görme korkusu içindeydiler. Yeni yeni binalar kurmanın zamanı değilken, Anadoluhi sarı'nda, İncirli'de ve İstanbul'da türlü yerlerde ve Küçükçekmece'de Şeddad binalarına benzer binalar yaptırıyorlar. Alem harap oldu. «Ve-ebedi kalacak binalara başladı, zir, halkın ciğerinin kanını alıp dünyanın ölümlüğünü ve Tanrının ululuğunu unuttu» demeye başladılar.

Osmanlı devletinde ve başka devletlerde çoğu zaman mevki vermek için para almak eski bir alışkanlık olup, dünyadan rüşvetin kaldırıldığı ve para ile mevki vermenin yasak bulunduğu yoktur... Rüşveti öylesine meşhur ettiler ki, bütün mevkiler açık arttırma ile açıkça satılıyor, herkesin hangi mevkie ne kadar rüşvet verdiği ka-

Y İ N E N A İ M A ANLATIYOR

Bugünkü Dile Çevrilmiştir

muca hattâ çarşı halkınca duyuluyor; vâdedip vermiyenlerden, yerine getirilmesi gerekli kanun hükümlü imiş gibi, ferman ve mübaşir ile almıyordu.

... Bundan başka, padişah sarayındaki yüce köşklerin ve güzel binaların her birinin baştan başa samurla döşenmesi ferman edilmişti. Memleket İleri gelenlerinden samur kürkler, bir de, şehvetini arttırsın diye çok amber yiyen padişah için güzel kokulu amberler istenmiş, İstanbul'daki kapı kethüdalarından zorla alınmıştı. İpekli döşemeler, altın işlemeli yastıklar padişahın hoşuna gitmiyor, samurdan olmadıkça gözü tutmuyor, saltanatları sırasında samuru olmıyanlar mevki elde etme umudundan yoksun kalıyor ve sadece hava alıyordu. Sözü'n kısası, samurdan başka bir şey görmek istemiyen padişahın bu itibarı yüzünden, samur, şehirde bulunmaz ve her tanesi yüz kuruşa alınıp satılırken biner kuruşa alınmaz olmuştur. Moskof kâfiri bu vesile ile pek çok samur kürk gönderip bir nice Mısır hazinesi kadar mal almıştı.

N a s i h a t: Eski bilgelerin kitaplarında yazılıdır ki, yabancı ül-

kelerden gelen ve başka devletin memleketinde yapılan süs ve gösterişle ilgili mal veya eşyaya düşkünlük göstermek padişahlar için doğru değildir. Onların bu düşkünlüğü yüzünden bu malın sürümü artar, memleketin paraları ve malları o eşya yüzünden başka memleketeye gider. Çoğuzaman kendi memleketinde çıkan süs eşyasına ve mallara rağbet etmek gerekir ki, mal kendi memleketinden dışarıya çıkmaz. «Alman gümrükler devlete yararlıdır» diyenlere cevap veririz ki: Başka memleketlerden mal getirip satanlar aldıkları parayı İslâm ülkeleri (Osmanlı Devleti) ürünlerinden kendilerine gerekli olan eşyaya verilerse, para dönüp dolaşıp yine memlekette kalmış olur, bu suretle de, alınan gümrük yararlı sayılır. Ama Moskof ülkesinden gelen samur ve başka değerli kürklere verilen parayı onlar İslâm ülkelerinin mallarına harcamazlar; bundan başka, Hint mallarına da bunca para gidiyor, Hintliler Osmanlı ülkelerinden bir şey almazlar, kendilerine gerekli de değildir; bunlardan gümrük almanın yararı, verdikleri zarara değmez.

(Naima Tarihi, c. IV, s. 283-287)

II BÜTÇE

Bu sırada hazinede sıkıntı ve memleket işlerinde karışıklık olduğu için, Vezir, Müftü, Kaptan, Defterdar Paşa, Anadolu ve Rumeli Kazaskerleri ve devletin başka ileri gelenleri padişahın huzurunda toplanıp görüştiler. Padişah hazretleri vezire hitap edip:

— Babam merhum zamanında ve daha önceleri devletin geliri giderine yeter, belki de artardı; benimse masrafım babam kadar yok, gelir gene eskisi gibi; öyleyse bugün gelir yetişmediği için tersane ve başka önemli işlere para bulmakta âciz kalmanızın sebebi nedir?

diye sordular. Vezir cevabında:

— Padişahım, yüce devletin harcamaları ve giderleri şimdi eskisinden daha çoktur, onun için yetmiyor.

Dedi. Herkes bir söz söyledi, görüşme sonunda devletin birkaç yıllık gelir ve gideri yerlerinde yoklanıp padişaha bildirildikten sonra çaresi ne ise ona göre işlem yapılmasına karar verildi.

Ertesi gün Defterdar'a bir ferman gelip, «hazinenin karışıklığı sebebi incelensin» diye buyurulmuş. Divan kişileri Defterdar paşanın sarayında toplanıp dışardan kimseyi sokmadılar. Sonra, Defterdar fermanı okudu ve:

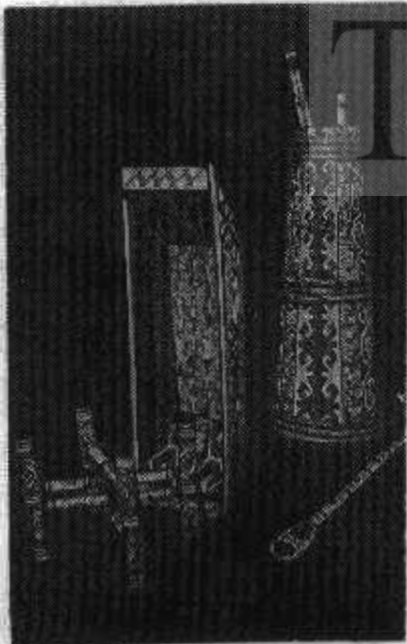
— Bütün memleketin yıllık geliri 24.000 yük akça olup bunun 6.000 yük kadarı İstanbul'da, geri kalanı öbür memleketlerde. Bugün, gelir den gider 1.200 yük akça kadar fazladır; bunun ertesi yıla aktarılması gerekmektedir, gelecek yılın geliri peşin alınıp harcanmıştır. Yerleşmiş olan bu ertesi yıla artma işinin giderilmesinin çaresi nedir? diye gördün!

Dedi. Herkes bir söz söyledi. «Kara Mustafa Paşa zamanında, yani 1053 (1643) yılında, gelir ve gider başabaş olup hattâ gelirden biraz da para artmıştı, sonra azalmanın sebebi nedir, her daireden on yıllık cetveller çıksın, o bildikten sonra çaresi ne ise görülmeye» diye karar verildi. Her daireye Divan tezkereleri yazıldı. Kâtipler her dairede cetveller yazıp verdiler. Defterdar da her daireden çıkan cetvelleri Vezire verdi. Vezir de Hazinenin gelir ve giderlerinin Kara Mustafa Paşa zamanında nasıl, şimdi nasıl olduğunu, azalma ve eksilme sebeplerinin neler olduğunu ayrı ayrı yazıp bütün ayrıntılarıyla padişaha sundu, fakat bir sonuç çıkmadı; çünkü, hesap görülmek ve gelire göre gideri azaltmaya çalışarak devlete düzen vermek söz ile bitecek iş değildir; dediğini yaptıracak güçlü bir kişinin çıkmasına bağlı zor bir iş olduğunu bildikleri için göz yumup o kapıyı kapadılar ve zamanın mi-zacına göre şerbet verip işin kolayına kaçarak sustular.

(Naima Tarihi, c. V, s. 277-279)

sosyal
adalet
okuyunuz
okutunuz

sosyal
adalete
abone
olup
abone
bulunuz

JAPON BALIKÇISI

Denizde bir bulutun öldürdüğü
Japon balıkçısı genç bir adamdı.
Dostlarından dinledim bu türküyü
Pasifikte sapsarı bir akşamdı.

*Balık tuttuk yiyen ölür,
Elimize deęen ölür,
Bu gemi bir kara tabut
Lumbarından giren ölür.*

*Balık tuttuk yiyen ölür,
Birden değil, ağır ağır,
Etləri çürür, dağılır.
Balık tuttuk yiyen ölür.*

*Elimize deęen ölür,
Tuzla, güneşle yıkanan,
Bu vefalı, bu çalışkan
Elimize deęen ölür.
Birden değil, ağır ağır,
Etləri çürür, dağılır,
Elimize deęen ölür.*

*Badem gözlüm beni unut!
Bu gemi bir kara tabut,
Lumbarından giren ölür.
Üstümüzden geçti bulut.*

*Badem gözlüm beni unut!
Boynuma sarılma gülüm,
Benden sana geçer ölüm.
Badem gözlüm beni unut!*

*Bu gemi bir kara tabut,
Badem gözlüm beni unut!
Çürük yumurtadan çürük
Benden yapacağın çocuk.
Bu gemi bir kara tabut,
Bu deniz bir ölü deniz!
İnsanlar ey, neredesiniz?
Neredesiniz?*

**N A Z İ M
H İ K M E T**

HASAN HÜSEYİN VE "TEMMUZ BİLDİRİSİ"

Toplumcu aydınların ve ilerici gençliğin sevgilisi Hasan Hüseyin, geçen ay (*) içinde, ikinci şiir kitabı olan «Temmuz Bildirisi»ni yayınladı. Kitap, çok yakından tanıdığım, heyecanlı bir ilgiyle karşılandı. Bu ilgi, Türkiye'de ve dünyada her olumlu olayın en uyanık izleyicisi, en umut verici tepkilerin geldiği aydın gençliğe aittir. Birbuçuk yıl önce yayımlanan «Kavel» ise, hem 1963 yılı Yeditepe Şiir Armağanı'nı almıştır, hem de bugüne kadar, eksilmeyen bir hızla satılmıştır. Birtakım burjuva sayıklaması kitapların, sanat çevrelerinde hiçbir yankısı olmadığı halde, ülküsüz standard okur tarafından pek çok kabul gördüğü, fakat gerçek sanat ve ülkü eserlerinin yıllarca raflarda bekleyip uyuduğu ülkemizde, hem de Yeditepe armağanını almış bir şiir kitabının çok satması, asıl sanat adına önemlidir. Ve 24 nisan 1965 günü Ankara'da Sergi Kitabevi'nce düzenlenen imza gününde sanatçının çevresini sıcak sevgileriyle saranların teşkil ettiği tablo, son yıllarda Türkiye'de çok şeylerin değiştiğini göstermesi bakımından ayrıca önemlidir.

Son yıllarda diyorum, zira Hasan Hüseyin olayı, 1960 sonrası Türkiye'sinde, toplumcu sanatın boy vermeğe başladığı, sağlam seslerin işitildiği, yiğitçe davranışların desteklendiği, demek ki zihniyette ve tepkilerde topyekûn değişikliğin başladığı bir ortamı müjdecisidir. Büyük toplumsal olayların, patlak vermeden önce geçirdiği uzun hazırlık dönemleri gibi, Hasan Hüseyin'in şiirinde de, bir, karanlıkta koza öme dönemini görmeden geçemeyiz. Ben buna, toprak altında olgunlaşan yumru, yahut güneşin bal haline gelmesi diyorum. Zaten sanatçı, bir röportaja verdiği cevapta, «benim şiirim on yıllık dönemim üzerinden DP geçti» diyordu. Gerçekten, okurlar, Hasan Hüseyin'i, sadece bu iki kitabıyla tanıyorlar. Yani ağacın kökünü kimsenin bildiği yok. Görmezlikten gelmenin, habersizmiş gibi davranmanın hiçbir anlamı ve faydası yoktur ki, sanatçının, bugün bizce karanlıkta kalan en güzel yılları, politik sebep ve baskılar sonucu, şiirinin gün ışığına çıkamadığı yıl-

lar olmuştur. Demokrasimizin o trajik döneminde, her fırsatta toplatılan, bastırılmayan; yargıçlar karşısında, «sakın dairemi bozmayın!» der gibi, «ama onlar daha tamamlanmadı ki..» diye bir sanatçı kaygusuyla isyan ettiği, fakat her şeye rağmen adliye mahzenlerinde çürütülen şiirleri için, artık bugün çıkıp da sanatımız adına hesap verecek bir sorumlu yoktur. Umalım ki ozan, bu kaba, utandırıcı, silindirme ve vahşet döneminin acı anılarından, bir destan vererek kurtulsun!

«Temmuz Bildirisi»ni, yayımlandığından bu yana, birçok defa okudum. Bunların herbiri bir devrim şiiriydi. Her defasında, kulaklarımda ve yüreğimde, bir hızlı akış, zaptedilemeyen bir sel uğultusu kaldı. Ne diyor ozan, nasıl diyor; sanata, hayata, bir çığ gibi büyüyen toplumcular hareketine neler katıyor? Bunu anlatmağa çalışmak çok zor. Açın kitabı, aynı sel hızını, aynı devrim fırtınasını duyacak, her birinizin kendi köşenizde sürdürmeğe çalıştığımız savaş adına, tatlı bir hayranlığın ve saygının varlığını sardığını göreceksiniz. Gerçek şiiri arayan okurlar, daha «Kavel»le, hattâ yılları önce, dergilerde yayımlanan şiirleriyle, Hasan Hüseyin dünyasına girmişlerdir. Ozanın dünyası, aslında bizim kendi dünyamızdır. Yani, en renkli, en yumuşak şiirlerinden en kavgacı olanlarına kadar, hepsinde asıl işlediği konular, bilinçli ve sistemli olarak gücü elinden alınmış, başemekçi olduğu halde her zaman sömürülmüş Anadolu insanının dramı ve Anadolu insanında somutlaşmış aşk, yaşama kavgası, açlık, ölüm gibi evrensel problemlerdir. O bu dramı, bu problemleri kişi olarak ömrünce yaşamış, sanatçı sezgi ve gücüyle bunlara sahip çıkmış; aydın sorumluluğunu her adımda ve iliklerine kadar duymuş; güzel, iyi ve doğru bildiğini haykırmayı ahlâk ilkesi yapmış, yiğit insanlarımızdan biri; yolunu taa baştan çizmiş, o yola başkoymuş, pervâsız bir ozanımızdır. Gerçeği

(*) Nisan 1965, Toplum Yayınları - Ankara

gerçek olarak, sevinçli sevinç, aşkı aşk, acıyı acı olarak biliyor ve dile getiriyor. Ama, bir an bile kötümser değil. Öfkeli ve bazan alaylı çıkışlarla kendini ve bizi, umutsuzluk batağından çekip kurtarıyor. Şiirinde bazan, acının en karanlık noktasına gelse, hemen arkasından, dişlerini sıkıp bağıracağı mısraları sıralanıyor; örneğin,

«yukarda en yukarda soyubilmiş bir kahkaha»

diyerek, bu düzeni umursamıyor; birden, «bitecektir bu kötülükler» umudunu aşıyor. Emekçileri, hayatımızın yükünü omuzlarında taşıyanları, her çağdaki yılmaz savaşçıları ölümsüzleştiren mısralarla şiir, ansızın gürül gürül akmağa başlıyor ve işte o zaman, kirlil bulutların kel tepelerin, her adımda ölümlüze çıkan bataklıkların üstüne, yıkanmış bir güneş ansızın doğuyor, dünyamız aydınlanıyor. Nasıl ki, «Kavel»de de, karamsarlığın o kıskartıcı derinliğine alabildiğine inmiş bir şiirinde, namuslu, yurtsever aydınlara bunca acı çektiren düzene «bu zübtükler arenası» diyerek, yüreğimizin en kabarık olduğu anda, bizi güldürmüştü.

«ben yalnızım

yüreğim dağbaşında unutulmuş bayrak»

diyiyor ozan; ama yalnız değil o. Yarına imanla ve bu toprağın insanlarına beslediği sevginin verdiği imrenilesi bir sevinçle onun dünyası dopdolu. Ve işte bu noktada, toplumcumun kurtuluşu başlıyor.

Onun şiiri, hızlı ve yoğun bir şiir. Her şiirinde ortaya, kafasını ve yüreğini koyuyor. Şiir yazmayı, yaşamakla bir tutuyor. Her şiir, büyük bir sancıyla başlayıp uğultularla sona eriyor. Dilimizde, gözlerimizde zehir gibi bir lezzet bırakıyor; ama o umutsuz yalnızlığı görmüyoruz çevremizde. Aksine, ozanla birlikte, hep şu mısraları söylüyoruz, evde, sokakta, işyerimizde, kirlilerde...

«bir şarkı söyleyip çoğalmak yığınlarla
Çoğalmak ekinlerce ormanlarca sularca ve
direnmek karanlıklara
yeniden şaşmak güneş yeniden boyunkırmak
kutsal ağrıya ulaşmak yeniden anakarında gibi
silkın meyveleri yeni bayram sabahlarına
doldurun caddeleri ölümsüz adımlarımızla
biraz daha biraz daha biraz daha yükseltin
sesleriniz
ey düşleri yaşamalarından büyük barış savaşçıları»

Bu hızlı ve yoğun şiir, aynı zamanda çok yönlü, evreni her şeyiyle kucaklayan bir şiir. Örneğin, yeni bir kadın anlayışıyla aşka yepyeni bir anlam getiren şiirlerinde, bu aşkın ortamını, içinde yaşadığı çağı, bu çağın sorunlarını da birlikte veriyor; insan olarak duygularını anlatırken, sanatçı olarak da toplumsal savaşı, fon paralellğinde işliyor.

Hasan Hülseyin'in vurunca acımasız, sevince uçsuz bucaksız kişiliğiyle şiiri ayrı ayrı şeyler değil. «Toplumculuk, bilgi ve bilinç işi olduğu kadar, namuslu davranışlar bütünüdür de» diyor kendisi. Yaşantısıyla burjuva olup, sözleriyle toplumcu geçinenlerden nefret ediyor. Böylelerinden çabuk uzaklaşıyor. Adanı bir yerde bırakıyor. Doğru bildiği, güzel gördüğü, ahlak saydığı değerlerle, alıp başını gidiyor. O, ışıklı yarınlara; savaşın, açlığın, sefaletin, bezginliğin olmadığı; barışla, kardeşlikle, eşitlikle, adaletle pırıl pırıl çınlayan yarınlara inanıyor:

«sevmek yapabilir bu dünyayı yenibaştan
yeniden bölünebilir bu güneş gözlerimizde
diyör;

«dünya güzel insanlar iyi yaşamak kat kat güzel
öyle çocuklarla ciele yanakyanagayız ki
öyle sarhoşum ki insan olmaktan
vızgelir bundan ötesi»

diyör;

«toplayın meyveleri açın sofraları bir bir kardeşliklere
çocuklar güldürün çocuklar akarsularca
süpürün öksüzlüğü yeryüzü sokaklarında»

diyör.

Onun, şiirde dile getirdiği umut ve ışık, özenti şiire, taklide, anlamsıza, bunalmışa, yönstüze verilen en güzel cevaptır:

«onlar

o kaşları yıkak

çakmaktaşı gibi kuvayı milliyeciler

mustafa kemal şafağın kıyısında öylece duruyorlar

yürekerinde katkısız güvenleri

yahn yüzlerinde haklı öfkeleriyle

öylece duruyorlar

dimdik

ve apaydınlık»

Onun şiiri, sesini kendi getiren bir şiir. Her mısra, dudaklarımızdan, kendiliğinden taşan bir sesle akıyor. Bu ses gür, cesur, kalın ve sıcak bir ses. Bu sesin ardından, gözlerimiz dolu dolu, yüreğimize mutlu, kavgacı, diri vuruşlarla gidiyoruz:

«bayrakları severim tutsaklığa yumruk gibi savrulmuş bayrakları

insanları severim haksızlığa yumruk gibi sıkılan

insanları»

diyör;

«bu karanlık sürdükçe kendimizden kurtulamayız
sıgıyıyor sıgıyıyor sesim bu yorgun biçimlere
çözdüm suları bıraktım kıvrakları ardımsıra

yıldızlar.

diyor...

Kitapta, «zaman uğultusu» gibi, «dinamit kahkahası» gibi ağır, kalın çizgili, büyük şiirler var; «davullu ninni», «koskoslu piramit» gibi değişik biçimli, yeni denemeler var; tabiat ve insan sevgisiyle kadın kavramının, kendini verme tutkusuyula yarım kalışların, öfkelerin, kırık duyguların, tedirginliklerin, hep biryerlere gitmek - yerini bulmak özleminin içiçe olduğu «ağustos şiiri», «birinci kaçı», «öteki yalnız» gibi çok güzel, renkli, sıcak şiirler var. Sonra, bir «hiroşima» var ki, döner döner okursunuz; sessiz okur doyamazsınız, yüksek sesle okur, doyamazsınız. Bence bu şiir, «Temmuz Bildirisi»nin incisidir. Bu şiiri, ağlar okur, öfkelenir okur, şaşar okursunuz. Hiçbir anlamı, halklara yararlı hiçbir amacı olmayan savaşların, istem dışı nafile ölümlerin ve yaşamaya doyamamışların şiiridir bu. «bir masal uğruna» diyor ozan, «bir hiç uğruna»:

«fincanımın üstünde ipinecek bir masal
alır beni götürür erguvan yelkenli gemim
güneyden taa güneyden bir yel eser kakaolu
muzlu bir yel

bilmem ki nerden gelir tokyo caddelerine bahar
yine yalnız saraylarda yine yalnız krallar
yine japon denizlerinde bir sedef kayık
inanmadan ölmekse pek alaturka
nasıl anlatmalı bilmem
nasıl sevilir bu altıncı

bu hergün ölüm
bu gökyüzü kaygı»

diyor;

«tarlalara tezgâhlara denizlere birdaha dönememek
birdaha kafatutamamak bayram sabahlarına»

diyor. Yorumlanmaz, safi şiirdir bu! Anlatmağa kalkmaz, gözlerinizi kapar, yaşarsınız bu şiiri.

Kitapta, en güzel şiirlerden biri de «çırak ahmet». Bu bir öyküdür. Bir bakıma kırık-dökük bir öykü, bir bakıma yoğun bir desan. Bu şiiri nezaman okusam ağlamak geliyor içimden. Hani Anadolu halkının bir «Yemen türküsü» vardır. Bir çaresizlik, bir serüven anlamsızlığı, bir harcanmışlık öfkesi, nere-

ye yönelmesini bilmeyen bir kin, bir ağıttır o... «Çırak Ahmet» bana Yemen türküsünü hatırlattı nedense. «yarım şarkılar gibi kalmışlığımız» diyor ozan:

«uzakdoğu okadar uzaktı ki
ölüm okadar yakındı ki uzakdoguda
uçaklar yıldız gibi kayıp giderlerdi
gemiler ebemkuşaklarından öyle masallara
anlaşılmaz bir acılık tayfaların yüreklerinde
şarkılar çocuk oyuncaklarından da beterdi
ahmedin gözleri okadar sıcak
ahmedin gözleri okadar uzaktı ki ölüme
gerisini balıklar anlatacak»

diyor. Yerin adı açıkça geçmese de, bal gibi Kore'dir orası. Uşakça verilmiş anlamsız bir kararın insanlığa yaşattığı Kore serüvenini apaçık anlıyorsunuz «çırak ahmet»te. İşte bu şiir, ozanın, bundan onbeş yıl önce yazdığı ve yayınlanmadan müsadere edilen «paralel 38» adlı uzun şiirinden sürüp gelerek «çırak ahmet» olmuştur.

Ayrıca, kitapta «sivas sabahı» adıyla verilmiş çok güzel bir şiir var ki, sözünü etmeden geçemeyeceğim. Çarpıcı bir imajinasyon gücü taşıyan şu,

«eylülün
bulanık bir çay gibi ekime aktığı gündü»

mısralarıyla başlıyor, bir devrim hızıyla açılıp, umulmadık bir sonla kapanıyor («sivas sabahı»). Ve «yılan-sırtı» gibi «namhular» arasında götürülen bir aydın anlatılıyor bu şiirde:

«sanki kulaklarımda sömürge sinekleri»
diyor ozan. Sonra birden silkinip,
«yüreğimde doludizgin bir kardeşlik özlemi
o şafağın kıyısında yine dimdik beklemekteyim»
diyor.

Hasan Hüseyin'de bir şey, «insanın çevresinde biçimleniyor. Kendini, kendi duygularını, kaygı ve özlemlerini, öfke ve isyanlarını verirken de, bu konular başkalarının olduğu zaman da, tek düşüncesi, en gerçek, hayata en yakın anlamda «insanı» vermek: Acısı - sevinci, zaafı - yüceliğiyle... Ve onun için, ne söyleyeceği önemli olduğu kadar, nasıl söyleyeceği de önemli. Biçim kaygusu büyük; fakat şiiri biçim cambazlığı şeklinde almıyor. Öz biçimini kendi getiriyor. Her konu kendine göre biçimleniyor. Örneğin birer yergi örneği olan, daha çok, didaktik diyebileceğimiz «davullu ninni», «koskoslu piramit» ve sonra Kavel'deki «ayazda kabakçekerdeği» adlı

şairlerinin biçimi, lirizmin ağır bastığı öteki birçok şiirlerinden apayrı... Sonra, kalıp - kalıplaşma diye bir şey de yok Hasan Hüseyin'de. Şiir, ozanın kafasından nasıl süzülüp gelmişse, sesli gibi biçimini de böylece yaratıyor.

Hemen her şiir ayrı ve tam bir «bütün». Her mısra kendi bünyesinde kuvvetli; ayrıca da «bütün» kuvvetli. Sağlam bir mimari yapıda nasıl o yapıyı meydana getiren ögeler ayrı ayrı sağlam olmak zorundaysa, Hasan Hüseyin de, zayıf mısralardan kuvvetli «bütün» e gitmeğe çalışmamış. Bence Hasan Hüseyin'deki yapı, her türlü tartışmayı anlamsız kılacak bir ustalıktadır. Ve, kendiliğindenmiş gibi rahat. Âdeta öz'e ait, yer yer rastlanan kafiyeler, çok tatlı. Anlam ve ses kaynaşmaları, ozanın bu konuda çok uzun yıllar emek verdiğini, sanatı rastlantıya bırakmadığını apaçık gösteriyor. Ve mısraların getirdiği mesaj var; bir de «bütün» ün getirdiği mesaj var...

«ben bu bulvarları güzel günlere götüreceğim»
gibi;

«nasıl da güzel olunmuş doyunca giyinince
yununca»

gibi; soran; bir solukta, öfkeyle haykırılan mısralar var:

«taşlar antikalasır ölümler kutsallasır da
eğilen olmaz milyonların sürünen diriliğine»

Kötülüğün mizahla verildiği mısralar var:

«kaldı ipek ve iskelet
kaldı kral ve gürlüğü
kaldı alanlarda krallı cenazeler»

Ve:

«işvereni seviyorum çok ortadoks güzel hırsız
ortaçağ sokaklarda baremli dilenciler»

Ve dişlerinizi sık sık okuduğunuz mısralar var:

«buğdayın pirincin mısırın en güzeli
böyle de aç olunmaz bre
pamuğun ketenin ipeğin en güzeli
böyle de çıplak olunmaz bre
elim sallasam aya dokunacağım
böyle de yuvasız olunmaz bre
salmışlar ortayere korkuyu din yerine
böyle de insan olunmaz bre»

Bazen da fiil, sonraki mısralara bırakılıyor:

«akın karanlık köşeleri bir bir aydınlattığı çağda
soylu köpeciklerin kuşşütüyle bestendikleri çağda»

Hasan Hüseyin çok imajlı bir ozan. Aşağıdaki örneklerden «Temmuz Bildirisi» nde yüzlerce var:

«dağlarda duyulur - gece büyük büyük esnerken
yalnızlıklara»

«güneşin bahçeleri emzirdiği saatta»

«çocuklar mavi mavi gülüşüp kaçışsalar
bir masal dinler gibi sessizliği dinlesek»

«ben hep koşan atları sevdim soluyan lokomotif-
leri»

«düşer barış cemreleri sabah çaylarımıza»

«bu akşamlar hep böyledir karakuş gibi iner
yukarlardan»

Bazen de bütün bir şiir, şaşırtıcı bir imaj seli halinde bizi alıp götürüyor.

O dilini, halkını ve toprağını sevdiği gibi seviyor. Kendi diline, Türkçeye egemen bir ozan. Türkçenin inceliklerine, olanaklarına, büyük bir dikkat, sempati ve güvenle eğiliyor; bunlardan, en geniş anlamda yararlanıyor.

Ve o, her bakımdan sağlıklı, ayağını halk toprağına kuvvetle basmış bir insan. Sakat kafalardan, sakat düşüncelerden, yanlış imajların, amaçsız ve anlamsız deyişlerin yayıldığı zamanımızda, aktif, çok yönlü ve sağlam bir sanatçı Hasan Hüseyin. Karanlıkta sürünen, uyanması için henüz dürtülmeğe başlanmış toplumlarda, geri kalmış ülkelerde, bu biçim, bu deyiş, bu ses, yeni, yepyeni bir ufku açılması demektir. Her şeye rağmen,

«bitsin bu zulüm
bitsin bu zulüm
bitsin bu zulüm»

diye haykıran bir ozan, birgün bütün bir halkın başına basılacak, şiirleri marş olup sokaklarda koralarla söylenecektir. Çok uzun ve acılı baskı ve sömürme dönemlerinin sonunda bu toprağı, Hasan Hüseyin gibi gur sesli oğullara kavuşmuş olmasını, aynı acılı halkın çocuğı olarak sevinç ve gururla karşılıyorum.

SOSYAL ADALET YAYINLARI

1

Ö H H Ö Ö Ö
HÜSEYİN KORKMAZGİL
(MİZAH HİKÂYELERİ)
3 LIRA

2

AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER
VE
İKTİSADÎ KALKINMA
MAURICE DOBB
3 LIRA

3

KALKINMA YÖNTEMLERİ
OSKAR LANGE
2 LIRA

4

KAPİTALİZM DÜN BUGÜN

Yazan : Maurice Dobb

Pek Yakında Çıkıyor

Kitaptan Bazı Ara Başlıklar

- Kapitalizm Nedir
- Kapitalizm Nasıl Doğdu
- Rekabet Ve Tekel
- Düşen Kâr-Haddi ve Emegın Payı
- İktisadi Buhranlar

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLİ
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

Basın A 6994 - 10778

sosyal adalet aylık siyasi fikir dergisi

Yıl: 2 Sayı: 16

İmtiyaz Sahibi : Cemal Hakkı SELEK

Yazı İşleri Müdürü : Abdullah NEFES

Yazı Kurulu Başkanı : Prof. Sadun AREN

Yönetim Yeri : Selânik Caddesi 28/1 Kızılay-ANKARA

Kısa Adres : P.K. 193 Yenışehir-ANKARA

FİYATI : 250 KURUŞ

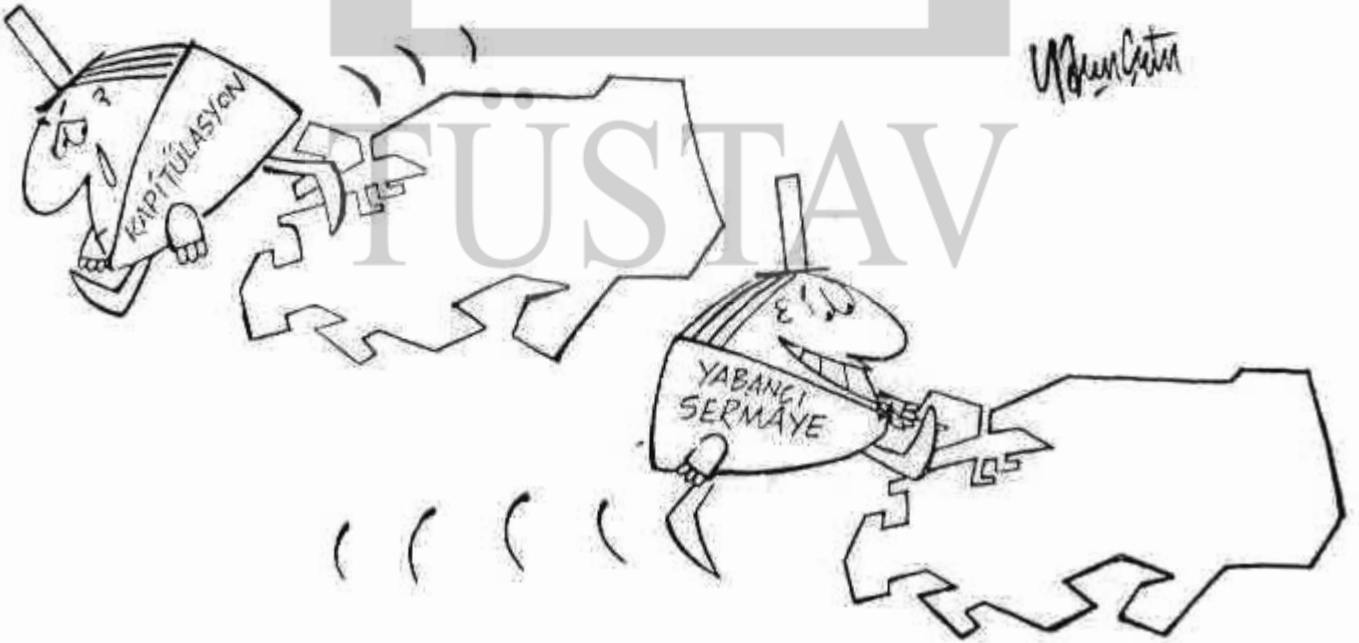
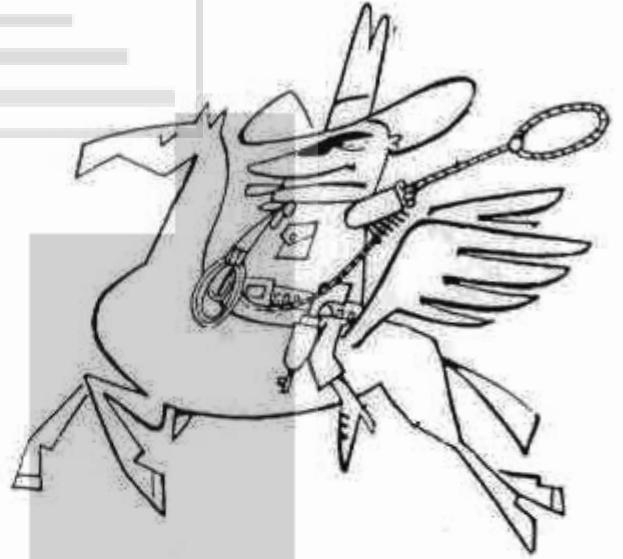
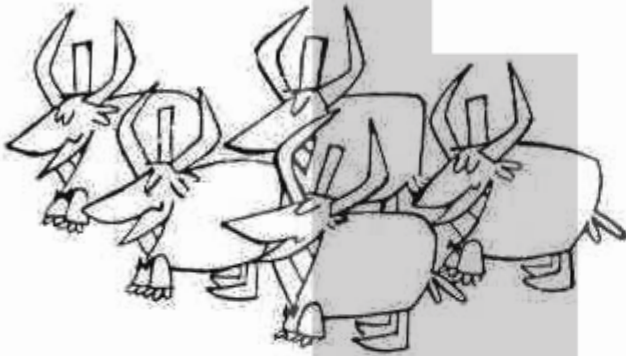
Yıllık abone 24, 6 aylık 12 Liradır. İlan - Reklam ücreti
özel anlaşmaya bağlıdır.

Dizilip basıldığı yer : Başnur Matbaası - Konya Sokak ANKARA

sosyal

adalet

Uğur Çetin

YASLI GİTTİM .....ŞEN GELDİM